

EL-ENFÂL ¹ SURESİ

Medenîdir ² Âyetleri yetmiş altıdır ³. Denildi ki: Mekkî'dir ⁴.

Enfâl Sûresinin Tefsiri

Yüce Meâü:

Bismillâhfr-rahmâni'r-rahıyrn

Sana ganimetlerin taksiminden soruyorlar. De ki:

"Ganimetlerin taksimi Allah'a, Resûlü'ne ait... Onun için siz gerçekten mü'minlerseniz, Allah'tan korkun da birbirinize aranızı düzeltin, Allah'a ve Rasülü'ne itaat edin. l ⁵

Tefsîr-i Şerifi:

"Sana ganimetlerin taksiminden soruyorlar." Yani ganimetlerin hükümlerini soruyorlar. ⁶

Suâl Fiilinin Müteaddî Olması?

Suâl istinâfî'dir. Bundan dolayı ^ kelimesiyle müteaddî oldu. Meselâ: "ondan dirhem istedim," denildiği gibi... Çünkü bazen sual mesul (sorulan şeyin) kendi nefsinin iktizâ ettiği şeyde olur. işte bu duruma, "sormak" fiili. kelimesiyle müteaddî olur. Şair buyurduğu gibi; "Bana sorun! Eğer insan câhil olurlarsa; benden ve onlardan...." Bazen de bir mal ve benzer şeyleri istemek için olur. Bu durumda da iki mefûle müteaddî olur. Zikredilen misâl gibi... ⁷

Enfâl Nedir?

"Nefl" ziyâde, demektir. Ganimet (savaşta düşmanlardan eie geçen mal) onunla (nefl kelimesiyle) isimlendirildi. Çünkü ganimet Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından olan bir atıyye ve ihsandır. Ve cihâdın uhrevî sevabından fazla olarak dünyevî ecirdir. Yine Allâhü Teâlâ hazretlerinin diğer ümmetlere verdiklerinden fazla olarak, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ümmetine meşru kıldığı bir ziyâdeliktir. Çünkü diğer ümmetlerde ganimet malı helal değildi. Diğer ümmetler, ganimet malını bir yere yığarlardı. Sonra gökten bir ateş iner ve hepsini yakardı... ⁸

Nafîle?

Namazlarda nafîle, farz (ve vacip) namazların üzerine ziyâde Kılınan namazlardır.

Evlâdda da, "nafîle evlâd" denilir. Çünkü (yeni doğan bir çocuk diğer, çocuğun üzerine) bir ziyâdeliktir.

Enfâl, İmamın (idareci veya komutanın) kendisini tehlikeye atıp, düşmana hücum eden kişiye ganimetten fazla pay verilmesini şart koştuğu mala da kullanılır. ⁹

Sebeb-İ Nüzul

Rivayet olundu:

Müslümanlar, "Bedir" savaşının ganimetlerinde ve onları taksim etmede ihtilâf ettiler. Efendimiz (s.a.v.)

¹ Enfâl: Nefel'in cemiidir. Nefl ve nafîle bir esas üzerine ziyâde kılınan şey, demektir. Namaz, oruç ve diğer ibâdetler gibi farzlar üzerine bina kılınanlara nafîle namaz ve nafîle oruç denildiği gibi...

² Müfessirlerin çoğuna göre Enfâl! sûresi Medenî'dir. Bedir harbinden sonra nazil oldu. Bedir Harbinde Müslümanların eline geçen ganimetlerin nasıl paylaşılacağı hakkındaki tereddütleri gidermek için nazil oldu.

³ Enfâl sûresinin;

Âyetleri: yetmiş altı (76)

Kelimeleri: Bin İkiyüz otuzbirdir. (1221)

Faslası: , harfleridir, tertibi bunları içine almaktadır.

⁴ Enfâl! sûresinin Mekkî olması rivayeti çok zayıftır.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9663.

⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/663.

⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/663-664.

⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/664.

⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/664.

⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/664-665.

hazretlerine sordular:

-"(Ya Resûlallah)! Bunları nasıl taksîm edeceksiniz? Nereye sarfedeceksiniz? Bunun taksimini tayin edenler ensâr mı olacak, Muhacirler rım olacaklar? Yoksa hepsine mi verilecek?" dediler.

İşte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu ¹⁰...

"soruyorlar" kavi-i şerifindeki zamir, Bedir savaşıma katılan, ashâb-ı kiram içindir. Âyet-i kerimenin nüzul hâli onları tayin ettiği için, sarîh isim olarak zikirlerinin geçmesine hacet kalmadı...

Manâsı: Sana ganimetleri ve onların taksîm edilme hükümlerini soruyorlar, demektir. ¹¹

Hüküm Allah ve Resûlünündür

"Ganimetlerin taksimi Allah'a, Resûlü'ne ait..."

Ganimetlerin taksîm emri ve hükümleri, Allâhü Teâlâ hazretlerine ve onun Resülü Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerine mahsustur...

Hiçbir kimsenin görüşünün müdâhelesi olmaksızın, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisine emrettiği şekilde taksîm eder...

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

Ganimetlerin Allâhü Teâlâ hazretlerine izafe edilmesi (yani ganimetlerin taksimi Allah'ındır..." buyurması) ganimetlere bir şeref vermek (onların değerini ve hürmetini) beyan içindir.

Ganimetlerin Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine izafe edilmesi ise, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ganimetlerin ve onların taksîm edilme hükümlerini beyân etmesi ve onlar hakkında tedbirler almasından dolayıdır... ¹²

Allâh'dan Korkun

"Allah'tan korkun..."

Ganimetlerin emri, Allâhü Teâlâ hazretleri ve onun Resülü (s.a.v.) hazretlerine ait olduğuna göre; sizler Allah'tan korkun.

Ganimetlerin taksimi hakkında, kavga, çekişme ve ihtilâfa düşerek, Allâhü Teâlâ hazretlerinin gadabını icabettirecek (davranışlardan) kaçınınız... ¹³

İslâh Edin

"birbirinizle aranızı düzeltin..."

"Zâti-1- beyn" insanların arasında vaki olan haller (ilişkiler) demektir....

"zatis-sudûr" kavli-i şerifi de, gönül dünyası ve orada

(yani kalbte) gizli olan şeyler demek olduğu gibi...

zevâtî'l-inâ" ise kablar, demektir, yani içine yiyecek ve içilecek konulan her türlü kap kaçak, demektir.

Bir şeye hulul eden şey, o şeyin mülâbisi olduğundan dolayı"O şey, onun mahallinin (yerinin) sahibi ve onun sahibidir," denilir.

Meselâ şu söz gibi: vüsu: "Kabının sahibiyile bana su ver" Yani kabının içinde bulunan sudan bana su içirt, demektir.

Yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin size nasip ettiği (rızk olarak verdiği ganimet) ve size vermiş olduğu fazl-u keremi sebebiyle aranızdaki halleri eşitlik ve yardımlaşma ile düzeltin...

Bu şundandı; savaşanlar;

-"Ganimet malı sadece bizlere aittir!" demelerindedir. Onlar, yaşlılara ve geri hizmetlerde olup sancağın yanında olan (bayrağı muhafaza edenlere) kendilerine eşit bir şekilde ganimet verilmemesini murad etmelerinden dolayıdır... ¹⁴

Bedir Ashabı Hakkında Nazil Oldu

Ubâde bin Sâmit (r.a.) buyurdular:

Ubâde bin Sâmit (r.a.) hazretleri buyurdular:

¹⁰ Daha fazla malumat için, Kurtubî ve Taberi tefsirlerine bakınız.

¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/665.

¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/665-666.

¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/666.

¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/666.

- "Bu âyet-i kerime biz Bedir savaşına katılan topluluk hakkında nazil oldu. Biz ganimet mallarının taksimi hakkında ihtilâf edip, ve bizim davranışımız o ganimet konusunda kötü olunca; Allâhü Teâlâ hazretleri ganimetlerin taksimini bizim elimizden aldı; Resulü (s.a.v.) hazretlerine verdi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de ganimeti Müslümanlar arasında eşit bir şekilde dağıttı ¹⁵..."

İtaat

"Ve Allah'a ve Rasulü'ne itaat edin..."

Allah ve Resulü (s.a.v.) hazretlerinin emir ve yasaklarına teslim olmakla itaat edin...

"siz gerçekten mü'minlerseniz..."

Bu kavî-i şerif bu âyet-i kerimede zikredilen üç emre taalluk etmektedir.

Burada zikredilen imandan murad, imanın kemâli demektir. Çünkü imanın aslı, bu işlerin hepsine taalluk etmez. Belki iman Allâhü Teâlâ hazretlerinin ve Resulü (s.a.v.) hazretlerinin hükümlerini kabul etmek ve hak olduğuna itikad edip (ilâhî hükümlere iman etmekle) tahakkuk eder.

Bu kavî-i şerifin manâsı: Eğer siz kâmil iman sahibiyse; (iyi bilin ki) iman bu üç şey üzerine deveran eder...
¹⁶

Çok Soru?

İyi bilin ki, çok soru sormak bıkkınlık verir. Bundan dolayı, hadis-i şerifte varid oldu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri size haram kıldı;

1- Anne ve babaya karşı gelmeyi,

2- Kız çocuklarının diri diri toprağa gömülüp öldürülmesini,

3- Zamanı gelen borcun verilmemesini,

4- Hakkı olmayanı almayı,

5- Kîyl-u kaali (dedi-koduyu...)

6- (Boş yere) çok soru sormayı size hoş görmedi.

7- Malı zayi etmeyi (Allâhü Teâlâ hazretleri Müslümanlara kesinlikle haram kıldı....)" ¹⁷

Şerh

Bu hadis-i şerifte (anne ve babalar diye tercüme ettiğimiz kelime);

"anneler" kelimesinin zikriyle kasr olundu. Bu ikisinden birinin zikredilmesiyle iktifa edilmesinden dolayıdır. Şu kavî-i şerifte olduğu gibi:

- "Size gelirler, rızanızı celbetmek için Allah'a yemin ederler. Eğer bunlar mü'min iseler, daha evvel Allah'ın ve Resulünün rızasını düşünmeleri icab eder." ¹⁸

Çünkü annenin hakkı ve hizmeti daha çok olduğu için anne zikredildi.

"Kız çocuklarını diri diri toprağa gömmek" (Yine bu hadis-i şerifte) kız çocuklarını diri diri toprağa gömülmesini yasakladı. Bu câhiliyyet âdetlerindendi. Câhüiyet döneminde (İslâmdan önce) onlardan (Arap müşriklerden) birinin bir erkek çocuğu doğarsa, ona dokunmazlardı. Eğer kız çocuğu doğarsa, onu götürüp diri diri toprağa gömerlerdi. Müşrikler kız çocuklarını diri diri toprağa gömmeye işini;

1 - Geçim korkusu,

2- Ar ve utancı üzerlerinden savmak,

3- Ve kendi kendilerini utanmaktan kurtarıyorlardı.

"Ve men etmek" Yani vakti gelen borcu ve edâ edilmesi gereken hakları edâ etmekten imtina edip kaçınmayı murad etti.

, "ve kendisinin olmayanı almak" ise kendisi için mekruh veya haram olan şeyi almaya adım atmak demektir.

Bu kavî-i şerifte zaruret olmaksızın mukavele yapmayı, kendisine ait olmayanı almak ve sevabı kast etmek demektir. Bu ise gerçekten kalbi katılaştırır. (3/311)

"Kîyl-u kâli (dedi-koduyu...) sizin için hoş görmedi.

(Boş yere) çok soru sormayı... Bunda çok soru sormaya nehiy vardır.

¹⁵ Taberi tefsiri

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/667.

¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/667.

¹⁷ Buhârî: 5975,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/667-668.

¹⁸ et-Tevbe: 9/62,

İbni Melek (r.h.) buyurdular:

Bu hadis-i şerifle, insanların malını istemeyinden murad İnsanın kendisi için olmayan bir malı başkasından istemeleridir.

Malı zayi etmeyi..."

Bunda malın kaybedilmesinin nehvi vardır. Malın zayi edilmesi;

- 1- Malın haramda harcanması,
- 2- Mal ile günah kazanılması,
- 3- Malın israf edilmesidir...
- 4- Nafakanın harcanmasında israf,
- 5- Bina yapmada israf,
- 6- Elbise de israf,
- 7- Yatakta israf,
- 8- Kap-kaçakda israf,
- 9- Kaplan altınla kaplamak,
- 10- Kılıç ve benzeri şeyleri altın ile kaplamak,
- 11- (Ve malı Allah rızâsının dışında kullanmak israftır...) ¹⁹

Te'vilât-ı Necmiyyeden

Sualler çok olduğu zaman, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Ben sizi terk ettiğim müddetçe siz beni bırakın. (Çok soru sormayın) Sizden önce helak olan ümmetler ancak;

- 1- Çok soru sormak,
- 2- Peygamberlerine muhalif olmak ²⁰; ile helak oldular..." ²¹ Onların çok sormalarından dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"Sana ganimetlerin taksiminden soruyorlar..."

Onlar, ganimetlerin kendileri için olmasını istediler. Allâhü Teâlâ hazretleri, onların temennilerinin hilâfına buyurdu:

"De ki: "Ganimetlerin taksimi Allah'a, Resûlü'ne ait..."

Allâhü Teâlâ hazretleri ve Resulü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ganimet konusunda diledikleri gibi amel eder (kanun koyarlar)... Sizin dilediğiniz gibi değil. Bu sizin edeplemeniz; Allah ve Resulü (s.a.v.) hazretlerine itiraz etmemeniz içindir.

"Allah'tan salih amelle korunun da birbirinizle aranızı düzeltin."

Allâhü Teâlâ hazretleriyle, Allah'ın gayrisinden korunun (ve korkun)....

Aranızdaki bozulan ahlakı ve alçak himmetlerinizi düzeltin. Düşük himmetler,

- 1 - Dünyaya haris olmak,
- 2- Kardeşleri kıskanmak,
- 3- Ve benzeri kötü ahlaklar
- 4- Ve kendisiyle iman nurunun kalblerden perdelendiği yerilen (kötülenen) sıfatlardır.

Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin."

- 1 - Allah ve Resulünün hükümlerine teslim olmak,
- 2- Allah ve Resulünün emirlerini emir bilip yerine getirmek,
- 3- Allah ve Resulü hazretlerinin yasaklarını yasak bilip o yasaklardan kaçınmakla, Allah ve Resulüne itaat edin... "Onun için siz gerçekten mü'minlerseniz" Tahkiki iman sahibi iseniz... Taklîdi iman değil... ²²

Hakikî Mümin

Muhakkak ki hakikî mü'min, Allâhü Teâlâ hazretlerinin inayet kalemiyle kalbine iman yazdığı ve onu kendisinden bir ruh ile te'yid edip (desteklediği) kişidir. Hakikî mü'min, Rabbinden bir nur üzeredir... ²³

Kâfirin Aradığı İman?

Mesnevî-yi şerifte buyuruldu:

-"Bayezid-i Bestâmî (k.s.) hazretlerinin zamanında bir kâfir vardı.

¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/668-669.

²⁰ Peygamberlerin varisleri olan hakikî âlimlere de asla muhalefet etmemek gerekir. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin varisleri olan zatlar, sadece ve sadece ümmet-i merhumenin hayrını ve İyiliğini düşünürler. Mütercim.

²¹ Sahih-i Müslim

²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/669-671.

²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/671.

Saîd (ve kutlu) bir Müslüman ona dedi:

"İslâm ile şereflensen? İslâm'ın nuruyla aydınlanıp ebedî kurtuluş bulsan? Kurtuluş ehli olup ebedî sürür bulsan?"

Bunun üzerine kâfir dedi ki:

"Eğer (beni davet ettiğin iman) iman âleminin şeyhi Ebû Yezîd-i Bestâmî (k.s.) hazretlerinin imanı gibiyse;

Gerçekten öyle bir İmana bende tâkât ve güç yoktur!

Bâyezid-i Bestâmî (k.s.) hazretlerinin himmeti, benim tahammülümün çok üstündedir.

Gerçi ben din ve imandan uzağım;

Ama Bâyezid-i Bestâmî hazretlerinin imanlarına imanım tamdır.

Bâyezid -i Bestâmî hazretlerinin herkesten daha yüce,

Hak Teâlâ hazretlerine olan sadakat ve ihlasında pek latîf. Ve onun nurlu olduğuna iman ettim....

Gerçi ağzım (şehâdet kelimesine karşı) muhkem bir şekilde kapalıysa da;

Bâyezid-i Bestâmî hazretlerinin imanına gizlice ve kalbimden iman ettim.

Yok eğer sen (beni sizin imanınız gibi bir imâna) davet ediyorsan;

Ona arzum ve meylim yoktur....

Kimde imana bir meyil zuhur etse, sizi gördüğü zaman; o kişinin iman etme hevesinde bir gevşeklik olur... (İman etmekten vazgeçer...)

Zira sizin imanınızın sadece adı kalmış! Manâsı yok olmuştur!

Bu (sizin imanınız gibi iman etmek) çöle, kurtuluş yeri demek gibidir ...

Sizin imanınızı görenin iman aşkı söner....²⁴

Allâhım bizleri, imanın hakikatleriyle tahkik ehli olanlardan eyle! Allâhım! Bizleri;

1- Derecelere,

2- irfanlara,

3- İhsanlara vâsıl eyle.

4- Maddî ve manevî nimetlere ulaştır..²⁵

Mümin?

Yüce Meali:

Gerçekten mü'minler, ancak o mü'minlerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, karşılarında onun âyetleri okunduğu zaman İmanlarını artırır ve rabîlarına tevekkül ederler.²

0 kimseler ki, namazı dürüst kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden infâk eylerler.³

İşte hakkâ/gerçek mü'minler onlar... Onlara rablarının yanında dereceler var, bir mağfîret ve bir rızık-ı kerîm/güzel rızık 4var.²⁶

Tefsîr-i Şerifi:

"Gerçekten mü'minler,"

İmanlarında kâmil olanlar ve ihlâs sahibi olanlar: "ancak o müminlerdir ki, Allah anıldığı zaman...." Onların yanlarında zikredildiği zaman; "Ve yürekleri ürperir,

Celâl'in heybetinden ve Mevlâ Teâlâ hazretlerinin azametini tasavvur etmekle yürekleri ürperir... 0 Mevlâ ki, asla zail olmaz... (ebedî ve ezelîdir...)²⁷

Korku

Bu korku imandan kemâl ehli olanlar için gerçekten lâzımdır. Bu kişi ister;

1 - Mukarreb bir melek olsun,

2- İster mürsel bir nebî olsun,

3- İsterse takvalı iyi bir mü'min olsun...

Bu korku, ikâb (cehennem azab)ından farklı bir azabdır. Bu korku mücerred Allah korkusuyla hâsıl olmaz. Belki bu;

1 - Ma'siyetleri düşünmek;

2- Allâhü Teâlâ hazretlerinin âsîlerden intikam alacağını hatırlamaktır....

Her ne zaman bir kişi, bir günah işlemeyi düşünüp kastettiği zaman, ona;

"Allah'tan kork! (Takvâlı ol)" denilir.

²⁴ Mesnevî-yi Şerif-i Manevî: Defter: 5, s. 132,

²⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/671-672.

²⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/673.

²⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/673.

0 kişiden, onu Allâhü Teâlâ hazretlerinin cezalandırmasından dolayı günah işleme isteğini söker. Yalnız Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretmenin sökmesinden daha fazla kötülüğü söker. Burada kötülüğü sökmeyi icabettiren şeyler:

- 1-Sıfatlar,
- 2- Fiiller,
- 3- Celil olan Allâhü Teâlâ hazretlerinin yüce şanına ta'zîmden kaçınmak...²⁸

Nur ve Feyzin Kalbe Girmesi

Bil ki: Muhakkak ki iman nurunun sâni,

- 1 - Kalbi inceltmesi,
- 2- Kalbi saf ve duru yapması,
- 3- Kalbi nefsin kirlerinden zulumâtından arındırması,
- 4- Kalbin kasvetini yumuşatması,
- 5- Kalbin zikrullah'a meyletmesi,
- 6- Kalbte Allâhü Teâlâ hazretlerine büyük bir şevk ve aşkın bulunmasıdır...
Bütün bunlar bidayet ehlinin (seyr-ü sülûka) yeni başlayanların halleridir....²⁹

Nihayet Ehli

Amma nihayet (seyr-ü sulukta sona ulaşanların) halleri ise,

- 1 - Zikrullah ile mutmain olmak,
- 2- Sükût etmektir... (3/312)³⁰

Kalbin Mutmain Olması

(Yeni Müslüman olmuş) bir kavim geldiğinde; İslâm'ın ahdini konuştular. Kur'ân-ı kerimi dinlediler. Ağlamaya başladılar. Yufka yüreklilikle çok dua ettiler. Bunun üzerine Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) buyurdular:

-İslâm'ın başında biz de böyleydik! Sonra kalblerimiz katı oldu!"³¹

Ebû Bekir (r.a.) hazretleri bununla itminanın nihayetine (kalbin zikrullah ile yatılmasının sonuna) işaret ettiler...³²

Kur'ân-ı Kerimin İmana Tesiri

âyetleri okunduğu zaman,"

"karşılarında onun,"

Yani Kur'ân-ı kerimin emirleri (yasaklan) diğer (hükümleri) okunduğu zaman,

1- "Onları artırır,"

Kur'ân-ı kerimin bu âyetleri onları artırır,

Burada imanın ziyâde kılınmasının, okunan âyetlere isnâd edilmesi, mecâzî'dir... (Çünkü hakikî olarak ziyâde kılan Allâhü Teâlâ hazretleridir....)

"imanlarını,"

Yakinî iman ve nefsin tumâniyetini (yatışmasını ziyâde kılar...) Muhakkak ki;

- 1- Ayetlerin tezahürü,
- 2- Hücetleri kuvvetlendirmek,
- 3- Burhanları desteklemek,
- 4- İmanın tumâ'niyetinin (yatışmasının) ziyâde olmasını icâbettirir...
- 5- Ve yakîni kuvvetlendirir...

Faziletli imam Taftâzânî (r.h.) buyurdular:

Tasdikin kendisi, eksiklik ve ziyâdeliği kabul eden şeylerdendir... Bu da, peygamberler ve mükâşefe erbabının yakîni imanlarıyla ümmetin yakînîlerinin arasındaki farkın açık olduğu içindir...

Bundan dolayı mü'minlerin emri Hazret-i Ali (r.a.) buyurdular:

²⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/673-674.

²⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/674.

³⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/674.

³¹ « Kenzu'l-Ummâl: 4097,

³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/675.

- "Eğer, perde Kalksa bile (yine de) benim yakînim ziyâde olmaz..."³³

Yine bir delil ile kaaim olan (kabul edilen) bir tasdik ile bir çok delil ile kabul edilen tasdiklerin arasındaki farkta ortadadır..³⁴

Kur'ân-ı Kerim ve İman?

Kâşifi (r.h.) buyurdular:

"Hakâiki-i Selmâ"da zikredildi ki;

Kur'ân-ı kerim okumanın bereketinin nuruyla onların bâtnları zahir oldu. Ziyâde taat ve ibâdet onların zahirlerinin üzerine tam zahir kıldı ortaya çıkarttı.

Bahrul-Hakâik'ta buyuruldu:

Hakikî iman bir nurdur. Kalbin penceresinin açıklığı nisbetinde kalbe girer... Çünkü Kur'ân-ı kerim gönül ehli (kalb erbabı) tarafından okunduğu zaman; Kur'ân-ı kerimin bereketiyle onların gönüllerinde bir pencere açılır, iman nuru oradan girer ve o kişi kısa bir zamanda Cemâlullah'ın nuruna ve ilâhî feyze gark olur...³⁵

Tevekkül

"ve rablanna"

Hususiyetle mâliklerine ve işlerini idare eden Allâhü Teâlâ hazretlerine...

"tevekkül ederler,"Yani

1 - işlerini Allâhü Teâlâ hazretlerine havale ederler.

2- İşlerini Allah'a ısmarlarlar...

3- Başkasından korkmazlar.

4- Ve Allah'tan başkasından ümit etmezler...³⁶

:

Tevilât-i Necmiyyeden

Te'vilât-i Necmeyye'de buyuruldu:

"ve yalnız rablanna tevekkül ederler..."

Dünyaya ve ehline değil... Muhakkak ki kim iman nuruyla Hak Teâlâ hazretlerinin cemâlini ve celâlini müşahede ederse; o kişi gerçekten, Hak Teâlâ hazretlerini müşahede etmede Okyanusa gark olmuş olur. Bu kişi Allah'tan gayri için kalbini boşaltmaz. O Celalin kamçılarının altında, eşyanın izmihlale erip yok olduklarını görür. Ve onun böyle tevekkülü (dayanması ve güvenmesi) sadece Allâhü Teâlâ hazretlerine olur; başkasına değil...³⁷

Denize Gark Olan Sadece Denizi Görür

- "Her kim ki, o denize gark olursa; O kişi, bomboş olur. Ve kayak (ve sandala) muhtaç değildir. Denizin içinde olan denizden başka bir şey görmez. Denizin gayri olan bir şey onun tarafından görülmemekte ve zahir olmamaktadır...."³⁸

Kalbî Ameller

Burada sâlih amellerden önce kalbin amelleri zikredildi. Allâhü Teâîâ hazretlerinin azameti ve Celâlinin mülâhaza edilmesi anında, Allah'tan korkmak ve ürpermek, ihîâs ve tevekkül gibi güzel ameller zikredildi.

Bunlardan sonra da organlarla yapılan ameller zikredildi. Organlarla yapılan amellerin dayanağı ve ölçüsü kalbin amellerine (ihlâsına) dayanmaktadır; namaz ve sadaka gibi... Bundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:³⁹

Namaz ve Zekat

"O kimseler ki, namazı dürüst kılarlar..."

³³ Sünen-i Neseî Şerhi: 4985,

³⁴ Ebu's-Suûd Tefsiri: c, 4, s. 4,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/675-676.

³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/676.

³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/676-677.

³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/677.

³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/677.

³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/677.

- 1- Abdestleri,
- 2- Rukûleri,
- 3- Secdeleri,
- 4- Vakitleri,

5- Ve diğer şart ve rükünlerini yerine getirerek namaz kılarlar...

Bu kav/-/ şerif, birinci mevsûi için sıfat olmak üzere mahallen merfû'dur...

"ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden

Kendilerine vermiş olduğumuz mallar, demektir. "infâk eylerler."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin taatında infak ederler. Allâhü Teâlâ hazretleri, emirleri içinde burada hâsseten (özellikle) namaz ve zekâtı zikretmesi, onların şanlarının büyüklüğünden ve ikisinin emrinin te'kidi içindir...⁴⁰

Müminlere Yüksek Dereceler Vardır

"İşte onlar..."

Kalb ve kalıbın amellerini kendisinde toplayanlar;

"mü'minler onlar..."

Öyle bir iman ki,

"hakkâ/gerçek,"

Onlar imanlarına sâlih ameller ekleyerek imanlarını tahkîkî kıldılar.

"Onlara dereceler var,"

Olan dereceler,

Aif "Rablarının yanında..."

Keramet, yakınlık, yüksek mertebeler vardır. Denildi ki: Mü'minlerin amellerine göre Rablerinin katında yüce dereceler vardır...⁴¹

Derece Kelimesinin Cemilenmesi

"-Envâru'l-Meşânk"ta buyruldu:

-di "derece" kelimesi eğer yükselme mânâsında olursa; cemii kelimesidir. Ve "derece" kelimesi eğer mertebe ve tabaka mânâsında olursa; cemii kelimesidir.⁴²

Mağfîret ve Güzel Rızık

"bir mağfîret,"

Günahlarına....

"ve bir rızık-ı kerîm/güzel rızık var."

O büyük günde, o rızık kazanmak ve ondan dolayı hesaba çekilmeden hâli (soyutlanmış) saf ve tertemiz rızık var...

O rızık, dünya rızıkları gibi olmayıp, bitmez ve kesilmez bir rızıktır...⁴³

Kerim Rızık

"el-Kâmûs"ta buyruldu:

"kerim rızık" güzel rızık; çok rızık, tatlı söz, kolay

yumuşak... Allâhü Teâlâ hazretleri ona ikramda bulundu. Ona şeref ve azamet ve nezâhet verdi, demektir...

İmam Kuşeyrî (k.s.) hazretleri buyurdular:

Kerim rızık o dur ki, rızıklanan kişinin rızık verenin müşahedesinde olmamasıdır... (3/313)⁴⁴

Müsebbibi Gör

"Sen, bir gün ver günlüğü ve önderler... Sebep ten geç! Ayan olan müsebbibi gör!"⁴⁵

⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/677-678.

⁴¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/678-679.

⁴² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/679.

⁴³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/679.

⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/679.

⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/679.

Hayır ve Şer Allah'tandır

- "Hayır ve şerrin sebebi Hak Teâlâ hazretlerinden gelir! Sebebe vasıtalarından değildir... Ey pederî..."⁴⁶

Gözün Gördüğü

- "Asıl olan göz gürür. Çünkü o mükemmeldir... Şaşığı göz ise aslı görmez, Feri görür... Çünkü o göz şaşığıdır..."⁴⁷

Aziz Mahmûd Hüdâî'den Vaazlar

"el-Mecâlis-İ Mahmudiye" de buyuruldu:
Bil ki: Muhakkak namaz, kalıb amellerinin en büyüklerindedir.
Sadaka mâlî ibâdetlerin en hayırlısıdır.⁴⁸

Hikaye (sadaka)

Rivayet olundu:

Hazret-i Fatıma (r.a.) bir gün satıp, Hazret-i Hasan (r.a.)'ın iştahını çeken bazı şeyleri satın alması için, Hazret-i Aii (r.a.)'a bir gömlek verdi.

Hazret-i Ali (r.a.) o gömleği sekiz dirheme sattı. Bir dilenci onu kendisinden istedi. Hazret-i Ali (r.a.)da o parayı o dilenciye verdi. Hazret-i Ali yürürken, beraberinde deve olan bir kişi, kendisiyle karşılaştı. Hazret-i Ali o deveyi o kişiden belirli bir süreyle (borçla) altmış dinara satın aldı. Hazret-i Ali devenin yularından tutup pazara doğru götürürken, bir adam kendisiyle karşılaştı. O deveyi (peşin olarak) Hazret-i Ali'den Altmış dinar ve altı dirheme satın aldı. (Hazret-i Ali altı dirhem kâr etmiş oldu...) Hazret-i Ali (r.a.) kendisine deveyi satan kişiyi aradı; ona parasını vermek için... O kişiyi bulamadı. Hazret-i Ali gelip kıssayı Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine arz etti. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Senden para İsteyen Hazret-i Ridvân⁴⁹ idi. Sana deveyi satan Mikâil Aleyhîsselâm idi. Ve Senden deveyi satın alan ise Cebrail Aleyhîsselâm idi."⁵⁰

Cömertlere Büyük Müjde

Hadis-i Şerifte varid oldu:

"Kıyamet gününde dört sınıf insan hiç hesap görmeksizin cennetin kapısına gelirler.

- 1- Cömert,
- 2- Âlim,
- 3- Şehidve
- 4- Hacı

Haccim ifsâd etmeksizin hac yapan hacı.

Savaşta şehid düşen şehid.

Cömertliğine asla riya karıştırmayan (Allah yolunda gereğince intak eden) cömert.

İlmiyle amel eden âlim...

Bunlar, ilk önce cennete girme konusunda münazaa edip (konuşurlar...) Onların aralarında adaletle hüküm etmesi için Allâhü Teâlâ hazretleri, Cebrail Aleyhîsselâm'ı gönderir. Cebrail Aleyhîsselâm şehide sorar:

- "Sen dünyada ne yaptın ki, (onun sebebiyle) böylece herkesten önce cennete girmek istiyorsun?" Şehid:

- "Ben Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızâsı için savaştım ve savaşta (düşman tarafından ölüldüm) şehid oldum!" der. Cebrail Aleyhîsselâm yine sorar:

- "Sen Allah yolunda öldürülen kişilerin, şehidlerin cennete gireceklerini kimlerden işitip öğrendin?" 0;

- "Alimlerden!" der. Cebrail Aleyhîsselâm:

- "Edebini muhafaza et! Sana ilim öğreten kişilerin önüne geçme!" der.

Sonra Cebrail Aleyhîsselâm aynı soruyu hacı ve cömert kişilere de sorar....

(Hacıya sorar:

- "Sen dünyada ne yaptın? Ta ki onun sebebiyle cennete girmek istiyorsun?" Hacı:

⁴⁶ Mesnevî- yi Şerîf-i Manevî: Defter: 5, s. 62, İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/679-680.

⁴⁷ Mesnevî- yi Şerîf-i Manevî: Defter: 5, s. 69, İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/680.

⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/680.

⁴⁹ Ridvân cennet ile vazifeli bir melektir.

⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/680-681.

- "Binbir rahmetle haccettim! Haccıma ifsat karıştırmadım. Haccıma riâyet ettim!" der. Cebrail Aleyhîsseiâm:
- "İfsat etmeksizin haccetmenin karşılığının cennet olduğunu kimlerden öğrendin?" Hacı:
- "Âlimlerden!" der. Cebrail Aleyhîsselâm, cömert kişilere sorar:
- "Sen dünyada ne yaptın ki onun sebebiyle herkesten önce cennete girmek istiyorsun?" der. Cömert:
- "Helal'da kazanmış olduğum malı; içine riya (gösteriş katmaksızın) Allah rızâsı için, Allah yolunda, İslâm dininin kalkınması için infak ettim!" der. Cebrail Aleyhîsselâm ona;
- "Helaldan kazanılan malın Allah yolunda infak etmenin ve cömert olmanın karşılığının hesapsız olarak cennet olduğunu kimlerden öğrendin?" der. O da;
- "Âlimlerden....!" der....)
Bunun üzerine Cebrail Aleyhîsselâm her ikisine de;
- "Edebinizi koruyun! Size ilim öğretmenlerin önüne geçmeyin!" der.
(Böylece Cebrail Aleyhîsselâm önce âlimin cennete girmesi için hüküm etmiş olur....)
Sonra âlim şöyle der:
- "Allâhım! Sen biliyorsun ki, ben ilmi ancak cömertlerin cömertliklerinin sayesinde tahsil ettim! Ve sen çalışan (ve sâlih amel edenlerin) amellerini asla zayi etmezsin!" der.
Allâhü Teâlâ hazretleri de;
- "Âlim doğru söyledi! Ey Ridvân, cennetin kapısını aç; önce cömertler girsinler....." der. ⁵¹

İnsâf Neyle Hâsıl Olur?

Bu hadis-i şerifte şuna işaret vardır: Burada zikredilen âlimden murad, ilmiyle amel eden âlimlerdir. Çünkü "insaf o âlimlerin şânındadır. İnsâf ise ancak nefsin ıslâh edilmesi (nefsin tezkiyesi ve kalbe nurun aktılmasıyla) hâsıl olur. Nefsin ıslâhı ise ancak amel-i sâlih ile olur. ⁵²

Zahirî Âlimler

Bundan dolayı bu hadis-i şerife bakın; hevâ-ü heveslerinin esiri olan zahirî âlimler (rabîta, zikir, nefsi tezkiye ve kalbi tasfiye gibi manevi amellerden mahrum ve belki düşman olan ilim ehli) bu hadis-i şerifte belirtilen müjdelerle sakın mağrur olup aldanmasınlar. Zira muhakkak ki mücerred olarak ilmin kurtaracağı (düşüncesi) fasid bir mezhep (yol ve düşünce)dir. Muhakkak ki fâcir bir âlim, câhil kişiden daha şiddetli azap görecektir ⁵³...

Hangi Âlim?

Belki bu hadis-i şerifte sözü edilen âtim, ilmiyle amel eden, (ihlâs sahibi, takvâlî), kalbi tasfiye etmekle irfana ulaşmış olan hakikî âlimlerdir.... ⁵⁴

Hakikî Müminler?

Bu âyet-i kerimede beyân edilenler; (yani

- 1- Allah zikredildiği zaman kalbleri ürperen,
- 2- Allah'ın âyetleri okunduğu zaman imanları ziyâde olan,
- 3- Rablerine tevekkül eden,
- 4- Namazlarını kılan,
- 5- Kendilerine verilen rızıkı Allah yolunda infak eden;
- 6- Ve İslâm'ın emirlerini yerine getirenler) Gerçekten "hakikî mü'min'ler"dirler... mü'minler olmaları) onların;

- 1- Kendi nefisleri (canlan) ve mallarıyla Allâhü hazretlerinin rızâsı için, Allah yolunda hizmet etmeleri;
- 2- Bedenî ve mâlî alâkalardan tecrid edip soyutlanmaları,
- 3- Allâhü Teâlâ hazretleriyle bakî kalmaları,
- 4- Allâhü Teâlâ hazretleri (ve Allah rızâsı) için hizmet etmeyi her şeye ve hatta kendi nefislerine (canlarına) bile tercih etmelerindendir...

Muhakkak tır ki; kim Hak Teâlâ hazretlerini, mâsivâ'ya (Allah'tan gayri bütün şeylere) tercih ederse, muhakkak

⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/681-683.

⁵² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/683.

⁵³ Hadis-i şerifte varid oldu:

- "Kiyamet gününde azab yönünden insanların en şiddetlisi, ilmi kendisine menfaat vermeyen (ihlaslı olarak ilmiyle amel etmeyen) âl i m'd ir..." Kenzul-Ummâl: 28977,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/683.

⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/683.

ki o kişi, muradının zirvesine ulaşır...

Ve hiç şüphesiz işte o ân, Allâhü Teâlâ hazretleri onun bütün işlerini yürütür, tedbir eder ve onun ihtiyaçlarını giderir... (Onların hakikî Teâlâ⁵⁵

Bedir Savaşına Çıkış

Yüce Meali:

evinden çıkardı ve Nasıl ki rabbın seni hak uğruna mü'minlerden bir kısmı ise istemiyorlardı.5
Tebeyyün etmişken/savaş olacağı kesinleşmişken, hakta, seninle münakaşa ediyorlardı. Sanki göre göre ölüme sevkolunuyorlardı.6

Ve o vakit Allah, size iki taifenin birini va'dediyordu ki, sizin olsun. Siz ise arzu ediyordunuz ki, şevketsiz ve zayıf olan sizin olsun. Halbuki Allah, kelimâtıyla hakkı ihkak etmek/hakkı yerine getirmek ve kâfirlerin arkasını kesmek diliyordu.7

Ki. hakkı hak tanıtsın ve bâtılı ibtal etsin; varsın mücrimler İstemesin...8⁵⁶

Tefsîr-i Şerifi:

"Nasıl ki rabbın seni çıkardı..."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini çıkarmasından murad; Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin çıkmalarına Allâhü Teâlâ hazretlerinin sebep olması, ona emretmesi ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini ona (çıkma) davet etmesidir. Zira Cebrail Aleyhisselâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine geldi ve ona kâfirlere karşı çıkmayı emretti.

"evinden,"

Medîne-i münevvereden... "hakuğruna..."

Bu kavî-i şerif, "seni çıkarttı," fiilinin mefûlünden hâl'dir.

Yani hakka sarılır olduğın halde seni çıkarttı, demektir. Burada sözü edilen hak;

1- Allah'ın dinini izhâr etmek,

2- Allah'ın düşmanlarını kahretmek (ve mağlup etmektir).

Kef (d) harfî, mahzûf mübtedâ'nın haberi olmak üzere mahallen merfû 'dur... Takdiri ise "bu hal" demektir.

O da Bedir ganimetlerinin gazilerin arasında eşit bir şekilde taksim edilmesi ve taksimatta, düşmanla göğüs göğüse durup savaşanlar ile Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sancağının altında bulunan yaşlıların arasında hiçbir fark ve ayırım yapmadı... Seni çıkartma hâli gibi...

Yani sen gördüğün gibi muhakkak ki onların (savaşmayı) kerih görür bir halde oldukları gibi... Çünkü tabiatıyla düşman ile karşılaşmaktan hoşlanmamakla beraber bu taksimatı da kötü görüyorlardı... Halbuki bu taksim hak; onların senin savaşa çıkman hak olmakla beraber onların hoş görmedikleri gibi...⁵⁷

Hoşlanmamak

"ve mü'minlerden bir kısmı

ise istemiyorlardı..."

Yani, halbuki onlardan bir grup senin savaşa çıkmandan hoşlanmıyorlardı. Bu (savaştan hoşlanmamaları:)

1- Ya onların tabiatları gereğî savaştan nefret etmeleri,

2- Ya da onların savaşa istidadlan olmadığı içindi...⁵⁸

Sahabeler Cesurdular

Müftî Sa'dî Çelebî (r.h.) buyurdular:

Zahir olan bu âyet-i kerimede beyan edilen savaştan hoşlanmamak, "tabîi kerahettir. Kudret, güç ve tercih etmenin altına girmeyen (kişilerin tabiatları gereğî savaştan hoşlanmamalarıdır)... Yoksa (savaştan korkmak gibi) sahabelerin şanlarına yakışmayan ve makamlarına layık olmayan bir manâya reddedilmez... (3/314)⁵⁹

Bedir Savaşının Başlangıcı

⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/684.

⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/685.

⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/685-686.

⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/686.

⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/687.

Rivayet olundu:

Kureyş kaafilesi, Şam'dan dönüyordu. Onlarda büyük bir ticâret vardı. Beraberlerinde kırk binekli vardı. Ebû Sufyân, Amr bin As ve Muhriye bin Nevfel onlardandı... Hicretin ikinci senesiydi. Onların Şam'dan döndüklerini Cebrail Aleyhisselâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine haber verdi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de Müslümanlara haber verdi. Kureyş kafilesinin beraberinde çok mal olması ve adamların da azdı. Bu sebeple, Müslümanlar onlarla karşılaşmak istediler... Müslümanlar savaşmak için çıktıklarında, Ebû Süfyân, Damdam bin Amr el-Gifârî'yi kiraladı. Onu Mekke'ye gönderdi. Kureyş'in kendilerine yardıma gelmelerini emretti. Damdam: -"(Ey Kureyşlüeri) Muhammedi Sizin kafilelerinize taarruz etti! Ve acele edin kendilerine ulaşın!" diye onlara haber verdi.

Mekke ehline bu haber ulaştığında, Ebû Cehil Ka'benin üzerine çıktı ve onlara seslendi:

- "Ey Mekke halkı! Çabuk kurtuluş! Kervanınızı ve mallarınızı zelil ve zorluklara karşı kurtarmaya çabuk toparlanın!"

Yani acele edin mallarınıza yetişin! Eğer Muhammed ve ashâbı sizden önce onlara yetişirlerse bundan böyle ebediyyen asla iflah bulmazsınız," diye feryâd-ü figân ediyordu.⁶⁰

Âtikenin Rüyası

(Daha henüz Müslüman olmayan) Abbâs bin Abdulmuttalib'in kız kardeşi Âtik'e bir rüya görmüştü; Damdam el-Gifârî'nin Mekke'ye gelmesinden üç gece önce...

Âtike kardeşine demişti ki:

- "Ben çok acâib bir rüya gördüm. Sanki gökten bir melek indi. Dağdan büyük bir kaya aldı. Sonra o kayayı üstten ufalayıp (Mekke'nin evlerinin) üstüne attı. Sonra Mekke'nin evlerinden hiçbir ev kalmadı; mutlaka bu kayadan koparılan taşlar, evlerin hepsine isabet etti.

Hazret-i Abbâs (r.a.)'da kız kardeşi Âtikenin bu rüyasını bir dostuna anlattı. Dostuna, Ütbe bin Rabîa bin Abdî Şems denilirdi. Utbe de bunu kendi kızına söyledi. Bu rüya bütün Mekke'de yayıldı. Bunun üzerine Ebû Cehil, Hazret-i Abbâs'a;

- "Ey Ebu'l-Fazlî Sizin erkekleriniz, peygamberlikten memnun kalmadılar da şimdi de kadınlarınız mı peygamberliğe (gayibten haber vermeye) başladılar!" diye söylenmişti....⁶¹

Ebû Cehil'in Teşviki

Ebû Cehil yanında Mekke halkı olduğu halde çıktılar. Onlar büyük bir kalabalıktılar. Sonra (bir haberci tarafından) ona;

- "Kaafie sahil yolunu tuttu ve kurtuldu! Sen de insanlarla beraber geri Mekke'ye dön!" denildi. Ebû Cehil:

- "Hayır! Vallahi! Ebediyyen bu olmaz! Tâ ki, Bedir'de biz develeri kesmedikçe, şaraplar içmedikçe, rakkaseler oynatmadıkça, def ve sazlar çalınmadıkça asla duramayız; çünkü bütün Araplar bizim savaş için çıktığımızı işittiler! Ve muhakkak ki Muhammed. (bizim) kervanımıza dokunmadı ve muhakkak ki biz, korkutur ve zelil ederiz..." dedi.

Bedir kuyuları suluydu. Senede bir gün Araplar orada toplanır, Pazar kurarlardı.⁶²

İki Taifeden Biri

Cebrail Aleyhisselâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine indi. Ve dedi ki:

- "Ey Muhammed (s.a.v.)! Muhakkak ki Rabbin sana iki taifeden birini vaad etti.

1 - İstersen ticâret kervanını ele geçir.

2- Ve istersen (müşriklerle savaşa gir) ve kureyşlileri mağlup et!

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bu konuda ashâbı ile istişare etti....

- "Ne dersiniz? Kavim (kureyşliler) bütün zorluk ve zilletleriyle (bizimle savaşmak için) çıktılar. Sizin için ticâret kervanı mı daha sevimli yoksa kureyşlilerle savaşmak mı?" diye sordu.

Sahabeler:

- "Belki kafileyle karşılaşmak bizim için, düşman ile karşılaşmaktan daha sevimlidir.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin mübarek yüzleri değişti. Sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sahabelere döndü ve buyurdu:

- "Ticâret kaafiesi, geçti gitti, denizin sahiline vardılar! Bu Ebû Cehil ise bize döndü ve yaklaştı!"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bu sözleriyle;

1- Düşman ordusuyla karşılaşmanın,

⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/687.

⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/687-688.

⁶² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/688.

2- Müşriklerle cihâd etmenin,

Kendisinin tercihi olduğunu ve bunun mü'minler için ticâret kafilesine karşı zafer bulmaktan daha faydalı ve daha çok menfaat taşıdığını beyan ve murad ediyordu.

Çünkü (Ebû Cehil'in müşrik ordusunu hezimete uğratmakta)

1- Müşriklerin kuvvetlerini kırmak,

2- Bütün dinlere karşı hak olan İslâm dinini izhâr etmek vardı... Fakat sahabelerin bazıları);

-"Ya Resûlallah (s.a.v.)! Sen ticâret kafilesine bak! Şirk ordusunu bırak!..." dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri kızdı, kalktı ve gitti.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri kalkıp gidince; Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) ve Hazret-i Ömer (r.a.); Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin muradına tabi olmak hakkında güzel sözler söylediler.

Sonra Hazrec kabilesinin reisi Sa'd bin Ubâde (r.a.) hazretleri, ayağa kalktı ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine:

-"(Ya resûlallah s.a.v.) Sen emrine ve görüşüne bak! Ve devam et! Vallahi eğer sen Aden'e kadar yürüsen, ensardan hiçbir kimse geriden kalmayacaktır. Bütün ensâr senin ardında gelecektir!" dedi. Sonra Mikdad bin Amr (r.a.) ayağa kalktı:

-"Ya Resûlallah (s.a.v.)! Allâhü Teâîâ hazretlerinin sana emrettiği şekilde sen hareket et! Sen ne dilersen biz orada seninleyiz... Ve bizler İsrail oğullarının, Musa Aleyhisselâm'a;

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri:

"Yâ Mûsâ! Onlar orada buldukça, biz oraya ebedi/katiyyen girmeyiz. Haydi sen rabbınla git, ikiniz harb edin. Biz işte burada

otururuz..."⁶³ asla demeyiz.... Lakin bizler;

-"Sen rabbınla git, ikiniz harb edin. Muhakkak ki bizler de sizinle beraber savaşıyoruz! Gözlerimiz kırptığı (bu can bu tende) olduğu müddetçe..." dedi...

(Sahabenin bu sözleri. Efendimiz s.a.v. hazretlerini çok memnun etti.) Tebessüm ettiler... Sonra buyurdular:

-"Ey insanlar! Bana işaret edin!"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bununla ensârı murad ediyordu. Yani gerçekten, bana yardım etmek ve bu savaşta bana yardımcı olma konusunda kalblerinizde gizli olanı bana beyan edin!

Çünkü ensâr, "Akabe gece"sinde, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine Medine şehrinin içinde kaldığı müddetçe yardım etmeyi ve onu düşmanlarından koruma sözünü vermişlerdi. Ama Efendimiz (s.a.v.) hazretleri düşmanlarla savaşmak için Medine şehrinin dışına çıktığında ise, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine yardımda bulunmak vazifesi ensâr'ın üzerinden kalkmış oluyordu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bu sözleriyle, ensâr'ın bu savaşta da kendisine yardım etmek sözünü vermelerini bekliyordu... Bunun üzerine Sa'd bin Muâz (r.a.) hazretleri;

-"Ya Resûlallah (s.a.v.) sanki sen bizi kast ediyorsun?" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;

-"Evet!" buyurdular. Sa'd bin Muâz (r.a.) buyurdular:

-"Ya Resûlallah (s.a.v.)! Gerçekten biz sana iman ettik! Seni tasdik ettik! Sana gelenlerin hak olduğuna şehâdet ediyoruz! Bunun üzerine biz ahidlerimizi ve misâklanımızı sana işterek ve itaat ederek (gönül rızasıyla) verdik! (3/315)

Ya Resûlallah (s.a.v.)! Sen dilediğini geçerli kıl! Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a kasem olsun ki eğer sen bize bu denize saldırmamızı söyleyen ve sen denizde kalsan elbette biz de seninle beraber mutlaka denize dalarız! Bizden (ensârdan) hiçbir adam geride kalmaz! Yine bizden hiçbiri düşmanla karşılaşmaktan çekinmez! Harp esnasında elbette bizler sabrederiz! Düşmanla

karşılaşma anında gerçekten bizler sâdik kişileriz! Umulur ki Allâhü Teâlâ hazretleri bizim sebebimizle sana yüzünün güleceği (müşriklere karşı zafer kazanmayı) nasip eder. Allâhü Teâlâ hazretlerinin bereketi üzere bizimle (savaşa) yürü!" dedi...

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ferahladı. Sa'd (r.a.) hazretlerinin sözleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini sevindirdi. Ve bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Allah'ın bereketiyle (savaşa) yürüyün! Sizi müjdeliyorum! Gerçekten Allâhü Teâlâ hazretleri, bana iki taifeden birini vaad buyurdu. Vallahi sanki ben, kavmin (Kureyşin müşriklerinin) düştükleri yerlere bakıp görür gibiyim!"

64

Âyet-i kerimenin manâsı şudur: Rabbin seni evinden çıkarttı ki, sen, ticâret kervanına yönelmeyi terk edip: senin ashabından bir kısmı kerih gördüğü halde sen Mekkeli müşriklerle karşılaşmayı ve onlarla savaşmayı tercih ettin....⁶⁵

Hakta Mücâdele

⁶³ el-Mâide: 5/24,

⁶⁴ Siyretü İbni Hişâm: c. 3r s. 162,

⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/688-691.

"hakta, seninle münakaşa ediyorlardı."

Kendilerinin tercih etmiş oldukları, ticâret kervanına karış senin tercihin olan düşmanla karşılaşmak olan hakta; seninle mücâdele ediyorlardı.

"Tebeyyün etmişken/savaş olacağı kesinleşmişken..."

Bu kavlı-i şerif, "senin/e mücâdele ediyor/ar" kavlı-i şerifiye mensûbtur. £ kavlı-i şerifi masdariyet içindir.

Yani hak beyan olduğu halde, onlara seninle hasımlaşıyorlar. Onlar için bunun zahir olması, senin onlara; (ister kureyş ordusuna ve isterse ticâret kervanına) hangi tarafa yönelirlerse yönelsinler orada galip olarak dönecekleri ve onlara yardım olunacağını ilân etmenledir.

Ve onlar, bizim çıkışımız, ancak ticâret kervanı içindir; diyorlar. Ve sen, "hayır, bizim için ancak düşman ordusuyla karşılaşmak gerekir; bizim hazırlanmamız ve korkutmamız için..." dedin...

Bu sözü, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine söyleyenler, gerçekten bunu. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin Medine'den çıkmasını istemedikleri ve savaştan hoşlanmadıkları için söylediler...⁶⁶

Savaşmak İstememeleri

"Sanki ölüme sevk olunuyorlardı."

Kef 0) harfi nasb mahallindedir "elbette .kerih görüyorlar" kavlı-i şerifin/n zamirinden hâl olmak üzere....

Yani zoraki ve küçükler oldukları halde savaşa sevk edilenlere benziyorlar, demektir.

"Ve onlar bakar oldukları halde,"

, Kef (d) harfi nasb mahallindedir, "sevk olunuyorlar"

fiilinin zamirinden hâl olmak üzere....

Yani onlar ölüm sebeplerine bakar oldukları halde ve ölümün sebebini ayan beyân müşahede ederlerken, demektir.

Sahabelerin bu mertebeleri, onların korkmalarından, düşmana karşı durmak konusunda sabırsız olmalarından değildir. Bu ancak Müslümanların sayılarının az olması, Müslümanların hazırlıksız olmaları ve çoğunun yaya olmalarındandır...⁶⁷

Bedir Eshabının Sayıları

Rivayet olundu:

Müslümanların (sahabelerin) sayıları, üçyüz onüç (313) idi. Müslümanların içinde sadece iki atlı vardı.

0 iki kişi; Zübeyr (r.a.) ile Hazret-i Mikdâd idi...

Onların yetmiş develeri vardı.

Altı tane zırh.

Sekiz kılıçları vardı....

Müşrikler ise sayı bakımından Müslümanlardan kat kat fazla idiler...⁶⁸

tşârî Manâlar

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

Allâhü Teâlâ hazretleri, o hakikî mü'minleri, beşerî vatanlarından inayet cezbeleriyle "indiyet makarrfına çıkarttı.

"Nasıl ki rabbin seni evinden çıkardı..."

Vücûdunun vatanından.... "hak uğruna"

Cemal ve Celâlinin sıfatlarının tecellilerinden hakkı getirmek için...

ve müminlerden bir kısmı ise istemiyorlardı..."

Kalb ve ruh yani tecelliler anında fena için... Çünkü, her vücûd sahibi üzerine; beka mahbûp (sevilen bir şeydir) fena ise mekruh

(hoşlanılmayan bir şeydir)...

"seninle münakaşa ediyorlardı."

Kalb ve ruh seninle mücâdele ediyorlar... "hakta,"

Hakkın gelmesi konusunda....

"Tebeyyün etmişken/savaş olacağı

kesinleşmişken..."

Onun gelişi beyân olduğunda, fenadan hoşlanmadıkları için...

"Sanki göre göre ölüme sevk

⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/691-692.

⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/692.

⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/692.

olunuyorlardı."

Fenaya (yok olmaya) bakıyorlardı. Fenâ'dan sonra beka zail olmaz. Ölüme sevk edilen kişi gibi... Te'vilât-i Necmiyyede de böyledir...⁶⁹

Aslan Av Peşinde

Mesnevi'de buyuruldu:

- "Dünya aslanı av peşinde...

Allah'ın aslanı da süsü ve dünyanın güzelliklerini terk etti. Çünkü o vuslatın nurunu ölümdе gördü. Pervane gibi varlığını yakar ve yok eder..."⁷⁰

Hak ile Beka Bulmak

Mesnevî-yi Şerifte buyuruldu:

-"Hak Teâlâ hazretlerinden başka her şey yok olur... Hakikat Hak Teâlâ hazretlerinin varlığında yok olmaktır. Kim bakî olmaya layık olursa; o kişiye, düü "Her şey helak olur!"⁷¹ cezası yoktur... Şundan ki, v " yok"dan geçen ili "ancak vardır" olur. v» "ancakfvardır" olan fânî değildir..."⁷²

Evliyaya ttirâz Yoktur

Bil ki: Peygamberlere, vahiyleri ve ibarelerinde kendilerine asla itiraz olmadığı gibi; evliyaya da ilhamları ve işaretlerin de kendilerine asla itiraz edilmez...

Muhakkaktır ki en büyük saadet, onların âyetleriyle amel etmek ve onları tutmaktır....⁷³

Şuhûd Ehli Fenayı Tercih Eder

Vucûd her ne kadar, vucûd ehli yanında çok sevilen bir şey ise de; lakin şuhûd ehlinin katında fena (daha) sevilen ve hoşlanılan bir şeydir...⁷⁴

Sâlik'in Vazifesi

Sâlik'e (seyr-u sülûk yoluna giren kişiye) düşen vazife,

1- Dünyevî bütün lezzetlerden kesilmek,

2- Alçak ve düşük niyetlerin kirlerinden nefsinı temizlemek,

3- Resûlullah (s.a.v.) hazretlerinin ve onun emirlerinin kendisine kendi nefsinden daha sevimli olmak; ta ömrünün sonuna kadar... (3/316)⁷⁵

Kâmil Bir İmanın Alâmetleri

Rivayet olundu:

Buhâr-i şerif, Abdullah bin Hişâm (r.a.) hazretlerinden rivayet etti. Buyurdular:

-"Biz Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle beraber idik. Efendtanuz

(s.a.v.) hazretleri, Ömer bin Hattab (r.a.) hazretlerinin elinden

tutmuştu. Ve Ömer bin Hattab (r.a.) hazretleri buyurdular:

Ta Resûlallah (r.a.)î Sen bana nefsim hariç her şeydendaha

sevimli ve daha hoşsun!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri

buyurdular: ^ Muhammedin nefsi yed-i kudretinde (gücünün altında) olan Allâhü Teâlâ hazretlerine yemin

⁶⁹ İsmail Hakkı Bursavi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/693.

⁷⁰ Mesnevî-yi Şerif-i Manevî, Defter: 1,s. 154,

İsmail Hakkı Bursavi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/693-694.

⁷¹ el-Kasas: 88; Bu kavî-i şerifin tamamı şöyledir:

-"Allah'ın yanında diğer bir ilaha daha çağırma! Başka ilah yok, ancak O! O'nun vechinden/zâtından başka her şey helaktedir. Hüküm O'nun ve nihayet döndürölüp O'na götürüleceksiniz!" el-Kasas: 88,

⁷² Mesnevî-yi Şerif-i Manevî, Defter: 1,s. 154,

İsmail Hakkı Bursavi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/694.

⁷³ İsmail Hakkı Bursavi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/694.

⁷⁴ İsmail Hakkı Bursavi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/694.

⁷⁵ İsmail Hakkı Bursavi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/695.

ederim m ben sana senin nefsinden daha sevimli olmayıncaya kadar...

Yani senin imanın kâmil olmaz; ta ki sen benim rızâmı ve memnuniyetimi kendi nefsinin rızâsı ve memnuniyetinin üzerine tercih etmedikçe; velev ki onda senin helakin söz konusu olsa bile; (ResûluHah'ın hoşnutluğunu tercih etmedikçe) sen tam bir mü'min olmuş olmazsın...

Bunun üzerine Hazret-İ Ömer (r.a.):

-"Ya Resûlallah (s.a.v.)! Vallahi sen bana nefsimden daha sevimlisin!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;

-"İşte şimdi oldu, ey Ömer!" buyurdu." ⁷⁶

Yani senin imanın kâmil oldu, demektir.... ⁷⁷

Resûlullahı (s.a.v.) Sevmek

İbni Melek (r.h.) buyurdular:

Bu muhabbet ve sevgiden murad, ihtiyârî ve tercih etme (seçme) muhabbetidir. Yoksa tabiattan doğan sevgi değildir. Çünkü insanların her biri kendi nefsinin başkalarından daha şiddetle sevmek tabiatına sahiptir...

İbni Melek'in sözleri bitti.

İbni Melek'in "ihtiyâr-i muhabbet" sözü, kişinin Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin rızâsını kendi nefsinin rızâsı ve memnuniyetinin üzerine tercih; etmesidir... ihtiyâr-ı muhabbet, iysâr (kendimize tercih etmek)tir. Şu âyet-i kerimede olduğu gibi;

-"Ve şunlar ki/ o Ensar, onlardan önce yurdu hazırlayıp, imana sahip oldular. Kendilerine hicret edenlere muhabbet beslerler ve onlara verileden nefislerinde bir kaygı ve kıskançlık duymazlar. Kendilerine İhtiyaç bile olsa, isar ile/cömertçe nefislerine tercih ederler. Her kim de nefsinin hırsından korunursa, işte onlardır o felah bulanlar!" ⁷⁸

Kendisine tercih etmek, tercih edilenin muhtaç olmasını gerektirmez. Başkasının rızâsını ve memnuniyetini kendi rızâ ve memnuniyetinin üzerine tercih etmek de onu bütün yönleriyle şiddetli bir şekilde muhabbet edip ve sevmeyi gerektirmez. ⁷⁹

Mahbûbiyet Makamı

Lakin bu kelâmın üzerindedir... Zira kim kendi nefsinin tabiatı; hatta belki kalıb ve kalbinden fena bulursa; gerçekten muhabbetinden fena bulmuştur. Yine kişinin enâniyetinin Övülmelerinden kurtulup; ötesinde gaye bulunmayan mahbûbiyet (sevme) makamına vasıl olmasıdır.

Allâhü Teâlâ hazretleri, fazlı ve keremiyle bize ve size mahbûbiyet makamını nasip etsin! Âmin! ⁸⁰

İki Taifeden Biri

"Ve o vakit Allah, size va'dediyordu."

Ey mü'minler! Allâhü Teâlâ hazretlerinin size vaad buyurduğu vakti hatırlayın, demektir.

"iki taifenin birini"

İki fırkadan biri; Ticâret kervanı ile beraber olan Ebû Süfyân...Diğer de: Şirk ordusuyla beraber olan Ebû Cehil...

"muhakkak ki o sizindir..."

Bu kav/-/ şerif, "iki taifenin birini" kavi- şerifinden

"bedel-i iştimâi" ile bedeidir.

Vaadin keyfiyetini beyân etmektedir.

Yani Allâhü Teâlâ hazretleri, iki taifeden birini size vaad buyurdu. O size mahsustur. Size musahhardır. Emrinizdedir. Siz onların üzerine musallat olur, onları mağlup eder ve meliklerin kendi mülklerine malik oldukları gibi siz de onlara malik olursunuz; ve tasarruf ettikleri gibi siz de onlarda tasarruf edersiniz...

"Siz ise arzu ediyordunuz ki,"

Bu kavli-i şerif, "size vaad buyuruyor" cümlesinin üzerine atıftır. Zikirle emrin altına dâhildir. Yani seviyorsunuz, demektir.

"0 şevketsiz ve zayıf olan sizin olsun...."

iki taifeden... Yoksa şevket sahibi çetin olanı değil... Kuvvet sahibi olan ise Kureyş ordusudur. Reisleri Ebû Cehil idi. Kureyş ordusu bin (1000) savaşçı idi.

isyüi şevketsiz ve zayıf," olan ise ticâret kervanıydı...

⁷⁶ Sahih-i Buhârî: 6257,

⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/695-696.

⁷⁸ el-Haşr: 59/9,

⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/696-697.

⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/697.

Çünkü ticâret kervanının yanında sadece kırk atlı vardı. (Bunları yenmek çok basit idi...) Reisleri de Ebû Süfyân idi. Bundan dolayı sahabelerin bazıları ticâret kervanı ile karşılaşmak istiyorlardı.⁸¹

Şevket Nedir?

"Şevket", hiddet (yani şiddetli, cesur ve kızgın olmak demektir)...Yani silâh sahibi demektir. Kızgın ve kuvvetli bir şekilde işleyen keskin (insana batan) Kılıç ve mızrakların dişleri gibi... Ve nasip olana vasıl olunur. Bu kelime "Şevket", hiddet kelimesi) müfredi olan "diken" kelimesinden müsetâr'dır... "diken", bir taraftan iğne gibi diken olan bir bitkidir...⁸²

I'lâ-i Kelimetullah

"Halbuki Allah, diliyor..."

Bu kavlı-i şerif, "Siz ise arzu ediyordunuz ki," kavi-i şerifinin üzerine atıftır.

Zikretme (hatırlama) babında onunla berabere aynı intizamdadır...

Yani ey mü'minler hatırlayın, o vakti ki Allâhü Teâlâ hazretleri size iki taifeden birini vaad buyurmuştu. Sizler, onların en düşük (en zayıf olanlarıyla) karşılaşmayı sevdiniz ve istediniz, demektir.

Şu kavlı-i şerif;

"hakkı ihkak etmek/hakkı yerine getirmek" Hakkı sabit kılmak ve hakkı yüceltmek istiyor... "kelimâtıyla,"

Yani size savaşı emretmek kavlı-i şerifiyle....

"ve kâfirlerin arkasını kesmek diliyordu."

Kâfirlerin sonlan ve bir defada onların köklerini kesmek istiyor.

Âyet-i kerimenin mânası şudur: Sizler (ticâret kervanının) malının sizin olmasını ve mala kavuşmak istiyor; kötü ve çetin gördüğünüz düşman ile karşılaşmak istemiyorsunuz... Halbuki Allâhü Teâlâ hazretleri de;

1 - İslam dinin yüceltilmesini,

2- Hakkın izhâr edilmesini,

3- Dünya ve âhirette sizin zafer ve kurtuluşa ermenizi diliyor...⁸³

Hakkı Hak Kılmak

"(Bu) hakkı hak tanıtsın ve bâtılı ibtal etsin içindir..."

Lâm, kendisinden muahhar olan mukadder bir fiile taalluk etmektedir.

Yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin sizin düşmanla savaşmanızı istemesi, güzel bir gaye içindir. 0 gaye;

1 - Hak dinin açıklanması,

2- Küfrün iptal edilmesidir...

Allâhü Teâlâ hazretleri, yaptığını sadece bunun için yaptı; başka bir şey için değil....⁸⁴

İki Kavlı-i Şerifin Arasındaki Fark?

Bu kavlı-i şerifte tekrar yoktur. Çünkü:

Birincisi iki irâdenin arasında zikredilen değişikliği beyân içindir. 0 farklı iki irâde;

1 - Allah'ın irâdesi,

2- Mü'minlerin irâdesi...

ikincisi ise, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin tercih etmiş olduğu şey olan,

1 - Şevket ve zorluk sahibine,

2- Ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine yardıma,

3- Ve müşriklerin köklerini kesmeye yöneltmek içindir.

Hakkı hak etmek, onun hak olduğunu izhâr etmektir. Yoksa hak, henüz hakkaniyet olmadan onu hak kılmak demek değildir. Bâtılın iptal edilme hâli de böyledir...

"Ve mücrimler kerih görseler (istemeseler) de..."

Müşrikler, hakkın hak edilmesini ve bâtılın da iptal edilmesini istemeseler bile (Allâhü Teâlâ hazretleri elbette mü'minlerin eliyle hakkı izhâr edecek ve bâtılı da iptal edecektir...)⁸⁵

⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/697-698.

⁸² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/698.

⁸³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/698-699.

⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/699.

⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/699-700.

Meleklerle Gelen İlahî Yardım

size:

Yüce Meali:

O vakit siz rabbınızdan istimdad/yardım talep ediyordunuz da

- "Ben işte ardı ardına bin melâike ile imdad ediyordum." diye İcabet buyurmuştu.⁹

Ve bunu Allah size sırf bir müjde olsun ve bununla kalbleriniz itminan bulsun/yatışsın diye yapmıştı. Yoksa nusret ve yardım Allah'ın kendindedir. Hakikat, Allah azizdir, hakimdir.¹⁰

O vakit size -tarafından bir emniyet olmak üzere- bir uyku saldırıyordu ve üzerinize semâdan bir su indiriyordu ki, bununla sizi tathîr eylesin/temizlesin ve şeytanın murdarlığını/vesvesesini sizden gidersin ve kalblerinize rabîta versin ve bununla ayaklarınızı sağlam durdursun.¹¹ ⁸⁶

Tefsîr-i Şerifi:

taleb ediyordunuz..."

"O vakit siz rabbınızdan istimdad/yardım

Yani sizin Rabbinizden yardım dileme vaktinizi hatırlayın, demektir. İstiğâse, başarı, kurtuluş, yardım, inayet ve nusret istemektir. ⁸⁷

3edir Harbinde Mü'minlerin Duaları

Bu (mü'minlerin ilâhî yardımı dilemeleri) onlar için savaşın kaçınılmaz olduğunu bilmeleri vakti; hemen Allâhü Teâlâ hazretlerine dua etmeye başladılar. (3/317)

Ve şöyle diyorlardı:

- "Ey Rabbimî Düşmanlarına karşı bana yardım et! Ey yardım dileyenlere yardım eden, bize yardım et!" ⁸⁸

Bedir Harbinde Efendimiz (s.a.v.)'ın Duası

Rivayet olundu:

Ömer bin el-Hattâb (r.a.) hazretlerinden... Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, (Bedir günü) müşriklere baktı. Müşriklerin sayıları bin (1000 silahlı) idi. Ashâb-ı kiram ise üç yüz on kadardı (313) kişilerdi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri kibleye döndü. Ellerini uzattı ve şöyle dua etti:

- "Allâhım! Bana vaadini yerine getir! Allâhım! Bana vermiş olduğun vaadi ver! Allâhım! Eğer İslam ehlinde bu topluluk (sahabelerim) helak olurlarsa; yer yüzünde sana ibâdet edecek kimse kalmayacaktır..." ⁸⁹

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sürekli bu şekilde dua etti. Hatta omuzlarının üzerinde üst elbisesi (cübbesi) yere düştü. Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) onu aldı. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin omuzlarının üzerine koydu. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ardında ona katıldı ve buyurdular:

- "Ey Allah'ın peygamberi! Senin bizden dolayı şiddetle Rabbine dua etmen kâfidir. Zira muhakkak ki Rabbin vaad buyurduğunu sana verecektir!"

Bu dua (Allah'tan yardım isteme) Efendimiz hazretlerinden ve bazı mü'minlerden oluyordu.

Yardım isteme işinin bir cemaate isnat edilmesi; bunun Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden olmasına zıt değildir.

Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri dua ettiler, Allah'a yalvardılar; mü'minler de "âmin" dediler.

(s.a.v.) ⁹⁰

Bin Melek1 in İmdada Gelmesi

"size icabet buyurmuştu."

duanızı kabul etmişti.

Bu kav1-i şerif, "fstlmdad/yardım talep ediyordunuz..." kav1-i şerifinin üzerine atıftır. Ve hatırlatmanın hükmü altına dâhildir...

Ben işte ",

İşte muhakkak ki ben onunla,

"ardı ardına bin melâike ile

⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/701.

⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/701-702.

⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/702.

⁸⁹ Sahih-i Müslim: 1763, Tuhfetü'l-Ahvezi: 3170,

⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/702-703.

imdad ediyordum."

Onların dışında da meleklerden bin tanesi ardi adına onların imdadına gelmektedir.

Bundan murad, reisleridir. Başkalarını kendilerine tabi edenlerdir. Çünkü hatta meleklerin sayılan, üçbin (3000) sonra beşbin (5000) oldu...

"Ve bunu Allah yapmadı..."

Bu kavli-i şerif bir mukadder üzerine atıftır Yani Allâhü Teâlâ hazretleri aşikâr olarak melekleri indirmekle sizin imdadınıza gönderdi.

Allâhü Teâlâ hazretleri bu imdadı ve şeylerden hiçbir şey yapmadı;

"sırf bir müjde olsun,"

Ancak size bir müjde olsun ve sizin kendileri sebebiyle yardım olunacağınız müjdesi olsun diye yaptı....

Bu kav/-/ şerif /erin umumi/iğinden istisna-/ müferrağ'dır...⁹¹

Kalblerin Tatmin Olması

"ve bununla itminan bulsuntyatışın diye yapmıştı." Bu yardım ile...

"Sizin kalbleriniz,"

Sizin (maddî olarak) zayıf ve azlığınızdan dolayı kalblerinizde bulunan korku ve ürpermeyi gidermek için; melekler gönderildi. Meleklerin gönderilmesinin, bununla (kalblerin tatmin olması ve müjde ile kasredilip) kayıtlanması, meleklerin bizzat savaşa katılmadıklarını beyan içindir... Meleklerin imdada gönderilmesi, sadece ve sadece savaşa katılan mü'minlerin kalblerini takviye etmek içindir...

Meleklerin sayılarının çokluğu ve benzeri de mü'minleri kuvvetlendirmek içindir. (Yoksa) eğer Allâhü Teâlâ hazretleri, melekleri savaşa için göndermiş olsaydı; elbette tek bir melek yeterli olurdu.

Zira muhakkaktır ki Cebrail Aleyhisselâm, kanadının tek bir tüyü ile Lut Aleyhisselâm'ın kavminin yedi şehrini yerle bir edip helak etti. Tek bir sayha ile (yüksek sesle) Semûd kavmini helak etti.⁹²

Bedir'de Melekler ve Savaş

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

Bu tefsir, âyet-i kerimenin zahirine daha yakındır...

Denildi ki:

Cebrail Aleyhisselâm beraberinde beşyüz melek olduğu halde

sağ tarafa indi. Sağ cenahın içinde Ebû Bekir (r.a.) hazretleri de vardı.

Mikâil Aleyhisselâm beraberinde beşyüz melek olduğu halde sol tarafa indi. Orada Ali bin Ebî Tâlib (r.a.) hazretleri vardı. Melekler savaştılar. Denildi ki:

Melekler, bedir harbinde savaştılar; ama Ahzâb ve Huneyn harplerinde (melekler, mü'minlerin yardımına geldikleri halde bu iki harpte) savaşmadılar...⁹³

Meleklerin Öldürdüğü Müşrik

Rivayet olundu:

Sahabelerden bir zat buyurdu:

Bedir gününde müşriklerden bir adamın başını vurup öldürmek için onu takip ediyordum. (Fırsat kolluyordum.)

Fakat benim kılıcım daha onun başına ulaşmadan, onun başının ayaklarımın önüne düştüğünü gördüm.

"Yoksa nusret ve yardım..."

Mutlak olarak nusret ve yardımın hakikati, "Ancak..." Yardım.

"Allah'ın katındandır..."

Bunda sebepler yönünden herhangi bir kimsenin ortaklığı yoktur. Zira muhakkak ki meleklerin imdada gelmeleri, adetlerinin çokluğu, korkutma, benzerleri ve vasıtaların düşmanları mağlûp etmede asla bir tesiri yoktur. Nusret ve yardımın onlardan olduğunu zannetmeyin. Ve bunları kaybetmek (meleklerin ve diğer sebeplerin olmamasından dolayı da) asla Allah'ın yardımı ve zaferden ümidinizi kesmeyin.

Ne güzel buyurmuşlar:

-"Nusret, ilâhî yardım ve zafer, donatılmış ordularla değildir..."

Lakin nusret ve zafer, (Allah'ın verdiği) saadetler ve tevfik (başarı) iledir..."⁹⁴

⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/703-704.

⁹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/704.

⁹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/704-705.

⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/705.

Hikmet ve Maslahat

"Hakikat, Allah azîz'dir,"

Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükümlerinde hiçbirisi ona galip olamaz ve onun kaza ve takdirinde hiçbir kimse onunla münazaa edemez...

Allâhü Teâlâ hazretleri bütün yaptıklarını hakikaten bir hikmet ve maslahat ile yapmaktadır...

Bil ki: Meleklerin bütün (İslâmî) ordulara imdâd için gelmeleri hakıdır... Her ne kadar bizim gözlerimiz itibarı ile bizler görmesek ve müşahede edemesek bile⁹⁵... Melekler hakikatte (mü'minlerin yardımına gelirler ve onlar, düşmana) galebe çalan ruhanî kuvvetlere işaretlerler...

Muhakkaktır ki bu galebe çalan ruhanî kuvvetler, cihâd-i ekber ile hicret edenin vücûdunda zahir olduğu zaman; mağlûp olan enfusî şerîr kuvvetlerden hiçbir şey ona mukabele edemez.

Yine mazhariyeti zahîrî, kâfirlerde olduğunda; bunda umde (temel direk) yakın ve itminân'dır...⁹⁶

Sekme Rüzgarı

Rivayet olundu:

İsrail oğullarına "Sekîne" verildi. Sekîne, sükûnet verici, sesiyle düşmanların kalblerine korku veren ve kalblerini yerinden söken bir rüzgardı. İki asker (Müslüman ile kâfirler) karşı karşıya geldiklerinde, onların peygamberlerinin bir mu'cizesi ve meliklerinin de bir kerameti olarak sekîne (rüzgarı) esirdi.⁹⁷

Sekîne'nin Manâları

"Sekîne"nin iki ayrı manâsı daha vardır:

Birincisi: Hak Teâlâ hazretlerinin letâifattan yaratmış olduğu bir şey olup; hikmeti konuşanın lisânı üzere ilkâ olunur... Meleklerin, peygamberlerin kalbleri üzerine vahiy ilkâ edip koydukları gibi. Sırların rahatlandırması ve sırrın keşfiyle beraber... (3/318)

İkincisi: Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin kalbi ve mü'minlerin kalblerine indirilen (manevî bir) şeydir. O öyle bir şeydir ki,

- 1 - Nur, kuvvet ve ruh toplar;
- 2- korkan kişi kendisiyle sükûnet bulur.
- 3- Mahzun olan kişi onunla teselli olur.
- 4- Allah yolunda cihâd eden mücâhidler, ona varis oldular.
- 5- Bu veraset ta kıyametin kopma saatine kadar devam edecektir.

Bu hâl, bazı zamanlarda zahir olmaz. Bazı vakıalardan dolayı hikmetinin gereği olarak Allâhü Teâlâ hazretleri bunu gafillerin gözlerinden gizledi.⁹⁸

⁹⁵ Müslümanlara en sıkışık zamanlarında yardımını esirgemeyen Cenab-ı Allah Bedir savaşında olduğu gibi birçok defa Osmanlı askerine de nusretini inzal etmiştir. Bunlardan bir tanesi de Müslüman Türk askerinin Kırım'da Ruslarla yaptığı savaş ve Tarihi Ahmet Mithat'ın kaydettiği hadisedir. Ruslar Oltoniçe'de yüzellibin kişilik bir kuvvetle Eflak ve Buğdan mıntkasına girdiklerinde sadece yirmibeşbin kişiyi Bükreş üzerine salmıştı. Oltoniçe'de Serdar-ı Ekrem Ömer Paşanın kumandasında üçbün kişilik bir kuvvet Rusları tutmaya çalışıyorlardı. Ellerinde ise iki veya üçten fazla bataryaları bile yoktu. Ruslar evvela Oltoniçe'de bulunan Türk askerlerini ezmeyi planlamışlar buraya on misli bir kuvvetle hücumu geçmişlerdi. Bu manzarayı Eflak ve Buğdan ehali ve hatta yabancı gazeteciler görmek istiyorlar ve Rusların Türkleri nasıl perişan edeceğini seyre hazırlıyorlardı. Sabahın erken saatlerinde Ruslar, külliyatlı bir top ateşiyle müslümanlar üzerine gülle yağdırmaya başlamıştı. Müslümanların arkasında Tuna nehri akıyordu ve bu sebepten geriye dönmeleri de artık İmkansızdı. Düşmanlarının sayt ve silah bakımından kendilerinden kat - kat üstün olduğunu gayet İyi bilen Türkler kolağasının da müsaadesiyle abdest alıp iki rekat namaz kılarak birbirleriyle helallaşıp kucaklaştılar. Artık son hücumlarını yapacaklar, Allah ne emretti ise ya şehit ya gazi olacaklardı. Çünkü Türklerin ellerinde bütün mermileri de bitmiş «süngü tak!» emri verilmişti. Yeri-gÖğü titreten o müthiş topların himayesinde Türklerle iyice yaklaşan Ruslar da artık ağır silahlarını susturmuşlar, süngülerini takmışlardı. Karşı tepelerden Türklerin birkaç misli düşman önünde nasıl eriyip yok olacağını düşünerek gayriihtiyari gözleri yaşararak seyreden yabancı gazeteciler ve halk neticeyi beklemeye başlamışlardı. O anda müthiş bir hadise oldu. Bir elini semaya doğru kaldıran kolağası şahadet parmağıyla gökyüzünde bir şeylerin olduğunu gösteriyor ve şöyle sesleniyordu:

Gaziler! Benim imanlı çocuklarım, bakınız Allah Celle Celalühü bize yardım gönderiyor semaya bakın, diyerek haykırmaya, hançeresini yırtarcasına bağırırmaya başladı.

Allah'tan başka sığınıkları kalmayan imanlı Osmanlı Türk askeri bir anda havaya baktıklarında ne görsünler; bölük - bölük yeşil elbiseli, tuma gibi dizilmiş Melaike ordusu müslümanların imdadına yetişmiş ve Rus askerlerinin üzerine bir kartal gibi inmişlerdi bile...

Zaten şehit olmaktan başka birşey düşünmeyen Türk askerleri «Allah Allah!» nidalarıyla tekrar düşman üzerine hücumu geçtiler, yeri - göğü inleyen bir haykırışla düşmana saldırmaya başladılar. Bu manzara orada bulunan halk ve gazeteciler tarafından aynıyle müşahede edildi. Müslümanlar muzaffer olup, ortalık sükûnete kavuştuğu zaman Türk askerlerinin yanlarına gelen gazetecilerin ilk sorusu şu oldu: -Yanınızda sizlerle beraber savaşan ve nurani yüzlü yeşil elbiseli askerler şimdi nerede, onları bize gösterebilir misiniz?"

Tarihi Ahmet Mithat yabancı gazetecilerin gördüklerini aynen o zamanki gazetelerinde yazdıklarını nakletmektedir.

⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/705-707.

⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/707.

⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/707.

Kusurlar Bizdendir

Ne güzel buyurmuşlar:

Her bozulan (ve başarısız noksanlıklarından gör! olan) ameli, gönlünün

Saraydan açılan gediği gör! 0 mutlaka Kayserin kusurundandır!

Her asırda kendisinden önceki zamanlara nisbetle bir iniş vardır. Ve bundan dolayı bazı zamanlarda ilâhî nusret, yardım ve zafer görülmez. Belki de;

-"Ey kâfirler! Fâcirleri öldürün!" denilir ⁹⁹...

Hazret-i Ali (r.a.)'a denildi:

--"Hazret-i Osman'ın hilâfetiyle beraber senin hilâfetinin hâli nedir? Senin hilâfetin iki şeyh'in (Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'in) hilâfetlerine nazaran hep sıkıntılarla geçmektedir?" Hazret-i Ali (r.a.) cevap verdi:

-"Ben ve Hazret-i Osman (r.a.), Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer (r.a.)'in yardımcılarıydık... Sen ve senin emsalin (benzerin) olan kişiler de bizim yardımcılarımızdır (işte mesele buradadır!)" ¹⁰⁰

Zayıfların Duası

(Farisî ve Arabî olarak ne güzel buyurmuşlar:)

Zayıfların duası ümitvârdır ki;

O güçlü ve kuvvetli adamın kolunda işler ve onu kırar... Ey sıkıntı ve zorluklar içinde sabahlayan kişi! İyi bil ki: Senin işlerin şiddetlendiği (tam zorlandığı) zaman; asla "biz şerh edip açmadık mı" ¹⁰¹ kavî-i şerifini unutma!"

Bil ki: Sözlerin en sâdik ve en doğrusu, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kelâmı ve peygamberi Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin

hadis-i şerifleri (ve onlara tabi olan hakikî âlimlerin yani müşid-i kâmillerin kibarî kelâmları)dır...

Ve gerçekten Allâhü Teâlâ hazretleri vaad buyurdu ve meleklerini imdada gönderdi...

Sana düşen ise kuvvetli bir iman ve yakînî (bir inanç ile ilâhî nusret, yardım, imdâd ve tevfiğe sarılmak ve Allâha tevekkül etmek)tir... ¹⁰²

Hikaye (Çörek Otu)

Hadis-i Şerif ile Tedâvî

Şeyh Muhyiddin-i Arabî (k.s.) hazretleri, "el-Futûhatü'l-Mekkiyye" isimü-kitabının vasiyetlerinde buyurdu:

Bizim yanımızda insanların ileri gelenlerinden biri cüzzam hastalığına mübtelâ oldu. Cüzzam hastalığından Allâhü Teâlâ hazretlerine sığınırız. Onu gören bütün tabipler (ve mahir doktorlar) onun için;

-"Cüzzam hastalığı tam olarak bu adama yerleşmiş! Bu hastalığın artık tedavi edilmesi mümkün değildir!" dediler.

Kendisine "Sa'd es-Suûd" denilen bir hadis şeyhi (bir muhaddis ve medreselerde hadis-i şerif öğreten bir zat) onu gördü. Bu zatın Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hadis-i şeriflerine imanı tam idi. Muhaddis sordu:

-"Ey hasta! Neden kendini tedavi ettirmiyorsun (Allâhü Teâlâ hazretler dert vermiş ise derman da vermiştir! Neden doktorlara gitmiyorsun?)" Hasta olan zat;

-"Efendim! Benim hastalığımın ilâcı ve tedavisi yokmuş!" dedi. Sa'd es-Suûd (r.h.) buyurdular:

-"Tabipler yalan söylüyorlar! (Ya da bilmeden konuşuyorlar)! Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bütün tabiplerden daha uzman ve mahir bir tabip idi. Ve Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, çörek otunun tohumu hakkında şöyle buyurdular:

-"Muhakkak ki o (çörek otu tohumu) bütün hastalıklara şifâdır..." ¹⁰³

Senin başına gelen bu cüzzam hastalığı da bu hadis-i şerifte mutlak olarak zikredilen hastalıklardan biridir.

Sonra o muhaddis Sa'd es-Suûd:

-"Bana çörek otu tohumu ile bal getirin!" dedi.

Çörek otu habbeleriyle balı birbirine karıştırdı. Hasta adam o karışımı bütün bedenine sürdü. Başına, yüzüne, kollarına ve ayaklarına... Ve ondan biraz yedi. Bir saat kadar öylece adamı olduğu halde terk ettiler.

Bir zaman sonra adam gidip yıkandı. Onun o cüzzamlı derileri soyuldu. Yepyeni bir deri çıktı. Saçından düşenlerin yerine yenisi bitti (yeşerdi). Adam cüzzam hastalığından şifâ buldu. Eskiden afiyette olduğu hal üzere geldi.

Bütün tabipler, şaşıtlar ve insanlar hayret içinde kaldılar. Sa'd es-Suûd (r.h.) hazretlerinin Efendimiz (s.a.v.)

⁹⁹ Dünyada cereyan eden hadiselerin hepsi, tabi kâfirlerin facir olan Müslümanları öldürme şeklinde değildir... Her birinin ayrı ayrı bir hikmeti ve sebebi vardır...

¹⁰⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/707-708.

¹⁰¹ İnşirah!;

¹⁰² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/708-709.

¹⁰³ Camius-Sağîr: 3780, Bu hadis-i şerifin tamamı şöyledir:

-"Çörek otunun habbesi, bütün hastalıklara şifâdır; ölüm hariç..."

hazretlerinin hadis-i şeriflerine olan yakinî imanlarına taaccüp ettiler. ¹⁰⁴

Çörek otu

Sa'd es-Suûd (r.a.) hazretleri, bu hadis-i şerife dayanarak bütün hastalıklara çörek otunun tanelerini ilaç olarak kullanıyordu... ¹⁰⁵

Göz Ağrılarına Şifa

Hatta göz ağrılarında bile kullanıyordu. Sa'd es-Suûd (r.h.) hazretlerinin gözleri ağrıdığı zaman, çörek otu taneleriyle gözlerine sürme çekerdi. Hemen o saatte göz ağrıları iyileşirdi ¹⁰⁶. İbni Arabî hazretlerinin sözleri bitti. ¹⁰⁷

Kuvvetli İmanın

Sen de öğrendin ki (itminan ve kuvvetli iman; Melik ve Mennân olan Allâhü Teâlâ hazretlerinin inâyetiyle kişiye arzulan şeyleri celp ettirip verir... Lakin yakinî iman ehli olanlar çok azdırlar. Hususiyetle bu zamanda ... Muîn (yardımcı olan) Allâhü Teâlâ hazretleridir... ¹⁰⁸

Bedir Harbinde Ajanlar

"O vakit size bir uyku saldırıyordu..."

Müfessirlerden bir cemaat buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine kâfirlere doğru yürümeyi emrettiğinde; Efendimiz (s.a.v.) hazretleri beraberinde olan sahabelerle birlikte savaşa yürüdü. "Bedir"e yaklaştı. Orada yolda yürüyen iki adam ile karşılaştı. Onlara sordu:

- "Kureyş ordusuna uğradınız mı? Kaç kişiydiler?" Onlar:

- "Evet!" dediler, "geceleyin bize uğradılar..."

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin yanında on kadar Müslüman vardı. O iki adamı tutukladılar. Onlardan biri, Abbâs bin Abdülmattalib'in kölesiydi. Kendisine, "Ebû Rafî" denilirdi.

Diğeri de Akabe bin Ebû Muî'tin kölesiydi. Ona da, "Eşlem" denilirdi. İkisi su işleriyle meşgulüydü. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Eşlem'i sorgulamak için ashabına verdi. Kendisi bizzat Ebû Râfî sorguya çekti. Mekke'den savaş için çıkanları sordu. Ebû Rafî;

- "Mekke'de hiçbir kimse kalmadı! Hepsi savaşa çıktı!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri:

Bu gün Mekke çiğnerinin yavrularıyla geliyor!" buyurdular.

Sonra da;

- "Onlardan kimse geri döndü mü?" diye sordu. O:

- "Evet! Übeyye bin Sarîk Beni Zühreden üçyüz kişinin içinden ayrıldı. Kendisi ticâret kervanının yerine çıkmıştı. Ticâret kervanını karşıladığından kendisi de döndü..."

O zaman Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onu "Ahnes" diye isimlendirdi. Kavminden geri kalan ve gizlenen kişi, demektir.

Sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ashabına döndü. (3/319)

Onlar Eşlem'i sorguya çekiyorlardı. Ve o;

- "Falanca kişi çıktı, falanca kişi çıktı," diyordu.

Ebu Bekir (r.a.) hazretleri asâ ile onu dövüyordu. Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) ona;

¹⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/709-710.

¹⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/710.

¹⁰⁶ (Çörekotu / Siyah susam / Sevkerak / Nigella / Schwarz-küemmel / Nigelle / Black cumin) Haziran-

temmuz ayları arasında yeşille karışık açık mavi renkli çiçekler açan, 20-40 cm boyunda bir senelik, otsu bir bitki. Yol kenarları ve bilhassa ekin tarlaları içinde bulunur. Gövde dik ve kısa tüylüdür. Yaprakların alttakileri saplı, üsttekileri sapsızdır. Çiçekler uzun saplı ve tek tektir. Taç yaprakları iki lopluk ve .bal özü bezleri taşıyan 8 tane küçük parça halindedir. Meyveleri çok tohumlu olup, tohumlar siyah renkli ve oval şekillidir. Güney Avrupa, Balkan memleketleri, Kuzey Afrika, Türkiye ve Hindistan'da yetiştirilmektedir. Şam çörekotu (Nigella damascena): Yaprakları parçalıdır. Çiçekleri tek ve üst yapraklar tarafından örtülmüş durumdadır. Parlak mavi çiçeklidir. Kır çörek otu (Nigella arvensis): 10-30 cm yüksekliğinde mavi çiçeklidir. Yaprakları sivri parçalıdır. Tohumları kurt düşürücü olarak da kullanılır, Türkiye'de yetiştiği yerler: Trakya ve Anadolu. Kullanıldığı yerler: Bitkinin kullanılan kısımları tohumlarıdır. Tohumları tamamen olgunlaştıktan sonra toplanır ve güneşte kurutulur, Çörekotu tohumlarında uçucu ve sabit yağ, tanen, sekerler, glikozit bünyeli bir saponin ve alkaloidler bulunmuştur. Tohumları gaz söktürücü, uyarıcı ve idrar söktürücü olarak kullanılmaktadır. Güzel kokusu sebebiyle müshil ilaçlarının içine ilâve edilen iyi bir lezzet ve koku değiştiricidir, Çörekotunun hakkında daha geniş malumat için "Şifalı bitkiler1 ile ilgili kitaplara kitaplara bakınız.

¹⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/710.

¹⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/711.

- "Sen yalan söylüyorsun! Sen insanları korkutmak için böyle konuşuyorsun!" diyordu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ona;
- "(Adam) size doğru söylediğinde onu dövüyorsunuz; size yalan söylediğinde de onu (dövmeyi) terk ediyorsunuz!" buyurdu.
Bunun üzerine sahabeler, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin için hakikatini öğrendiğini anladılar. ¹⁰⁹

Yağmurla Gelen Kuvvet

Sahabeler yürüdüler. Ta kumların kesif bir halde olduğu yani kızıl kum tepesine vardılar. Orada ayaklar kumlara batıyordu. Yani ayaklar kumlara gömülüyordu. Medine'ye yakın bir yerde bir vadide susuz olarak gecelediler. Müşrikler de Medine'ye çok uzak, Mekke'ye yakın bir yerde konaklamışlardı, ikisinin arasında vadi vardı. Sonra o geceyi orada geçirdiler. Uyudular... Sonra uyandıklarında bir çoğu ihtilâm olmuştu. Müşrikler de Bedir sularına sahip olmuşlardı. Müslümanların beraberlerinde su yoktu. Şeytan onlara misâl (aleminde) görünüp vesvese verdi:

- "Ey Muhammed'in ashâbı! Siz kendinizin hak üzere olduğunuzu mu zannediyorsunuz? Eğer sizler hak üzere olmuş olsaydınız; müşrikler sizden önce Bedir sularına varmazlardı. O konuda size galebe çalmazlardı. Onlar, ancak susuzluğun sizi zayıf bırakmasını bekliyorlar! Sizin boyunlarınız vurulduğu zaman size yürürler. Sevdiklerini ve istediklerini öldürürler. Sizden geri kalanları da Mekke'ye götürürler...." (Ve benzer düşünceleri şeytan Müslümanların arasına sokmaya çalıştı....)

Sahabeler çok büyük bir hüznü ile üzüldüler. Allâhü Teâlâ hazretleri onlara rahmet etti. Geceleyin üzerlerine yağmur indirdi. Vadileri sel aldı. Bütün vadiler su ile doldu. Müslümanlar gusül aldılar, abdest aldılar. İçtiler. Hayvanlarına su içirdiler. Kendi yanlarında suları tutmak için havuzlar yaptılar. Kum şiddetlendi yani katılaştı ve bununla yerleri ıslandı. Yürürken yere batmadılar. Ayakları yerde sabit kalıyordu.

Böylece şeytanın vesvesesi zail oldu. Nefisler huzur buldu. Kalbler kuvvete kavuştu. Dünden daha çok savaşa hazır oldular. İşte bütün bunlar:

"O vakit size bir uyku saldırıyordu..."

Kavl-i şerifdir...

Yani, ey mü'minler! Allâhü Teâlâ hazretlerinin size uyuklama verdiği vakti hatırlayın, demektir.

"nuâs", uyuklama, uyku saldırısı (veya şekerleme), ağır

uykudan önce gelen hafif bir uyku ve şekerleme, demektir. Sizi tam sardığı, sizi kapladığı ve üzerinize geldiğinde;

"Onun tarafından bir emniyet olmak üzere..."

Mezkûr olan fiil üzere terettüp eden bir filin illiyeti üzere mensuptur...

Yani hafif uyku sizi kapladı. Allâhü Teâlâ hazretleri, size emniyet olsun diye size uyuklama verdi. Bu uyku bir yorgunluk ve bıkkınlık uykusu değildi. Emniyet, uyuklamanın fiili olduğu için iki fiil birleşti... ¹¹⁰

Tevilât-ı Necmiyyeden

Te'vilât-i Necmiyyede buyuruldu:

Bu kavl-i şerifte şu işaret vardır: Düşman ile karşı karşıya iken hafif bir şekerlemenin (uyuklamanın) gelmesi düşmandan emniyet, korkudan bedeldir. Bu tekvîn (Allâhü Teâlâ hazretlerinin yaratmasıyla) işin tersine çevrilmesi ve zıddına intikal etmesidir. Zira (İbrahim Aleyhisselâm ateşe atıldığında) Allâhü Teâlâ hazretleri ateşe şöyle hitap etti:

"Ey nâr/Ey ateş! Serin ve selâmet ol İbrahim'e!" ¹¹¹

İşte böyle oldu. Korkuya;

- "(Ey korku) Muhammed (s.a.v.) hazretleri ve onun ashâbına emniyet ol!" denildi. Ve (korku, emniyet) oldu...
Te'vilât-i Necmiyyenin sözleri bitti. ¹¹²

Uykunun Basmasının Yerleri

İbnî Abbâs (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular: - "Savaş anında uykunun basması, Allâhü Teâlâ hazretlerinden bir emniyettir. Namazda şekerlemenin olması (uykunun basması) işe şeytandandır..." ¹¹³

¹⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/711-712.

¹¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/712-713.

¹¹¹ El-Enbiyâ: 21/69,

¹¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/713.

¹¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/714.

Şeytanın Kaşığı ve Sürmeliği

imam Hasan Basrî (k.s.) buyurdular: Muhakkak ki şeytanın; Kaşığı ve Sürmeliği vardır. Şeytanın kaşığı, yalandır. Şeytanın sürmeliği ise zikir anında uykudur..."¹¹⁴

Yağmurla Gelen Temizlik

"Ve üzerinize semâdan
bir su indiriyordu ki, bununla sizi tathîr eylesin/temizlesin..."
Bu su ile yani yağmur suyu ile sizi abdestsizlik ve cenabetten temizlemek istiyor.
Şeytanın murdarlığını/vesvesesini sizden gidersin..."
Yani şeytanın vesvesesi ve sizi susuzlukla korkutmasını gidermek istedi."¹¹⁵

İhtilâm'ın Kaynağı

Denilir ki: "murdarlık" kelimesiyle ihtilâm yani mü'minlere dokunan cenâbef murad edildi. Zira ihtilâm ancak şeytanın murdarlığından olmaktadır. Yani şeytanın hayâl ettirmesi ve vesvese vermesindedir..."¹¹⁶

İhtilâm Olmamak İçin

Bundan dolayı bazıları buyurdular:
-"Kim "Ömer" (r.a.) hazretlerinin mübarek ismini
göğsünün üzerine yazarsa o kişi ihtilâm olmaz..."
Çünkü şeytan Hazret-i Ömer (r.a.)dan firar edip kaçır. Hazret-i Ömer (r.a.)'ın girmiş olduğu yoldan gayri bir yola girer."¹¹⁷

Rabıta

"ve kalblerinize rabıta versin..."
"rabıta" şiddet, bağlamak ve sıla üzerine takviye etmektir. Manası: Onların kalblerinin üzerine rabıta vermek, onların kalblerini bağlamak, takviye etmek ve onu Allâhü Teâlâ hazretlerinin lutfuna ve keremine bağlı olarak kalblerine takviye verdik, demektir.
Bu kavî-i şerifte, harf-i cer ile gelmesi, onların kalblerinin rabıta ile dolduğunu ilân etmek ve duyurmak içindir. Sanki onun üzerine çıktı ve onun üzerine irtifa etti, yükseldi.
"ve bununla sağlam durdursun..."
Yani bu su ile, demektir"ayaklarınızı,"
Ta ki ayaklan kumda batmaz ve düşmezler. Zamirin rabıtaya râcî olması da caiz olur. Çünkü harpte ayaklar, ancak kalbin kuvvet bulmasıyla sabit olurlar. Sabır, cür'et ve cesaret kalbte olur..."¹¹⁸

Sabit Kadem Olmalı

-"Ey gönül! Aşık sabit kadem olmalı! Zira o yolda, ecirsiz iş yoktur..." (3/320)¹¹⁹

Takva

(Bu âyet-i kerimede beyan edildiği üzere;)

- 1- Sıdkıyet,
- 2- Samimiyyet,
- 3- Sabır,
- 4- Kalbin irtibatı (rabıta),
- 5- Ayakların sebatı,

¹¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/714.

¹¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/714.

¹¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/714-715.

¹¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/715.

¹¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/715.

¹¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/715.

Hepsi sahâbe-i kerâmin saadâtının halleri olup; ta o zamandan kıyamete kadar devam eder...
Hiçbir kimsenin bir kimse üzerine herhangi bir fazileti ve üstünlüğü yoktur. Ancak fazilet, diyanet ve takva ile...¹²⁰

Hikaye (Dinde kuvvetli olmak)

Zührî (r.h.) buyurdular:

Ben Malik bin Mervânın huzuruna vardım. O bana,

-"Ey Zührî Nereden geliyorsun?" diye sordu. Ben;

-"Mekke'den..." dedim. O;

-"Orada Mekke ehlinin seyyidi (efendisi) olarak kimi bıraktın?" dedi. Ben;

-"Atâ bin Ribâh" dedim. O yine sordu:

-"O zat Arablardan mı? Yoksa kölelerden mi?" Ben;

-"Kölelerden!..." dedim. O yine sordu:

-"Ne ile Mekke ehlinin efendisi oldu?" Ben;

-"Diyanet ve rivayetle!" dedim. Ve buyurdu:

-"Muhakkak ki diyanet ve rivayet ehlinin insanların seyyidi (ve efendileri) olması gerekir!"¹²¹

Yemen Ehlinin Efendisi

Yine sordu:

-"Yemen ehlinin efendisi kimdir?" Ben; -"Tavus bin Keysândır!" dedim. Yine sordu: -"Araptan mı yoksa kölelerden mi?" Ben; -"Kölelerdendir!" dedim. Yine sordu: -"Ne ile Yemen ehlinin seyyidi oldu?" Ben; -"Atâ'nın Mekke ehlinin seyyidi olduğu şeyle..." dedim. O: -"Öyle olan (diyanet ve rivayet ehli olan kişilerin) halkın seyyidi olmaları gerekir!" dedi.¹²²

Mısır Halkının Efendisi

Yine sordu:

-"Mısır halkının seyyidi kimdir?" Ben;

-"Zeyd bin Ebû Habîb'tir!" dedim. Yine sordu:

-"Araptan mı yoksa kölelerden mi?" Ben;

-"Kölelerdendir!" dedim.

İlk ikisine dediği gibi yine sordu...¹²³

Şam'ın Efendisi

Sonra sordu:

-"Şam ehlinin seyyidi kimdir?" Ben;

-"Mekhûl ed-Dîmişkî bin Mezâhim"dir!" dedim. Yine sordu:

-"Araptan mı yoksa kölelerden mi?" Ben;

-"Kölelerdendir!" dedim.

Daha dediği gibi söyledi...¹²⁴

Basra'nın Efendisi

Yine sordu:

-"Basra ehlinin seyyidi kimdir?" Ben;

-"Hasan bin Ebî Hasan'dır!" dedim. Yine sordu:

-"Araptan mı yoksa kölelerden mi?" Ben;

-"Kölelerdendir!" dedim.

Malik bin Mervân;

-"Yazıklar olsun sana!" dedi.¹²⁵

¹²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/716.

¹²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/716.

¹²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/716.

¹²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/717.

¹²⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/717.

Küfenin Efendisi

Sonra sordu:

- "Küfe halkının seyyidi kimdir?" dedi. Ben;

- "İbrahim en-Nehâîdir!" dedim. Yine sordu:

- "Araptan mı yoksa kölelerden mi?" Ben;

- "Araplardandır!" dedim.

- "Yazıklar olsun! Ey Zührî! Benden uzak dur! Vallahi Köleler, büyüklerin üzerine efendi olmuşlar! Hatta mimberlere çıkıp onlara hutbe okuyorlar! Araplar da onların altındadır! (Olacak şey mi bu?)" ¹²⁶

Dini Muhafaza Eden Halkın Efendisi Olur

Zührî (r.h.) buyurdular:

- "Ey mü'minlerin emîri! Bu Allah'ın emri ve dinidir! Kim dini muhafaza ederse; halkın efendisi olur. Kim dini zayi ederse de düşer...." ¹²⁷

Su Nimeti?

Bu âyet-İ kerimede su nimetinin beyâmı vardır. Susuzluktan korkmak ve yine açlıktan korkmak şeytandır. Bu korku şeytanın vesveseleridir.

Zira insanın tevekkülü tam olduğu zaman, onun yanında yokluk ile varlık birbirine müsavi (ve eşit) olur. Allâhü Teâlâ hazretlerinin isimlerinden biri de; yaratıcı ve "rızkı veren" dir. ¹²⁸

Aslandan Alınacak Dersler

Dediler: Aslanın açlığa karşı olan sabrı ve suya olan ihtiyacının azlığı diğer yırtıcı hayvanlarda yoktur... Başka hayvanların avlayıp terk ettiği avı yemez. Kendi avını yeyip doyduktan sonra kalanı olduğu yerde bırakır. Bir daha onu yemek için geri dönmez. Yemekte karnı doyunca buna razı olur. Köpeğin yaladığı sudan içmez. İşte bu güzel sıfatları taşımak ve devam etmek hususunda mü'minler aslandan daha layık olmalıdırlar... ¹²⁹

Kişinin Vazifesi

"Kişiye düşen vazife;

Kendi halini güzelleştirmek için çalışmasıdır, Zamanın ona yardım etmesini (beklemek) onun vazifesi değildir... ¹³⁰

Yardım Sünnetullah'tır

Allâhü Teâlâ hazretleri, mü'minlere yardım etmekle yardımı sünnet-i ilâhî yaptı. Kâmil mü'min takati hasebince mü'minlere yardım eder... ¹³¹

Hikâye (adalet)

Sâsân ailesinden Feyrûz bin Yezdücerd bin Behrâm, melik olduğu zaman (Fârisilere) çok adaletli ve insafılı davrandı. Saltanatının üzerinde yedi sene geçtiğinde, gökten bir yağmur yağmadı. Bunun üzerine Feyrûz bütün şehirlere emir gönderdi. Her şehrin yemeklerini zenginleriyle fakirlerinin arasında adaletli bir şekilde taksim edilip paylaşılmasını emretti. Fakirlerden bir adam açlıktan öldüğü zaman onun yerine ona bedel olarak zenginlerden bir adamı öldürdü. ¹³²

¹²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/717.

¹²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/717.

¹²⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/718.

¹²⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/718.

¹²⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/718.

¹³⁰ Mustadraf: c. 2, s. 127,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/718.

¹³¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/718-719.

¹³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/719.

Dervişin Gönü

Hafız (k.s.) buyurdu:

- "Ey zengini

Sen kendi dervişinin gönlünü al, götür! Zira dervişin (fakirin) kalbi, altın, define ve para hazinesidir! Mal gider o bāk! kalır..."

Allâhımî Ecelimiz gelinceye kadar bizleri, cimrilik ve tembellikten muhafaza buyur! Âmin ¹³³

Kafirlerin Kalbine Korkunun Verilmesi

Yüce Meali:

O vakit ki, rabbın melâikeye şu vahyi veriyordu:

- "Ben sizinle beraberim; haydin îmânı olanları tesbit edin/sağlamlaştırın. Kâfirlerin yüreklerine dehşet bırakacağım. Hemen vurun boyunlarının üstüne, vurun onların parmaklarına." 1Z
Böyle!..

Çünkü onlar, Allah'a ve Resulüne karşı geldiler. Ve kim Allah'a ve Resulü'ne karşı gelirse, bilsin ki, Allah'ın azabı şiddetlidir. 13

İşte bunu gördünüz â, şimdi onu tadın? Kâfirlere bir de cehennem azabı var. 14 ¹³⁴

Tefsîr-i Şerifi:

"O vakit ki, rabbın melâikeye şu vahyi veriyordu:"

Vahiy, gizli bir şekilde manânın kalbe bırakılmasıdır. Bu kavî-i şerifin manâsı: Ey habibim! meleklerin vahiy ettiği vakti hatırla! yit "Ben sizinle beraberim;"

Bu kavî-i şerif, "vahyi veriyor" kavî-i serilin mefulüdür.

Yani ayaklan tespit etme işinde imdad ve tevfiik (başarı ve zafer işinde) sizinle beraberim, demektir.

Yoksa bu kavî-i şerif, korkuyu izâle etmek için değildir... Şu kavî-i şerifte olduğu gibi;

- "Mahzun olma/üzülme; çünkü Allah bizimle beraber." ¹³⁵

Çünkü Meleklerin kâfirlerden korkmaları mümkün değildir. Tâ ki meleklerle; (3/321)

- "Kâfirlerden korkmayın; ben sizinle beraberim!" denilsin...

Bunu (yani Meleklerin kâfirlerden korktukları) hissi, "beraber" meleklerin matbuiyyetinden olmasındandır. Halbuki o (yani ^ "beraber" olmak) sadece ve sadece meleklerin suret olarak insanların ayaklarını sabit kılmak için bizzat imdada gelmelerindedir... Bu haysiyetten dolayı onlar için bu işte asalet olmuş oluyor.

Bu kavî-i şerifin benzerlerinde olan şu kavî-i şerifte olduğu gibi.

- "Ve Muhakkak tır ki Allah sabredenlerledir..." ¹³⁶

İman Edenler Sabittirler

"haydin îmânı olanları tesbit edin/sağlamlaştırın..."

Müjde, kalabalığının çokluğu ve mü'minlerin kalblerini takviye eden benzeri şeylerle iman edenleri sağlamlaştırın.

, harbin yapıldığı yerlerde, savaşmaya sebat ve tahammül etmekten ve savaşın en şiddetli anlarında büyük bir ciddiyetle savaşmaktan ve zorluklara göğüs germekten ibarettir... ¹³⁷

Korku

"Ve Kâfirlerin yüreklerine dehşet (ve korku) bırakacağım...."

Elbette kâfirlerin kalblerine mü'minlerin korkularını koyacağım. Bu kavî-i şerif, meleklerin kendisiyle

¹³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/719.

¹³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/720.

¹³⁵ et-Tevbe: 9/40,

¹³⁶ Bakara: 2/153,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/720-721.

¹³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/721-722.

mü'minleri sebatkâr kılacakları şeylerin telkinidir. Sanki meleklerle şöyle denildi:

-"Ey Melekler mü'minlere; . "Ve

Kâfirlerin yüreklerine dehşet (ve korku) bırakacağım...." sözümü söyleyin....

"Hemen vurun..."

Ey müminler vurun, demektir. Bu âyet-i kerimede, meleklerin savaştıkları (kâfirleri öldürdüklerine) dair bir delâlet yoktur.

"boyunlarının üstüne,"

En tepelerine vurun... 0 kesim yerleridir. Veya başlarına vurun, demektir...¹³⁸

Boyun Öldürülme Yeridir

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretleri, boyunların üstüne vurulmasını emretti. Zira cildin (derinin en üst yeri) boyundur. Boyun öldürülme yeridir...¹³⁹

Müdâfaa ve Savaşta Vurun

"vurun onların parmaklarına."

"benan" kelimesi lügatte, parmaklar ve parmaklardan gayri insanların hayatının kendisiyle kaim olan her a'zâlar, demektir. Bu kavî-i şeriften maksat, onların bütün a'zalarına üstlerinden ve altlarından vurmalarıdır.

Ve denildi ki: Bunun bir yüzü kendisiyle müdâfaa ve savaşmanın murad edilmesidir.

İmam Teftazânî hazretleri böyle buyurdular....¹⁴⁰

Kâfirlerin Cezalandırmaları

"Böyle!..."

Vurma, öldürme, cezalandırma ve azabın kâfirler üzerine vaki olması;

"Çünkü onlar,"

İyili "Allah'a ve Resûlü'ne karşı geldiler."

Yani muhalefet ettiler ve asla kendisine galebe çalmaya yol olmayan birine galebe çalmaya çalıştılar.¹⁴¹

Evliyaya Karşı Gelenler

İbni Şeyh (r.h.) buyurdular: "Allah'a ve Resûlü'ne karşı geldiler," Bu kavî-i şerifin manâsı, - "Evliyâllah'a ve onun dinine karşı geldiler,"¹⁴² demektir.

"meşakkatin iştikakı, "şakk"andır. Zira Allah ve Resulüne karşı gelenlerin her biri, başkasının ayrılığına aykırı olmak üzere bir ayrılık, içindedirler... Nasıl ki, hududleşmek, ikisinden birinin diğerinin hududunun gayri bir hudutta olması gibi...¹⁴³

İşaretler

Bu âyet-i kerimde şu işaretler vardır:

Muhakkak ki saadet ve şakaavetin her biri, kula dünya ve âhirette hâsıl olur. Kulun onda kesbetmede dehaleti vardır.

Ve kim Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelirse,"

Kim evliyâullah'a ve Resulüne muhalefet ederse;

"bilsin ki, Allah'ın azabı şiddetlidir...." Ona...¹⁴⁴

tdğam ve tzhâr'm Lügati

Haddâdî(r.h.) buyurdular:

¹³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/722.

¹³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/722.

¹⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/722-723.

¹⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/723.

¹⁴² Şeyhzâde haşiyesi: c. 2, s. 401,

¹⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/723.

¹⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/723-724.

"Ve kim Allah'a ve Resüü'ne karşı gelirse,"

kavN şerifinde, cezim yerinde şeddenin izhârı (şeddesiz olarak gelmesi) Hicaz'ın lügatidir. Başka kabilelerde ise aynı cinsten olan M harften birinin diğerine idğâmı ileidir. Haşr sûresinde Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi, -"Çünkü onlar Allah ve Rasûlü İle düşmanlığa kalkıştılar. Her kim de Allah ile düşmanlığa kalkışsa, şüphe yok, Allah, şedid'ul-ikab'dır/azabı şiddetlidir ¹⁴⁵ Burada tek bir kâf {3} ileidir... ¹⁴⁶

Cehennem Azabı Kâfirler İçindir

"İşte bunu gördünüz

â, şimdi onu tadın! Kâfirlere bir de cehennem azabı var..."

Skavl-işerifi, mahzûfmübtedâ'nın haberidir.

Kâfirlere bir de cehennem azabı var."

Onun üzerine matuftur.

"şimdi onu tadın!" kavli-i şerifi cümle-İ itirâziyyedir.

Zamir cezalandırmadan işaret edilenin zımındadır...

Takdiri şöyledir:

Allâhü Teâlâ hazretleri, size bunu hükmetti. Yani sizin için âcil (dünyada) azabı sabit kıldı. Ve âhirette de cehennem azabını sabit kıldı. Allâhü Teâlâ hazretleri dünyevî azap için; »Jjji "şimdi onu tadın!" buyurdu. Çünkü zevk, bir şeyden az da olsa insanların kendine ulaştıkları şeydir. Dünyada kâfirlerin düştükleri;

1- Vurulma,

2- Öldürülme,

3- Esir edilme,

4- Ve bunlardan başka şeyler

Onlar için hazırlanmış olan âhret azabına nisbetle bir zevk yenilen bir şey gibidir... ¹⁴⁷

Te'vilât-i Necmiyyeden

Te'vilât-i Necmiyyede buyuruldu: ijji "şimdi onu tadın!" yani;

Suret ve manâ bakımından dünyada onu tadın, demektir. Suret bakımından ise; Öldürülme, Esir edilme, Musibetler, Hoşlanmayan işlerin başa gelmesiyledir... Amma manâ bakımından ise;

1- Uzaklaştırılma,

2- Huzurdan tard edilme,

3- Hicapların yığılmaları,

4- Kalblerin ölümü,

5- Basîretin körlüğü,

6- Ruhun za'fiyeti,

7- Nefs-i emmâre'nin kuvvet bulması,

8- Nefsin, ruhun ve kalbin sıfatlarını istilâ etmesi,

9- Nefsin nevasının galebe çalması,

10- Onu haktan uzaklaştırması,

11- Ve onu bâtila yakıştırmasıdır... ¹⁴⁸

Bedir Savaşının Başlaması

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ashabının saflarını düzeltti. Öncü ve bayraktarlarını öne aldı. Onları yerlerine koydu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri devesinin üzerinde durdu. Allâhü Teâlâ hazretlerine dua etti. Allâhü Teâlâ hazretlerinden zafer ve başarı istedi. Cebrail Aleyhisselâm beşyüz (500) melek ile sağlarına indi. Mikâil Aleyhisselâm da beşyüz (500) melek ile sol taraflarına indi. Melekler, Müslümanlardan bir adama, bir adam suretinde gelirdi. Ve ona derdi ki:

-"Ben şimdi müşrik askerlere yaklaştım; onlar (mü'minler) eğer bize hamledip saldınlarsa, ebediyyen biz onların karşısında duramayız!..."

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin safları dizmesinden sonra Allâhü Teâlâ hazretleri kâfirlerin kalbine (büyük bir dehşet) ve korku koydu. (3/322) Utbe bin Rebîa;

¹⁴⁵ el-Haşr: 59/4,

¹⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/724.

¹⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/724-725.

¹⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/725.

- "Ey Muhammedi Bize kureyslilerden bizim dengimiz olanları çıkarf Onlarla savaşalım!" dedi.
Ensâr'dan Afra oğullarından Avz ve Muavviz ayağa kalktı. Onların anneleri Afra idi. Babaları da Haris idi.
Kureyş ordusuna doğru yürüdüler. Onlara;
-"Dönün!" dediler. Ve seslendiler:
-"Bize Hâşim oğullarından dengimizi gönderin!" dediler. *
Hazret-i Hazma (r.a.) Hazret-i Ali (r.a.) ve Ubeyde bin Haris (r.a.) müşriklere karşı ayağa kalktılar.
Hazret-i Ali (r.a.) buyurdular:
-"Ben Velid bin Utbeye doğru yürüdüm. O da bana yürüdü. Ben kılıç ile ona bir darbe indirdim. Ellerini (kolunu)
kopardım. Sonra da üzerine hücum ettim ve onu öldürdüm.
Şeybe bin Rebîa, Ubeyde bin Hâris'e doğru yürüdü, ikisi birbirlerine değişik darbeler indirdiler. Sonra Ubeyde
(r.a.) hazretleri, Şaybe'ye bir darbe indirdi ve onun bacağını kesti.
Sonra Hamza (r.a.) hazretleri Utbe için kıyam etti. Ve buyurdular:
-"Ben Allah'ın aslanıyım! Resûlullah'ın aslanıyım!"
Sonra Hazret-i Hazma, Utbe'ye vurdu ve onu öldürdü.
Bunun üzerine Ebû Cehil ayağa kalktı. Adamlarını savaşa teşvik etti. Ve onlar şöyle diyordu:
-"Bunların başına gelenler, sizi korkutmasın; çünkü bunlar çok acele ettiler. Onun için öldürülmeye müstehak
oldular..." dedi ve sonra kendisi tek başına Müslümanların üzerine yürüdü. Onunla beraber bütün müşrikler,
mü'minlere hücum ve hamlede bulundular.
Allâhü Teâlâ hazretlerinin izniyle, Müslümanlar, müşrikleri hezimeye uğratıp mağlup ettiler. ¹⁴⁹ Bu bedir ashabı
olan sâdât-ı kiram hazerâtıdır... ¹⁵⁰

Bedir Ashabının Fazileti

Hadis-i şerifte vârid oldu: -'Allâhü Teâlâ hazretleri, bedir ehlinin hâline muttali oldu...' ¹⁵¹
Yani bedir savaşına katılan sahabelere, rahmet ve mağfiret nazarıyla baktı.
Ve Allâhü Teâlâ hazretleri (hadis-i kudsîde) buyurdu: -"(Ey ashâb-ı bedir!) dilediğinizi yapın! Hakikaten ben sizi
mağfiret ettim (günahlarınızı bağışladım)" ¹⁵²
Bu hadis-i kudsden murad, ashâb-ı bedir'e inayetin ve ilâhî yardımın izhârı ve onların rütbelerinin yüceliğidir...
Yoksa onlara diledikleri fiili (işi) yapma ruhsatı değildir... Çünkü sevilen;
-"Dilediğini yap!" denilir.'
Akıllı kişiye düşen vazife, mücâhede babında (nefsiyle mücâhede ve şeytanla mücâdele etme yolunda) mutlak
olarak; o mübarek sahabelerin yolunda yürümektir. ¹⁵³

Nefse Karşı Savaşmak

Hafız (k.s.) hazretleri buyurdular:
-"Nefis yolunda, nefiste bizim sinemiz bethâne oldu. Ah oku ile yolu açalım; ona karşı gazevât edelim ." ¹⁵⁴
Ve feryâd ü figan gidenler hakkında buyurdu:
-"Korkarım ki bu bahçe ve çimenlikte; Bir gül toplamayasın! Zira onun dikene tahammülü yoktur. Dikenine
katlanamayan güle sahip olamaz." ¹⁵⁵
Allâhım bizleri sabredenler eyle! Âmin! ¹⁵⁶

Savaşta Tutum

Yüce Meâl:

Ey o bütün îmân edenler? Ordu halinde kâfirlere çattığınız vakit artık onlara arkalarınızı dönmeyin.15
Her kim böyle bir günde onlara -dönüp çarpışmak için pırlanmak/savaş hilesi olarak kaçıyor gözükmek veya
diğer bir takımda mevki almak halleri müstesna olarak - arkasını dönerse, muhakkak Allah'tan bir gadaba değmiş
olur ve varacağı yer cehennemdir... 0 ise ne kötü akıbettir.16
S°nra' °nİan siz öldürmedinfr- Ve lâkin onları Allah öldürdü. Attığım vakit de sen atmadın. Ve lâkin Allah attı...
Hem de müminlere, tarafından, güzel bir imtihan geçirtmek İçin... Hakikat, Allahsemî'dir, alimdir.17
Bunu gördünüz... Bir de kâfirlerin tedbirini Allah'ın zayıf düşürmesi var...18 ¹⁵⁷

¹⁴⁹ "SlyretülbnlHşim: o.3,8,173,

¹⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/725-726.

¹⁵¹ Sahih-i Buhârî: 3983, Sahih-i Müslim: 2494,

¹⁵² Sahih-i Buhârî: 3983, Sahih-i Müslim: 2494,

¹⁵³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/727.

¹⁵⁴ Divân-ı Hafız-ı Şirâzi: 176,

¹⁵⁵ «Dlvân Hafın Şirtai: 201,

¹⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/727.

Tefsîr-i Şerifi:

Ey o bütü bütün îmân edenler! Kâfirlere çattığınız vakit,"
karşılaşmak yani "onu görmek," elemektir.
"Ordu halinde..."¹⁵⁸

Zahf Kelimesinin Manâsı

"Zehf, arkası üzerine sürünerek yürümektir. Sabî (bir bebek) azar azar (yavaş yavaş) kıcı üzerine deprendiği ve süründüğü zaman, (sülâsî mücerredin üçüncü) babından "Sabî, sürünerek süründü (arkası üzerine deprenci)" denilir.

Düşmana karşı yönelen kalabalık orduya da Zahf1, ismi verildi. Bu onların çokluğu ve kesafetinden dolayıdır. Bu sanki o, sürünerek yürüdüğü içindir. Ve ayrıca bütün askerlerin birbirine bitişik ve tek bir cisim olarak görüldüğü içindir. Hareketleri gayet yavaşlıkta hissedilmekte ona kıyâs edildi... Her ne kadar işin kendi nefsinde sür'ati var ise de aslında yavaştılar.

kelimesinin nasb olması fiilin mefûlünden hâl olmasındandır...

Manâsı, sizin tarafınıza doğru sürünerek, geldiler. Savaş için kendileriyle karşılaştığınızda onlar büyük bir kalabalıktılar; siz ise çok azdınız...¹⁵⁹

Düşmandan Kaçmayın

"artık onlara arkalarınızı dönmeyin."

Bırakın savaştan kaçmak; onlara arka bile çevirmeyin. Belki onlara karşı durun, mukabelede bulunun! Sayı bakımından onlara yaklaşmanızı ve onlara eşit olmanızı aramadan; sizinle savaştıkları zaman siz de onlarla savaşın...

Bu kavli-i şerifte, "sırt" kelimesinden "büdürleri (arkalan-kıçları) lafzına geçildi. Bu savaşta kaçmanın ne kadar çirkin ve kötü bir fiil olduğunu beyan etmek ve hezimetin aşağılık bir durum olduğunu izhâr etmek içindir...

Tevliyye" bir şeyi başka bir tarafa doğru getir şekilde koymaktır.

Bu fiil iki mefûle müteaddîdir. "dübürünü tevliyye etti," dübürünü ona karşı yaptığı yani arkasını ona çevirdiği zaman, böyle denilir...¹⁶⁰

Savaş Taktiği

"Her kim böyle bir günde onlara arkasını dönerse..."

Düşman ile çarpışma anında bırakın kaçmayı kim arkasını düşmana çevirip çarpışsın...

"bir günde" kavli-i şerifi, "o zamanda" manasındadır. Çünkü fJi "gün" kelimesi, mutlak olarak kullanıldığı zaman, her ne kadar gündüzün beyazına isim ise de; lakin kendisine herhangi bir fiil (iş) yakın olduğunda, uzatılmaz ve onunla mutlak vakit murad edilir.¹⁶¹

Savaş Hiledir

"Ancak, dönüp çarpışmak için pırlanmak/savaş hilesi olarak kaçıyor gözükmek..."

1- Ya da bunlardan daha mühim olan başka bir taife ile savaşmak için olursa o hariç...

2- Ya da savaş hilesi olarak kaçmak müstesna...

Bu şekilde geri çekilmekle, düşmana sanki kendilerinin hezimete uğradığı intibamı (izlenimi) verir. Böylece düşmanı aldatsın ve düşman kendi arkadaşlarının arasından ayrılınsın ve daha sonra birden büyük bir heyecan ve kuvvetle ona ve onun arkadaşlarından mümkün olduğu kadar düşmana saldırıp onları gafil olarak /akalar... işte bu durum, harbin tuzak ve hilelerinden bir stratejik Konudur...

Biri, bir taraftan diğer tarafa meylettiği zaman, "meyletti," ve "meyletti" denilir. "harf taraf ve yan demektir. kelimesinin nasb olması ise hâl olması üzerinedir.

¹⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/728.

¹⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/729.

¹⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/729.

¹⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/729-730.

¹⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/730.

Bu kav1-i şerifin takdiri şöyledir: Hallerden herhangi bir hâl ile yönelmek ve hangi hal olursa olsun; ancak bu hâl hariç: ¹⁶²

Müteharrif

"veya diğer bir takımında mevkî almak halleri müstesna olarak..."

Kendilerine yakın veya uzak başka bir mevkide bulunan mü'minlerden bir gruba katılmak için ve onlarla beraber savaşmak için yerlerinden ayrılmaları hariç... (3/323) ¹⁶³

Düşmandan Kaçmak Haramdır

Düşman ordusundan kaçmak (hezimete uğramak) haramdır. Ancak bu iki hâl müstesna. Çünkü bu iki hâlin her ikisi de hakikatte hezimet (düşmandan kaçmak veya yenilmek) değildir. Belki bu durum (taktik icabı yer değiştirmek) harbe iyi hazırlanmak ve takviye kabilindedir... ¹⁶⁴

Harpten Kaçan

Ama kim bu iki maksadın dışında sırtını düşmana çevirir (ve harpten kaçarsa)

"arkasını dönerse, muhakkak..."

"Bir gadaba değmiş olur..." ^"Allah'tan..."

"ve onun varacağı yer..." Âhirette... "cehennemdir..."

Onların firar etmekle murad ettikleri şeye bedel âhirette varacakları yer cehennemdir. Ve onlar öldürülmekten kurtulmakla âhirette varacakları ve barınacakları yer cehennem ateşidir.

"Me'vâ" insanın kendisine geldiği mekândır. Yani varacakları yer, demektir.

"O İse ne kötü akıbetir."

Dönecekleri yer cehennemdir. ¹⁶⁵

Hangi Düşmandan Kaçınılmaz?

Bu vaîd (korkutma ve haber verilen azap) zahiri itibariyle her ne kadar, savaştan sırtını çevirip kaçan herkese ise de; ancak bu azap, kâfirlerin Müslümanların bir katı kadar ziyâde olmadıkları kişilere mahsustur...

Bu sûrenin sonundaki şu kav1-i şeriften dolayı;

-"Şimdi Allah sizden yükü hafifletti ve bildi ki, sizde bir zaaf var. Şimdi sizden sabredecek yüz kişi olursa, iki yüze galebe ederler. Sizden bin olursa, Allah'ın izniyle iki bine galebe ederler... Ve Allah sabredenlerdedir." ¹⁶⁶

Firarın Ölçüsü?

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdu:

-"Kim üç kişiden kaçarsa, o kaçmış sayılmaz.

Kim iki kişiden kaçarsa o kişi gerçekten savaştan firar etmiştir. Yani haram irtikap etmiştir. 0 savaştan kaçmaktır. Savaştan kaçmak büyük günahlardandır. ¹⁶⁷

Mesnevî'de buyuruldu:

-"Fareden korkan bir akıl sahibi;

Hiçbir savaşın sarfında kılıç çekip çoşabilir mi?

Savaşı, bulgur çorbası sanıp;

Ona rahatça, kollarını sıvayıp girişemezsin!

Savaşmak, ekşili çorba içmeye benzemez!

Burada kılıç lâzım!

¹⁶² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/730-731.

¹⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/731.

¹⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/731.

¹⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/731-732.

¹⁶⁶ et-Enfâl: 8/66,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/732.

¹⁶⁷ Şeyh Zade Haşiyesi: c.2(a. 402,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/732.

Bu demir safta iyi bil ki;
Hazret-i Hazma (r.a.) olmak gerekî
O durumda savaş hayâl gibi olur.
Bu hayalden kaçan öyle nazik gönüllülerin işi değildir.
Savaşmak erlerin işidir!
Korkakların işi değildir!
Şunu iyi bil ki:
Erlerin yeri başkadır; kadınların yeri başka!"¹⁶⁸

Harpten Kaçmak

Bazı âlimler, büyük günahları yetmişe kadar saydı. Büyük günahlardan biri de askerin harpten kaçmasıdır. Tabi ki bu durum, Müslüman askerlerle düşman askerlerinin sayıca birbirlerine eşit veya düşman askerinin Müslüman askerlerinin iki katı olduğu durumlardadır...¹⁶⁹

Büyük Günah Nedir?

Müslümanlar arasında çirkin olup. Allâhü Teâlâ hazretlerinin ve dinin haramlarından birini çiğneyen her hareket büyük günahdır. Büyük günah işlemek;

- 1 - Adaleti düşürür,
- 2- Şâhid olmayı düşürür.¹⁷⁰

Cesur Olmak Gerek

Akıllı kişiye düşen vazife, cesaretli ve atılgan bir kalb ile savaşa girmektir. Ve iyi bilmeli ki, korkaklık asla ecelini geciktirmez. Ve savaşa atılmak ise asa ecelini öne alıp (acele olarak ölmesini sağlamaz).¹⁷¹

Savaş erinin (gâzînin) Vasıfları

Gâzî kişi harbin başlarında yaratıkların değişik sınıflarına benzer.

- 1- Aslanın kalbi gibi (korkusuz) olur. Asla korkmaz ve asla savaştan kaçmaz. Aslan düşman karşısında durduğu ve korkmadığı, defalarca saldırdığı ve kaçmadığı gibi (savaştan kaçmamalı ve kaçmamalıdır...)
- 2- Kibirde Panter gibi olmalıdır. Farisi olarak ^ Pars denilir. Asla düşmana karşı olmaz.
- 3- Şecaatte, Ayı gibi olmalıdır. Bütün a'zalarıyla savaşır.
- 4- Hamle etmede Hıncır gibi olmalıdır. Düşmana hamle ve hücum ettiği zaman asla arkasını çevirmez. Yani yöneldiği yerden asla yüzünü başka tarafa çevirmez.
- 5- Yağma etmede Kurt gibi olmalıdır. Bir yüzü yağmaladıktan sonra başka bir yüze geçer. kelimesi Farisi olarak, "yağma yapmak" demektir.
- 6- Ağır silahları taşımakta Karınca gibi olmalıdır. Karınca, kendi bedeninden defalarca daha ağır olan yükü taşır.
- 7- Sebat etmekte Taş gibi olmalıdır. Taş asla yerinden hareket etmez.
- 8- Sabretmekte Eşek gibi olmalıdır
- 9- Vefa etmede köpek gibi olmalıdır. Eğer efendisi (sahibi) ateşe girse, köpek de arkasından ateşe girer...
- 10- Fırsat ve zafer kollamada Horoz gibi olmalıdır.
- 11- Savaş saffında huşu ile namaz Kılan kişi gibi sakin olmalıdır.
- 12- Askerlerin emirine tabi olmakta, imama tabi olan cemaatin hâli gibi olmalıdır.
- 13- Asla emirine (komutanına) muhalefet etmez.
- 14- Zıfâf olduğu zaman yani kocaya gönderildiği vakit, bakirenin nefsinin elbiseyle örttüğü gibi; asker de silâh ile örtmelidir. (Her yanı silah olmalıdır)
- 15- Düşmanın çokluğuna karşı, silâh ve malının azlığında, mürâî (riyakâr adam) gibi olmalıdır. Malı ve ibâdeti az olduğu zaman, tuzak ve hile içinde olur.
- 16- Düşman kendisini hezimete uğrattığı yani kendisine galebe çaldığı zaman, Tilki gibi olmalıdır. Tilki, köpek kendisini tam sıkıştırdığı zaman bu defa hile yapar. Zira muhakkak ki harp meydanı hile ve tuzak üzerine

¹⁶⁸ Mesnevî-i yi şerif-i manevî: Defter: 5, s. 153,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/732-733.

¹⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/733.

¹⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/733.

¹⁷¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/733-734.

kurulmuştur.

17- Safların arasında kendisini beğenme ve seçmede gelin güvey gibi olmalıdır.

18- Gizlilikte ve diğer taraftan düşman saflarını tahrif etmekte sabî gibi olmalıdır.

19- Düşmana haykırdığı zaman seslenmekte gök gürültüsü gibi olmalıdır. bir kavle göre bir Melek'in ismidir.

20- Sû-İ zanda (her şey hakkında kötü düşünmekte) yani bütün hallerinde kendisini helak edecek olan durumlarda sakınmakta kurnaz ve hileli karga gibi olmalıdır. Karga siyah ve beyaz'dır.

21-Kötülüklerden ve tuzaklardan korunmak ve kaçınmakta, Turna kuşu gibi olmalıdır. ¹⁷²

Turna Kuşu

Turna kuşu, bilinen bir kuştur. Turna açık mavi renkli bir kuştur. Şekil bakımından Leyleğe benzer. Farsçası "Koleng"tir.

Turna kuşu, reissiz olmayan hayvanlardır. Çünkü Turna kuşları, tabiatıyla nöbetleşe birbirlerini korumak ve bekçilik etmektedirler. Nöbet bekleyip diğerlerini koruyan Turna çok hafif bir sesle seslenmektedir. Sanki kendisinin bekçi olduğunu duyurmaktadır. Nöbetinin süresi sona erdiğinde de; nöbeti devir alacak olan kuş uykudan uyanır. Gelir onun yerine nöbet bekler. Ve nöbet ve bekçilik için gerekli olan şeyleri yapar ¹⁷³. (3/324)

Turna Kuşunun Yürüme Şekli

Kazvinî buyurdu:

Turna kuşu, toprağın üzerinde iki ayağından biriyle yürür; diğer ayağını havaya kaldırır. Eğer diğer ayağını yere koyacak olursa;

çok hafif bir şekilde yere koyar. Yerin kendisini içine çekmesinden ve yerin dibine batmaktan korkar...

Hayâtü'l-Hayevânî'I-Kübrâ'da da böyledir ¹⁷⁴...

İşârî Manâlar

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

Ey mü'min kalblerî Sizler, kalbler ve kalblerin sıfatlarını kahretmek üzere toplanmış olan nefis ve nefsin sıfatlarıyla karşılaştığınız vakit; nefsin kamçıları ve sıfatlarının galebe çalmalarından dolayı asla hezimet uğramayınî Belki nefsin saldırıları anında hep sabit kalın. ¹⁷⁵

Sabır

Zira sabır, belâ ve musibetlerin insanın başına geldiği ilk andadır.

Rivayet olunduğu gibi:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bir kadına uğradı. O kadın, ölmüş olan çocuğu için ağlıyordu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ona; -"Allah'tan kork! Ve sabret!" buyurdu. Kadın; -"Bana isabet eden belâ ve musibetlerden sana ne?" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri gittiğinde, ona;

-"(Ne yaptın?) O Efendimiz (s.a.v.) hazretleriydi!" Bunun üzerine kadın, çocuğunun ölümünün musibetinden daha fazla üzüldü. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden özür dilemek için; onun kapısına geldi. (Kadın geldi; Efendimiz s.a.v. hazretlerinin kapılarının önünde hiçbir kapıcı bulamadı...¹⁷⁶ Kadın Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

-"Ya Resûlallah! Ben sizi tanıyamadım!" dedi. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Muhakkak ki sabır (belâ'nın) ilk hücumu anındadır..." ¹⁷⁷

"sadm" kalın (ve kaba) bir şeyin kendi misline çarpması, demektir.

"sadme" ise sadme n/n ism-i merre 'sidir

Yani, üzerine ecir ve sevap alınan sabır, musibetin başına gelmesinin ilk anında yapılan sabırdır.... Zira musibet ve belâların üzerine günler geçtikçe ve zaman uzadıkça, artık musibetlere sabretmek çok kolay olur... ¹⁷⁸

¹⁷² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/734-735.

¹⁷³ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 2, s. 98,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/735.

¹⁷⁴ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 2, s. 98,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/735-736.

¹⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/736.

¹⁷⁶ Parantez içine aldığım bu ibare Ruhü'l-Beyanda yok ise Hadis-İ şerifin asıl metninde vardır. Onun İçin burada parantez içine aldım. Mütercim.

¹⁷⁷ Riyâzu's-Sâlihîn: 31, Bu hadis-i şerif, müttefekunn aleyhtir. Sünen-i Ebû Davud: 1147, Camiü's-Sağîr: 2041,

¹⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/736-737.

Nefse Karşı Meded

"Her kim

böyle bir günde onlara -dönüp çarpışmak için pırlanmak/savaş hilesi olarak kaçıyor gözükmek veya diğer bir takımında mevkî almak halleri müstesna olarak - arkasını dönerse..."

Yani ancak,

1 - Nefisle savaşmak için sebepleri hazırlamak sebebiyle dönen kalb müstesna...

2- Veya (nefisle savaşmak için) ruh ve ruhun sıfatlarından istimdad (meded dilemek ve yardım istemek)

3-Ya da hakikî şeyh mürşid-i kâminden yardım dileyip; onun sebebiyle Rabbânî huzura çıkmak; nefsin sıkıştırması ve kahrına; mücâhede ve nyâzet yoluyla (mücâhede ve mücâde edebilmek için; bir mürşid-i kâmilin eteğine yapışmak için dönmek hariç....)¹⁷⁹

Nefisle Mücâhede Etmeyenler

"muhakkak Allah'tan bir gadaba değmiş olur..."

Yani Allâhü Teâlâ hazretleri tarafında tard olunmak {ve rahmetten} uzaklaştırılmakla Allah'ın gadabına uğramıştır.

"Ve onun varacağı yer

cehennemdir; o ise ne kötü akıbettir...."

Onun varacağı yer;

1- Huzurdan uzaklaşma cehennemi;

2- Ayrılık ateşidir...

Bunlar ne kötü varılacak yer ve ne kötü vaad edilen yerlerdir...¹⁸⁰

Öldüren Allah'tır

"Sonra, onları siz öldürmediniz."

Yani sizler, "Bedir günü" kâfirleri öldürmekle iftihar ettiniz... İyi bilin ki, siz kendi kuvvet ve kudretinizle onları öldürmediniz;

"Ve lâkin onları Allah öldürdü."

1 - Size yardım etmesi sebebiyle,

2- Sizi onların başına musallat kılması,

3- Ve onların kalblerine korku vermesi sebebiyle, onları Allah öldürdü....¹⁸¹

Sebeb-i Nüzul

Rivayet olundu:

Kureyşliler, tepeden göründüklerinde; (tepe kendisinde vadiye inilen yerdir) O zaman Efendimiz (s.a.v.) hazretleri:

-"(Allâhım!) Bu Kureyşîrî Kibirleri, gururlan, övünçleri ve böbürlenmeleriyle beraber geldiler! Ve (bunlar) senin Resulünü yalanlıyorlar! Allâhım, senden bana vaad buyurduğunu istiyorum!" dedi.

Hemen Cebrail Aleyhisselâm indi. Ve; -"Bir avuç toprak al; onlara ati" dedi.

İki topluluk, bir araya geldiklerinde; Efendimiz (s.a.v.) hazretleri; Ali (r.a.) hazretlerine;

-"Bana vadinin kumlarından getir!" dedi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bir avuç kumu düşmanın yüzlerine attı ve:

-"(Müşriklerin) yüzleri çirkin olsun!" buyurdular:

Yani kabahatli ve çirkin olsun, demektir.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin atmış olduğu bu topraktan yüzlerine, gözlerine, burunlarına ve boğazlarına değenlerin hepsi ya öldürüldü veya esir düştüler.

Bunun üzerine müşrikler hezimete uğradılar. Mü'minler onları öldürdüler ve esir ettiler.

Sonra mü'minler, savaş meydanından galip ve muzaffer olarak ayrılınca; (mü'minlerden bazıları) övündüler ve dediler ki:

-"Ben öldürdüm!"

-"Ben esir tuttum!"

¹⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/737.

¹⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/738.

¹⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/738.

-"Ben yaptım!"

-"Ben terk ettim!" dediler.

İşte bu hadise üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.

(Ve Allâhü Teâlâ hazretleri;

-"Sonra, onları siz öldürmediniz. Ve lâkin onları Allah öldürdü. Attığın vakit de sen atmadın. Ve lâkin Allah attı..." buyurdu....)

Zahir olan, ' "Sonra, onları siz öldürmediniz..." kavH şerifi, Bedir savaşının kalan kıssasını beyan etmeye dönüktür.

Cümlenin başındaki fe harfi mukadder şartın cevabıdır. Daha önce zikri geçen, ilâhî imdadın gerçekleşmesi, sebat etmeyi emretmesi ve diğer ilâhî yardımların tecellisidir...

Sanki şöyle denildi:

-İş böyle olunca; o müşrikleri siz öldürmediniz...." Ebu's- Suûd Efendinin tefsirinde tercih ettiği manâ budur ¹⁸².

Fail-i hakiki Allah'tır

"Ve sen atmadın."

Ey habibim Ahmed! Hakikatte sen atmadın!

"Attığın vakit..."

Senin atman sûrîdir. Yoksa elbette atmanın eserleri beşerî fiiller ve ameller cinsinden olurdu...

"Ve lâkin Allah attı..."

0 (Allah'ın atması) atmanın gayesi (ve son derecesidir. Zira Allâhü Teâlâ hazretleri o atılan bir avuç toprağı, müşriklerin gözlerine ulaştırdı. Ta ki böylece onlar hezimete uğradılar ve siz onların köklerini kazıyabildiniz...

(Ok ve silâh) atmak suret bakımından her ne kadar. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden sâdır oldular ise de; hakikatte o atmaların eserleri; Allâhü Teâlâ hazretlerinin katından sadır oldu.

Yoksa bir avuç toprağı, bin kişilik bir ordunun üzerine atıp, onların her birinin yüzlerine isabet ettirmek; ve o kum taneleri kime isabet etmişse onun, savaşta herhangi bir şekilde (öldürülme, esir edilme ve başka bir şekilde) bir şeyle isabet almasını sağlamak insan gücünün dışındadır...

Lafız müsemmânm, onun kemâli olan ve ondan kast olunan şey üzerine kullanılır.

Mü'min kelimesinin kâmil mü'min manâsında kullanılması gibi... ¹⁸³

Te'vilât-i Necmiyyeden

Te'vilât-i Necmiyyede buyuruldu:

Allâhü Teâlâ hazretleri, külliyyen öldürme işini sahabe-i kiram hazerâtından nefyetti. Ve onu kendi nefesine ihale etti (çevirdi). Çünkü Allâhü Teâlâ hazretleri;

1 - Melekleri imdada göndermek,

2- Kâfirlerin kalblerine korku salıvermek,

3- Mü'minlerin kalblerine takviye vermek,

4- Ve bunlardan başka fillerle öldürmenin asıl müsebbibidir... (3/32S) ¹⁸⁴

Fiillerin Müsebbibi

(ası) sebebine havale edilir..." Bu hüküm, onların şu sözleri gibidir:

-"Kalem güzel yazar; kâtip güzel yazdığı zaman... Çünkü o yazmanın müsebbibidir..." ¹⁸⁵

Sebep ve Müsebbip

Mesnevî'de buyuruldu:

-"Her ne isterse o musebbib (Teâlâ hazretleri) getirip yaratır.

O Mutlak kudret sahibidir.

O, sebepleri de yaratır...

Muhakkaktır ki hayır ve şer her şeyin sebebi;

Yüce yaratıcı olan Allâhü Teâlâ hazretlerinden gelir!

Sebep ve vasıtalarından değil...

¹⁸² Ebu's-Suûdleisiri:c.3,s.13,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/738-739.

¹⁸³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/739-740.

¹⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/740.

¹⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/740-741.

Bu sebepler, gözlere birer perdedirler.
Çünkü her kişide Hak Teâlâ hazretlerinin sanatının eserlerini görmeye güç ve tâkât yoktur.
Sebebi yırtacak (sebeplerin ötesinde müsebbibi görecek) bir göz gerek...
Böylece perdeler ondan kolaylıkla kalkabilsin!
Ta ki, Musebbib Teâlâ hazretlerini görebilsin;
Mekan, zaman ve cihetlerden münezzeh olarak..
Çalışmayı, sebebi, kazancı ve dükkanı gidersin...¹⁸⁶

Öldürmenin Nefyi ve fsnâdı

(Bu âyet-i kerime Allâhü Teâlâ hazretleri sahabelerden öldürmeyi nefyetti; ama Efendimiz s.a.v. hazretlerine de isnat etti bu ikisinin yani) Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle sahabelerin arasındaki fark (şudur):
Allâhü Teâlâ hazretleri, öldürmeyi tamamen sahabelerden nefyetti; ve kendi nefesine çevirdi. Allâhü Teâlâ hazretleri, sahabeleri, öldürmeye sebep kıldı; müsebbip ise Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisidir..
Atma işini külliye Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden nefyetmedi. Belki atma işini Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine isnâd etti. Ve lâkin atma işinde onun varlığını külliye nefyetti. Ve atma işini Allâhü Teâlâ hazretleri kendi nefsi için ispat etti
"Attığın vakit de sen atmadın. Ve lâkin Allah attı..." kavlı-i şerifin manâsı şöyledir:
"Sen attığın vakit, kendi (kuvvetinin) sebebiyle atmadın; lakin sen Allâhü Teâlâ hazretleri sebebiyle attın!" demektir.¹⁸⁷

İlâhî Sıfatlar ve Kullar

işte bu tecellî makamıdır. Allâhü Teâlâ hazretleri bir kula kendi sıfatlarından bir sıfat ile tecelli ettiği vakit; o sıfata münâsîp bir fiil (ve hâl) o kulun üzerinde tezahür eder...
İsa Aleyhisselâm'ın hâlinde olduğu gibi... Allâhü Teâlâ hazretleri, yaratma sıfatıyla İsa Aleyhisselâm'a tecelli etti; ve böylece İsa Aleyhisselâm, Allah'ın izniyle yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin sebebiyle ölümleri diriltir oldu...
Bu şu hadis-i kudsî gibidir:
-"Ben onun işitmesi ve görmesi oldum..."¹⁸⁸ hadis-i kudsî..
Allâhü Teâlâ hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine kudret sıfatıyla tecelli ettiğinden dolayı; Efendimiz (s.a.v.) hazretleri attığı vakit, Allah'ın kudret sıfatının tecelli sebebiyle attı. Bunda Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin eli, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kudret eliydi.
Bu kanaat şu kavlı-i şerifte hakikat olarak tamamen keşf olunup beyan olunduğu üzere:
-"Her halde sana biat edenler, sırf Allah'a biat ederler. Allah'ın eli onların elinin üstündedir. Onun için her kim cayar, sırf kendi aleyhine cayar. Her kim de Allah'a ahid verdiği şeyi ifa ederse, o da ona yarın bir ecr-i azîm/büyük ecir verecektir...."¹⁸⁹
Dâvûd Aleyhisselâm'n öldürmesi Bil ki: Allâhü Teâlâ hazretleri;
-"Derken, Allah'ın izniyle onları tamamen bozdular. Dâvûd, Câlût'u öldürdü..."¹⁹⁰
Kavlı-i şerifinde, öldürme işini Dâvûd Aleyhisselâm'a isnâd etti.
Çokları, fiili kendi nefesine izafe edilen kul ile, âfetler ve hadiselerin mahalli (izhâr edilme yeri olan) kul ile, fiili Allâhü Teâlâ hazretlerine izafe edilen kulun arasını ayırdılar. Halbuki Allâhü Teâlâ hazretleri âfetlerden ve hadiselerden münezzehdir....¹⁹¹

Büyük Bir Ders!

Mevlânâ buyurdu:
Hak Teâlâ hazretleri;
-"Attığın vakit de sen atmadın. Ve lâkin Allah attı..."¹⁹² buyurdu.
Bu Hak Teâlâ hazretlerinden bir ders ve ibrettir..."¹⁹³

¹⁸⁶ Mesnevî-yi Şerif-i Manevî: Defter: 5, s, 63, Bu beyitlerin mesnevî'de sıralamaları değişikiktir. Musannif hazretlerinin sıralamasına bağlı kaldım. Sıralamasını değiştirmedim, Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/741.

¹⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/741-742.

¹⁸⁸ Bu hadis-i kutsî hakkında daha önce geniş malumat geçmişti.

¹⁸⁹ El-Fetih: 48/10,

¹⁹⁰ Bakara: 2/251,

¹⁹¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/742-743.

¹⁹² el-Enfâl:8/18,

¹⁹³ Mesnevî-i yi Şerif-i Manevî, Defter: 2, s. 48,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/743.

Atanın Allah Olması

Eğer oklar, bizden değil de; pirânımızdan ise;
Biz inanıyoruz ki, o okların atışı Allâhü Teâlâ hazretlerindedir.
Ta ki mağlûp olan bir kimse olmasın; başına âfet gelen olmasın;
Eğer sen istersen, galip taraf olmak isteyen acele et..."¹⁹⁴

Güzel Belâ

"Hem de mü'minlere, tarafından, geçirtmek için..."

Allâhü Teâlâ hazretleri katında kendilerine verilme ve onlara nimetler vermek içindir...

"güzel bir imtihan..."

Güzel bir vergi, büyük bir nimet, nusret, ganimet ve şiddetli zorluklar ve kerahetlerle şaibeli olmayan ilâhî âyetleri müşahede etmek gibi güzel bir imtihan..."¹⁹⁵

İmtihan

"Belâ" (imtihan);

1- Hem nimet

2- Hem de mihnette kullanılır.

Çünkü belâ'nın (imtihanın) aslı, (en iyisini) seçmek demektir. İmtihan, bazen, sabrın açığa vurulması için; mihnet ile olur; ve bazen de şükürün edası için nimet ile olur. (Yani Allâhü Teâlâ hazretleri, kimini varlık ve kimini de yokluk ile imtihan eder...) ¹⁹⁶

İmtihan ve Allâhü Teâlâ

İmtihan etmenin (en iyisini seçmenin) Allâhü Teâlâ hazretlerine isnad edilmesi ise; Allâhü Teâlâ hazretlerinin bildiği şeyi bildiği şekilde izhâr etmesidir.

Yoksa Allâhü Teâlâ hazretlerinin bilmediği bir şeyi tahsil etmesi ve öğrenmesi demek değildir. Zira Allâhü Teâlâ hazretleri ondan (cehalet ve bilmediğini öğrenmekten) münezzehtir ¹⁹⁷.

"iâm harfi" muahhar bir mahzûfa taalluk etmektedir.

Yani Allâhü Teâlâ hazretleri onlara;

1- Nusret,

2- Ganimet,

3- Büyük ecir ihsan etmek;

Yaptıklarını (melekleri imdada göndermek ve kâfirlerin kalbine korku salmak gibi şeyleri) yaptı. Yoksa onların görmedikleri başka bir takım menfaatler ve şeyler için değildir.

Veya atmakla onlara yardım etti.

"vav harfi" mahzûf bir illet üzerine atf içindir.

Yani Allâhü Teâlâ hazretleri kâfirlerin kökünü kazımak ve mü'minleri imtihan etmek için attı, demektir. ¹⁹⁸

Belâ Kelimesi

İbnü's-Şeyh (r.h.) hazretleri buyurdular:

Zahir olan "Belâ" (yani imtihan) kelimesi, "imtihan etmek için" kelimesinin masdar ismidir. Yani "onları güzel bir imtihan ile imtihan etmek" demektir... ¹⁹⁹

Kâdî Beyzâvînin sözlerinden akla ilk gelen şey; Kâdî Beyzâvî hazretleri, "Belâ" (yani imtihan) kelimesini, mutlak olarak masdarm mefûi manasında kullanılması yoluyla kendisiyle imtihan olunan şeyin bizzat nefsi manasında kullandığıdır...Zira buyurdu ki, "Onların üzerine büyük bir nimetle nimet vermek için..." ²⁰⁰

¹⁹⁴ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/743-744.

¹⁹⁵ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/744.

¹⁹⁶ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/744.

¹⁹⁷ Şeyh Zade Haşiyesi: c.2, s. 402,

¹⁹⁸ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/744-745.

¹⁹⁹ Şeyh Zade Haşiyesi: c.2, s. 402,

²⁰⁰ Kâdî Beyzâvî Tefsiri: c. 2, s. 387,

İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/745.

Güzel Belâ Nedir?

Kâşîfî (r.h.) buyurdular:

Hakâik-i Selmâ'da Duyuruldu: İmam Cafer (k.s.) hazretlerinden nakil olundu ki;

"güzel bir imtihan..." o dur ki; "Onların kendilerine bakî kılmalarından sonra kendilerinde kendi nefislerini fânî kılmalarıdır...." (3/326)

İmam Kuşeyrî (k.s.) hazretleri buyurdular ki:

"güzel bir imtihan..." o dur ki: Belâ'nın kendisinde o belâyı vereni müşahede etmektir. ²⁰¹

Ondan Gelen Her Şey Hoştur

Sen, o derdin kimden sana geldiğini iyi bil! Onun hastalığından sen mutluluk ve sevinçli ol! Eğer o sana zehir verirse; senin şükretmen daha iyidir! Onun zahmeti, merhemden daha iyidir! ²⁰²

Allâhü Teâlâ İşitir ve Görür

"Hakikat, Allah semidir,"

Onların yardım dilemelerini ve dualarını işitir. "alîm'dir."

Onların niyetlerini, onların hallerini, dua ve icabet durumlarını çok iyi bilir. ²⁰³

Kâfirlerin Zayıf Düşmeleri

"Bunu gördünüz..."

Güzel belâ'ya işaretir...

Mahzûf mübtedâ'nın haberi olmak üzere mahallen merfû'dur.

"Bir de kâfirlerin tedbirini

Allah'ın zayıf düşürmesi var..."

Kavl-1 şerifi, "Bunu gördünüz..." kavli şerifinin üzerine matuftur.

Yani bundan maksat, mü'minleri güzel belâ ile imtihan etmek ve kâfirlerin tuzaklarını düşürmek ve hilelerini bozmak ve iptal etmektir.

çözmek ve gevşek yapmak demektir.

kelimesinin sıfatıdır. Tacü'l-Mesâdir'de de böyledir. "vehn" Zayıf, Tuzak, Hile, Harp, demektir... ²⁰⁴

taşîrî Manâlar

Bu kavli-i şerifte şu işaretler vardır:

Muhakkaktır ki tesir Allâhü Teâlâ hazretlerindedir. Ve kul bir âlettir... Bu aşikârdır. Bundan dolayı kula düşen vazife, kendi nefsi ve ameliyle asla böbürlenmemen ve kendisini beğenmemelidir. Bunun için Allâhü Teâlâ hazretleri; "Sonra, onları siz öldürmediniz." Buyurdu. Kullarının üzerinde olan minnetini izhâr buyurdu. ²⁰⁵

Ucubun Tarifi

Ucub (yani kişinin kendi kendini beğenmesi ve böbürlenme havalara girmesi, kişinin bir) sâlih amelini kendi gözünde büyütmesidir ki, tevfiği (Allâhü Teâlâ hazretlerinin başarı vermesini) zikretmeden anmasıdır. ²⁰⁶

tsa Aleyhisselâm'dan Bir Öğüt

İsa Aleyhisselâm buyurdu:

-"Ey Havariler topluluğu! Nice nice kandiller vardır onu rüzgar söndürdü!

Nice nice âbidler vardır ki, ucub (kendini beğenmek düşüncesi) onları bozdu...." ²⁰⁷

²⁰¹ Kuşeyrî Tefsiri: c. 2, s. 299,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/745-746.

²⁰² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/746.

²⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/746.

²⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/746-747.

²⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/747.

²⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/747.

²⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/747.

Ucub Karşısında İnsanlar

Bil ki: Ucub (kendisini beğenme) konusunda insanlar üç sınıftırlar: (Şöyle ki: Sapıklar, Hakikat ehli, Gafiller...) Bir sınıf, her hâlde kendi nefislerini beğenen (ve ucbe kapılanlardır.) Bunlar, Mutezile, Kaderiyye'dir. Bunlar, kendi fillerinde Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendilerinin üzerinde herhangi bir minnet, ihsan ve keremini görmezler. Bunlar, İlahî yardım, İna-yet, Hususî tevfi-k, Allah'ın başarı vermesini, Lütuf ve ilâhî ihsanları tamamen inkâr ederler. Bu şüphe kendilerini istilâ etmiştir.

Bir sınıf da, her hâl-ü kârda Allâhü Teâlâ hazretlerinin nimetini zikredenlerdir. Bunlar istikâmet sahibi olanlardır. Bunlar, hiçbir amellerini beğenmezler ve ucub yapmazlar.

Bu (güzel ahlakları) onlara ikram edilen bir basiret ve onlara tahsis edilen bir te'yid edilen (hakikî tasavvuf ve mürşid-i kâmilin terbiyesiyle kuvvetlendirilen kişiler)dir...

Üçüncü sınıf ise, karışık olanlardır. Bunlar ehl-i sünnet ve'l-cemaatin avamlarıdır.

Bunlar bazen uyanık olurlar. Allâhü Teâlâ hazretlerinin minnetini zikrederler. Bazen de gaflete düşerler. Ucube kapılırlar. Bu kendilerini beğenmeleri, onların düşmüş oldukları;

- 1- Geçici gaflet mekânları,
- 2- Mücâhedede fetret devrini yaşamaları,
- 3- Basiretlerinin noksanlığındandır...²⁰⁸

Amel ve Allah'ın Rızası

Akıllı kişinin hakkı (yapması gereken vazife), kendi amelini hakir ve amelinin miktarını varlığı cihetinde çok az görmesidir. Ve mutlaka kendisinin üzerinde Allâhü Teâlâ hazretlerinin minnetlerini görmeli ve Allah'ın minnetinin kendi amelinden daha şerefli ve kendi cezasından (karşılığında) daha büyük görmelidir. Ve kendi fiilini, Allâhü Teâlâ hazretlerinin istemediği ve islâh etmediği bir şekle düşmekten korumalıdır. Ve onda rızâ mevkiine düşmemelidir. O takdirde o ameli için hâsıl olan kıymet gider. Yoksa aslında olan şeye döner. Dirhemlerden hakir paraya veya kuruşlara döner. Bunun misâli şudur: Üzümden bir salkım, veya Reyhandan bir tutamın fiyatı çarşı ve pazarda bir dânika (yani dirhem altı birine)dir. Bir kişi onu Melike (padişaha) hediye ettiği zaman ise; Melikten ona rızâ (memnuniyet) mevkii olur. Ve melik onun bu küçük ameline karşılık bin dinar hibe eder. Ve böyle bir habbenin (tanenin) değeri bin dinar olmuş olur. Ama eğer Melik, ondan râzî olmaz, memnun kalmaz veya onun hediyesini geri çevirirse, o şeyin (üzüm salkımının) değeri asıl değerine geri döner. Değeri bir habbe veya kuruştan daha düşük olur.

İşte bizim üzerinde olduğumuz ameller de böyledir... (Allâhü Teâlâ hazretleri râzî olursa, değeri vardır yoksa, asla....)²⁰⁹

Hikaye (Nefsi Azarlamak)

Vehb (r.h.) buyurdu:

Sizden önce yaşayan toplumlarda bir adam vardı. Tam doksan yıl Allâhü Teâlâ hazretlerine ibâdet etti. Bir Cumartesi gününden diğer Cumartesi gününe kadar iftar etmedi. (Bütün zamanlarını oruçlu geçirdi) Allâhü Teâlâ hazretlerinden bir dilekte bulundu. Fakat dileği verilmedi. O kişi, kendi nefisine döndü ve kendi kendisine;

"Eğer senin yanında bir hayır olmuş olaydı; elbette hacetin giderilirdi!" dedi.

Bunun üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri ona bir melek gönderdi ve melek ona;

"Ey Âdem oğlu! Senin nefsini azarladığın bir ân, senin geçmiş olan (bu duygulardan yoksun olarak yapmış olduğun doksan yıllık) ibâdetinden daha hayırlıdır!"

Hafız Şirâzî (k.s.) hazretlerinin söyledikleri şu beyit ne güzeldir:

- "Bizim yolumuzda ancak gönlü (nefsi) kırmak ve acizliğini izhâr etmek olur..."

Ancak pazarda kendisini satması (kendi kendisini övmesi) bizim yolumuzdan başka bir yoldur..."²¹⁰

Allah'ım bizleri tevfi-k ehlinde eyle! Ve bizleri hakikat tarikatıyla miskinlerden eyle! Âmin²¹¹

Fethin Gelmesi

Yüce Meali:

Fetih istiyorsanız (ey kâfirler), işte size fetih geldi. Ve eğer vazgeçerseniz, hakkınızda daha hayırlı olur. Yok

²⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/747-748.

²⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/748.

²¹⁰ Divân-ı Hafız-ı Şirâzî, s. 18,

²¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/749.

döner yine başlarsanız, biz de başlarız. 0 vakit askeriniz çok da olsa, size zerre kadar fayda vermez. Çünkü Allah, mü'minlerle beraberdir.¹⁹
Ey o bütün îmân edenleri Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin ve işitip durduğunuz halde ondan yan bükmevin.²⁰
Ve işitmedikleri halde "işittik" diyenler gibi olmayın.²¹²¹²

Tefsîr-i Şerifi:

- "Fetih istiyorsanız (ey kâfirler),"

Hitap, aşağılamak, susturmak yoluyla Mekke ehlinedir. (Yani kâfirleredir....)

Bu şundandır; müşrikler, "Bedir"e çıkmak istedikleri zaman; gidip Kabe'nin örtülerine sarıldılar. Ve şöyle dediler:

-"Allah'ım! Yardım et! İki ordunun en yücesine, iki topluluğun en doğru yolda olanına ve iki topluluğun en kerimine ve dinleri en faziletli olana yardım et!" (3/327)...²¹³

Ebû Cehîl'in Duası

Rivayet olundu:

Ebû Cehîl, Bedir günü ayağa kalktı. Ve;

-"Allah'ım iki fırkanın en faziletlisine ve ikisinden yardıma hakkı olana yardım et! Allah'ım, hangimiz sıla-ı rahmi kestik ve cemaati (toplumun huzurunu) bozduysakonu helak et!" dedi.

Ebû Cehîl gayet ahmak olduğu (işin doğrusunu anlayamadığı için) kendi nefesine beddua etti...

Allâhü Teâlâ hazretleri de onun bedduasını kabul buyurdu. Garâ'nın iki oğlu Avz ile Muavviz Ebû Cehûi öldürdüler. İbnü Mes'ûd (r.a.) hazretleri de onu onun üzerine techîz etti...

Bu kavli-i şerifin manâsı: "Ey Mekke ehli siz iki ordudan en yücesinin yardım olunması için dua ettiniz," demektir.²¹⁴

Hezimetin Getirdiği Alay Konusu

b "işte size fetih geldi."

İkisinden en yücesine yardım etmek cihetiyle fetih verdi. (Ey Mekke müşrikleri!) siz kendinizin en yüce topluluk olduğunuzu zannediyordunuz!

Burada alay etmek, fethin gelmesindedir. Veya (fetih yerine size) gerçekten; hezimet, kahr, alay ve rezil olmak geldi, demektir.

Onları aşağılamak, fethin kendi nefindedir... Zira burada "fetih" mukabili olan hezimet yerinde kullanıldı...²¹⁵

Resûlullah'a Karşı Gelmekten Vazgeçin

"Ve eğer vazgeçerseniz,"

Küfürden ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine karşı, İnat etmekten vazgeçerseniz...

"O..." Bu vazgeçmek işi...

"hakkınızda daha hayırlı olur..."

Sizin gâilesini tatmış olduğunuz harpten daha hayırlıdır. Çünkü harp etmekten vazgeçmekte; öldürülmek ve esir düşmekten selâmet bulmak vardır.

Hayır kelimesi, mufaddalün aleyh olan alay etmede hayriyetin aslı itibariyle mebnî'dir...²¹⁶

Çokluk Fayda Etmez

"Yok döner yine başlarsanız..."

Resûlullah (s.a.v.) hazretlerine karşı savaşmaya geri dönerseniz; (iyi bilin ki:)

"biz de başlarız..." Elbette biz ona yardım ederiz...

Ve zerre kadar fayda vermez." Elbette def edemezsiniz.

"sîze askeriniz..."

Sizin toplamış olduğunuz, cemaatiniz ki, siz onlarla yardım istiyorsunuz...

²¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/750.

²¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/750.

²¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/751.

²¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/751.

²¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/751-752.

"bir şey... "Müstağnî olmaktan...

"bir şey..." kavi-i şerif, masdariyet üzerine mensûbtur. Veya zarar vermekten mefûüyet üzerine mensûbtur... c/jk
"Velev ki çok da olsa...11 Sizin askerleriniz sayı olarak çok olsa bile, "Çünkü Allah, mü'minlerle beraberdir."

Yani çünkü Allâhü Teâlâ hazretleri ilâhî yardım ile mü'minlerle beraberdir. Ve Allâhü Teâlâ hazretleri bunu yaptı...²¹⁷

İşaretler

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

MuhakkaK ki kurtuluş, iman ve İslâm'dadır. Kurtuluş, Allâhü Teâlâ hazretlerinin emirlerine teslimiyettir. Bâtılın sonu ise zeval (sona ermek) ve izmihlâl'dir. Her ne kadar imhâl (Allah'ın kendilerine mühlet vermesi) kendilerine yardım görünse bile... (Çünkü imhâl yani mühlet asla ihmâl değildir.)²¹⁸

Şeytan Süleyman Olmaz

Hafız (k.s.) hazretleri buyurdular:

-"İsm-i Azam kendi işini yapar; Ey gönül! Sen hoş ol! Zira karıştırmak, tuzak ve hilelerle; Şeytan asla Süleyman olmaz!"²¹⁹

Evliyaya Karşı Savaşmak

Bil ki: Evliyâ-i kirâm'a karşı muharebe etmek (Allah dostlarına karşı olmak ve müşşid-i kâmillere düşman olmak) peygamberân-i izam (büyük peygamberlere) karşı savaşmak gibidir... Zira onların her biri (gerek peygamberler ve gerekse evliya olsun hepsi ilâhî yardıma nail olmuş ve) düşmanlarına karşı nusret olunmuşlardır. Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri onlarla beraberdir. Onları asla unutmaz. Ve hiçbir hâlde onları terk etmez....²²⁰

Hikâye

Hikâye olundu: Danyâl Aleyhisselâm bir kuyuya atıldı. Onun olduğu kuyuya (kendisini yemeleri ve parçalamaları için) yırtıcı aslanlar bırakıldı. Fakat aslanlar, Danyâl Aleyhisselâmı yalamaya ve ona karşı kuyruğunu sallayıp yaltaklandı.

Danyâl Aleyhisselâm'a resul (Allah tarafından bir elçi) geldi. Ve;

-"Ey Danyâl!" dedi. Danyâl Aleyhisselâm;

-"Sen kimsin?" dedi. O;

-"Ben sana gönderilmiş; Rabbinin elçisiyim! Yemeklerle beni sana gönderdi!" dedi. Danyâl Aleyhisselâm;

-"Kendisini zikredeni asla unutmayan, Allâhü Teâlâ hazretlerine hamd-ü senalar olsun!" dedi....

İşte saadeti hazz ve nasiplendiğinde gözleri;

(İşte o vakit) uyu;

bütün korkulardan emân bulmuş bir halde...

Anka kuşu onunla avlanır!

Çünkü o (tuzak için atılmış) bir iptir?

İkizler onunla yakalanır.

0 bir yulardır.²²¹

Kurân-ı Kerimi Yırtan

İmam Maverdî "Edebü'dünyâ ve'd-Dîn" isimli kitabında hikâye ettiler:

El-Velîd bin Yezîd bin Abdül-Melik, bir gün Mushaf-ı şerif (Kur'ân-ı kerim) ile tefeül etti.²²² Onun karşısına şu

²¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/752.

²¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/752-753.

²¹⁹ Divân-ı Hafız-ı Şîrâzî: s. 89,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/753.

²²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/753.

²²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/753-754.

²²² Kur'ân-ı kerim ile tefeül etmek, genelde gözlerini kapatarak, Kur'ân-ı kerimin rast gele bir sahifesini açmak ve parmaklarının rast gele bir âyetin üzerine götürüp, o âyet-i okuyarak; o çıkan âyet-i kerimin ifade etmiş olduğu manâya göre, niyetlendiği iş hakkında fikir yürütmektir...

âyet-i kerime çıktı:

-Hem fütihat istediler (peygamberler)... Hem de haib oldu/hüsrana uğradı her cebbar-ı anîd/her inatçı zorba..."²²³

Buna çok kızan Velid, Kur'ân-ı kerimin o sahifesini (büyük bir kızgınlıkla) yırttı. Ve şöyle dedi:

- "Sen inatçı her zorbayı korkutuyor musun? İşte ben! O zorba İnatçıyım! Mahşerde sen Rabbine vardığında; Deki:

-"Beni Velîd yırttı!"....

Birkaç gün geçmedi; Velid en kötü bir şekilde öldürüldü. Onun başı sarayının önünde idam edildi. Sonra da onu alıp şehrin surlarının üzerinde idam ettiler...²²⁴

Mushaf-ı Şerif ile Fala Bakmak

Kâdî Ebû Bekir (r.h.) el-Ahkâm'da el-Mâide sûresinin tefsirinde Mushaf-ı şerif ile tefeül etmek kesinlikle yasakladı. El-Kırâfî onu Tartuşî'den nakletti ve ikrar etti.

Hambeli mezhebinden İbni Butta onu (Mushaf-ı şerif ile tefeül etmeyi) mubah kıldı.

Bazıları da onun mekruh olduğunu söylediler.

İmam Demiri hazretlerinin "Hayatü'l-Hayevân" isimli kitabında da böyledir...²²⁵

İşaretler ve Tasavvufî Manâlar

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır: "Fetih istiyorsanız,"

Eğer sizler, tecellileri talep etmek için; kalblerinizin kapılarının; sıdk-u samimiyet, ihlâs, ve mâ sivallâhî (Allah'tan gayriyi) terk etmek ile eğer (gönül dünyanızda) fetih istiyorsanız;

"işte size fetih geldi."

Tecelliyat ile... Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri, zâtıyla ezelde ve ebedî olarak tecelli etti. Bu asla değişmez. Ancak değişiklik halkın (mahlukatın) hallerindedir. Çünkü halk (insanlar ve cinler) Allâhü Teâlâ hazretlerine karşı kalblerinin kapılarının kapanmaları ânında tecellilerden mahrumdurlar. (3/328) Ama kalblerinin kapılarının açılması ânında ise onunla tahakkuk ederler...

ö|j "Ve eğer vazgeçerseniz,"

Allâhü Teâlâ hazretlerini (ve rızâsını) talep etmek konusunda; Allah'tan gayriden vazgeçerseniz;

i "hakkınızda daha hayırlı olur."

Mâ sivâ'dan... (Allah'tan gayri şeylerden) "Yok döner yine başlarsanız,"

Dünyaya ve lezzetlerine, mâ sivâ'ya, Allah'tan gayri şeylere dönerseniz;

"biz de başlarız,"

1- Sizi nefsinizle rezil etmeye,

2- sizi nefsinizle baş başa bırakmaya,

3- nefsinizin hevâ-ü hevesine,

4- nefsin isteklerine,

5- ve nefsin sıfatlarının galebe çalmasına bırakırız...

"O vakit askeriniz, size zerre kadar fayda vermez...."

Yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin hibelerinin (mevahib-i ledünniye'nin) ve ilâhî lütufların yerine dünya, âhîret ve ikisinin içinde olan şeyleri ikâme edip koysanız;

"Velev ki (bunlar sizin gözlerinizde) çok da olsa..."

Yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin size vermiş olduğu dünyevî ve uhrevî nimetler velev ki çok olsalar bile... Ne kadar çok olursa olsunlar; onlardan hiçbir şey; Allâhü Teâlâ hazretlerinin "ehlullah" ve kendisinin has kullarına vermiş olduğu nimetlerden hiçbir şeye denk olamazlar...

"Çünkü Allah, müminlerle beraberdir."

Muhakkak ki bu makamlarda ve onları talep edenlere Allâhü Teâlâ hazretleri, mü'min kullarına çok değişik sınıflarda ve çeşitlerde lütuflar ikram etmektedir. Bu, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kullarını kendi fazl-u keremi ve rahmetiyle o yüce makamlara ulaştırmak içindir. Yoksa'onlann hareketleri ve kuvvetleri değil...

Te'vilât-i Necmiyyede de böyledir.²²⁶

Allah ve Resulüne Yan Bükmeyin

"Ey o bütün îmân edenler! Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin yan bükmeyin..."

²²³ İbrahim: 14/15,

²²⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/754-755.

²²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/755.

²²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/755-756.

"veyan bükmevin" kav/-şerifi, iki teharfinden birinin nazny/edir. Yani demektir.
"teveli" yüz çevirmektir. Farişi olarak da; bükmek, sırtını çevirmek" demektir. "ondan,
"yan

Resul (Efendimiz s.a.v.) hazretlerinden...

Burada "ikisinden, yani Allah ve resulünden" buyurmadı.

Çünkü, Allâhü Teâlâ hazretlerine taat etmek; ancak ve ancak onu/ı Resulüne itaat etmekle olur...

"Ve işitip durduğunuz halde..."

Halbuki sizler okunana ve konuşana (Resûlullah'a) itaat etmenin vacip olduğunu ve ona muhalefet etmekten sizi sakındırmayı dile getiren Kur'ân-ı kerimi dinliyorsunuz, "işitmek" anlamak ve tasdik etmektir...
227

Kâfirler Gibi Olmayın

"Ve olmayın..."

Emir ve nehiylere muhalefet ederek;

"işittik" diyenler gibi..."

Kabul etme cihetinde,

"Ve işitmedikleri halde,"

Kabul için işitmediler. Onlar ancak onu reddetmek ve ondan yüz çevirmek için işittiler. "Biz işittik ve isyan ettik" diyen kâfirler gibi olmayın. Ve dilleriyle işittiklerini ve kabul ettiklerini iddia eden; kalblerinde de küfrü ve tekzibi yani yalanla ve inkârı gizleyen münafıklar gibi olmayın...

Mesnevfde buyuruldu:

"Otu ister çağır ve istersen çağırma; Onun ayağı toprağa hapsedilip kalmıştır, o. Rüzgarın esmesiyle ot başını sallar;

Ama sen asla bu harekete aldanma!

Çünkü onda hiçbir eser yoktur.

0 başıyla;

"Sabâ duyduk!" der. Ama onun ayağı da;

"İsyan ediyoruz! Bırak bizi!" der..." 228

En Şerli Hayvan

Yüce Meâü:

Muhakkak ki yeryüzünde debelenenlerin/canlıların Allah katında en kötüsü, o sağırlar, o dilsizlerdir ki, hakkı akıllarına koymazlar.22

Allah onlarda bir hayır görseydi, elbette kulaklarına sokardı. Ve bu hallerinde kulaklarına soksaydı, yine aldırılmazlar; döner giderlerdi.ki yeryüzünde 229

Tefsîr-i Şerifi:

Muhakkak debelenenlerin/canlıların en kötüsü," 230

Dâbbe

"Dâbbe" lafzı, luğavî manâsı üzerine mahmuldür. Veya ben/melerin (dört ayaklı hayvanların) en şerlisi, demektir. Bu

durumda da urfî olan manâsı üzerine mahmul olmuş olur. "benime" kara ve deniz hayvanlarından dört ayaklı olanlara denilir 231

Akıldan Mahrum Olanlar

"Allah katında,"

Allâhü Teâlâ hazretlerinin kaza ve hükmünde... o sağırlar Hakkı işitmeyenlerdir.

227 İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/756-757.

228 Mesnevî-yi Manevî-yi Şerif: Defter: 4, s. 111,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/757-758.

229 İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/758.

230 İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/758.

231 İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/758-759.

dilsizlerdir ki, Hakkı konuşmayanlardır.

hakkı akıllarına koymazlar.

Hakka ve doğruya akıl erdiremiyorlar. Allâhü Teâlâ hazretleri, onları behâim (dört ayaklı hayvanlardan) saydı. Sonra da onları hayvanların en şerlisi ve en kötüsü kıldı. Çünkü onlar, kendisi sebebiyle hayvanlardan ayrılıp ve hayvanlardan faziletli kılındıkları (aklı, hakkı işitip hakkı söyleme erdemliğini) iptal edip yitirdikleri için; hayvanlardan daha aşağı dereceye düştüler.

Allâhü Teâlâ hazretleri, kendilerini akılsızlıkla vasıflandırdı. Zira sağır ve dilsiz olan (lâl) kişi, eğer akılı varsa; onun bazı şeyleri tam hakkıyla kavraması mümkündür. Diğerlerini de işaretler. Ve bununla (akıl ve işaret diliyle) bazı istek ve arzularına kavuşur. Ama eğer bu haldeyken bir de akıldan da mahrum ise, o kişi gerçekten gayet şerli olup kötü bir halde olur...²³²

İnsan Bazen Hayvandan Beter Olur

Sadî (k.s.) hazretleri buyurdular:

-"Hayvanlar sustular! Beşer konuştu!

İnsan, hayvanlardan daha perişan oldu!

0 konuşurdu!

Ve Ademîzâdenin aklîfâş oldu

Tutî gibi konuştu.

Ve sen asla bilmeyen câhillerden olma!."

"Allah onlarda bir hayır görseydi,"

Hayır cinsinden bir şey... Onların kuvvetlerinin hakkı araştırmaya sarfedilmesi ve hidâyete tabi olmaya kullanmaları o hayırların cümlesindedir.

"elbette kulaklarına sokardı."

Onlara işittirmek, onların anlamaları ve düşünmeleridir. Eğer onlar, peygamberin hakikatine vakıf olurlarsa, elbette ona itaat eder ve ona iman ederlerdi. Lakin onlarda bundan (hayırdan) hiçbir şey bilinmedi; çünkü onlar bir kere hayırdan hâli olmuş (tamamen sıyrılmış ve mahlukatın en şerli) kişileridirler. Onlar faydadan hâli ve hikmetten çıkmış oldukları için, Allâhü Teâlâ hazretleri kendilerine hiçbir şey işittirmedi, onların kulaklarına sokmadı.²³³

Hayırsızlar

İbnü'ş-Şeyh (k.s.) hazretleri buyurdular:

Onlarda hayırın bulunmadığı hakikati, Allâhü Teâlâ hazretleri kendilerinde bir hayır bilmedi diye tabir olundu. Bu tabir; her vaki olan ve istikrar eden şey, Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilmi (ve ezeli takdiri) ile olmaktadır. Allâhü Teâlâ hazretleri, her şeyin husulünü ve vücûda gelmesini bilir. Bir şey hakkında Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilminin olmaması; o şeyin aslında kendi nefsinde var olmaması demektir. (Yoksa o var da hâşâ Allah bilmiyor demek değildir...)

Burada lâzımdan melzûm tabir olundu. (Yani zikru'ilâzım-irâdetü 'l-melzûm kaidesi var...)

Ve bundan dolayı;

-"Eğer kendilerinden hayır olmuş olsaydı elbette, Allâhü Teâlâ hazretleri onların kulaklarına sokardı," yerine;

sokardı • hayır gÖrSeydi elbette kulaklarına

°nlarda hann delâlet «-ineKte daha belîğ olduğu içindir... (3/329)

nefyetmekti o şeyin kendisini yetmek içm bir beyinedir... Ve böylece bir şeyin lâzımını

nefyetmek onun nefsinin nefyetmekten daha belîğ ve daha tesirli olmuş oldu²³⁴.. "Ve bu hallerinde kulaklarına soksaydı,"

Onlar, hayırdan tamamen yoksun oldukları halde, eğer Allâhü Teâlâ hazretleri, anlama işitmesiyle (zorla) onların kulaklarına sokmuş olsaydı;

"yine aldırılmazlar;"

Onlar işitmiş oldukları ve kulaklarına sokulan haktan yine de faydalanmalardı. Onu tasdik ettikten sonra elbette yine mürted olurlardı (dinden çıkarlardı). Ve onu sanki hiç işitmemiş gibi olurlardı.

"döner giderlerdi."

Yani sırtları üzerine döner ve yüz çevirirlerdi. Halbuki onlar şimdi de sırt inatlarından dolayı işitmiş oldukları şeylerden yüz çeviriyorlar.²³⁵

²³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/759.

²³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/759-760.

²³⁴ Şeyhzâde haşiyesi, c. 2, s. 403,

²³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/760-761.

İtiraz edenler

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

Muhakkak ki kime şakaavet takdir olunmuş ise, o kişi seyr-u suluk anında (mürşid-i kâmile) tabi olmaktan yüz çevirir ve itiraz eder. Allâhü Teâlâ hazretlerinden ve onun (rızâsını) talep etmekten yüz çevirir. Dünya ve dünyanın süslerini (ve lezzetlerini) kabul eder...²³⁶

İnsanın Melekten Üstün Olması

Bil ki: insan gerçekten ahsen-i takvîm (en güzel bir biçimde) yaratıldı, insan, terbiye ve terakkide mukarreb meleklerin bile kendisine ulaşamadığı kemâle erişmeye ve o kemâli kabule müsait (ve hazır) bir şekilde yaratıldı. O kemal, hilkatin elindedir; meleğin elinde değil... Ve hayvâniyetin çok üstündedir. Şeriatın terbiyesi meleğ'in üstünde olur. Ve böylece insan sonunda varlıkların en hayırlısı olur.²³⁷

İnsanın Hayvandan Aşağı Olması

Ama kişi, şeriata muhalefet etmek, hevâ-ü hevese tâlib olmak ile hayvanlardan aşağı olur. Ve böylece hayvanların en şerlisi ve en kötüsü olur.

insanın hâli, meleklerden daha hayırlı ve hayvanlardan daha şerli (kötü) bir durum te'vilinde olmuş olur.²³⁸

Efendimiz (s.a.v.)'e Teslim Olmak

Akıllı kişiye düşen vazife, asla Resul (s.a.v.) hazretlerinin emirlerine ve onun şeriatına muhalefet etmemektir. Zira muhakkaktır ki hayvanlar bile Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin emirlerine teslim olurlarken; insan nasıl ona teslim olmuyor?²³⁹

Hikâye (teslimiyet)

Hikâye olundu:

Bazı seferlerinde adamın biri Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin yanına geldi. Ve;

-"Ya Resûlailah (s.a.v.)! Benim bir duvarım var. Onun içinde benim maîşetim ve ailemin maîşeti var. Ve benim, su taşıyan iki hayvanım var!"

Burada ibarede geçen ç-^u kelimesi, üzerinde su taşınan deve, demektir.

Adam konuşmaya devam ediyor:

-"(Ya Resûlailah!) Fakat bu iki devem, kendilerinden faydalanmaktan bizi men ediyorlar! (Serkeşlik yapıyorlar). Duvarım ve içindekilere yaklaşmıyoruz. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ve onun ashabı, kalkıp o adamın ahırına gittiler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ağılın sahibine;

-"Kapıyı aç!" dedi. Adam, (kapıyı açmaktan tereddüt etti ve Efendimiz s.a.v. hazretlerine);

-"O iki devenin işleri çok büyüktür!" dedi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ağılın sahibine;

-"Kapıyı aç!" dedi.

(Adamın kapıyı açmaya çalışmasıyla) kapı hareket edince; iki devenin bir gürültüsü vardı. Kapı tamamen açılınca, iki deve, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine baktılar. Teberrük edip, ikisi

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin karşısında hemen secdeye kapanıp (başlarını yere koyup teslim oldular).

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri iki devenin başını tuttu; sonra onları sahiplerine teslim etti. Ve devenin sahiplerine;

-"(Al) bunları işlerinde kullan ve onların ikisine İhsanda bulun (iyi davran)" buyurdu.

Orada bulunan kavim (bazı insanlar);

-"Ya Resûlailah (s.a.v.) hayvanlar sana secde ediyorlar! İzin ver biz de sana secde edelim?" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;

-"Muhakkak ki secde, ancak hayy ve kayyûm olan Allâhü Teâlâ hazretlerinedir... Eğer ben bir kişinin bir kişiye secde etmesini emretmiş olsaydım; elbette kadının kocasına secde etmesini emrederdim!" buyurdu.²⁴⁰

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin her emrettiği ve nehyettiği şeyde mutlaka büyük bir hikmet ve maslahat vardır.

²³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/761.

²³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/761.

²³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/762.

²³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/762.

²⁴⁰ » Riyâzu's-Salihîn: 285, Camiu's-Sağîr: 7481, el-İsâbet: 1925,

(Hiçbir kimse) onu teftiş etmekle memur değildir.

Sana düşen vazife, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin emir ve yasaklarını teftiş etmek, değildir; belki sadece itaat etmek ve ona boyun eğmektir.

Sen İbni Beytar'm (doktorun) sana şifalı otlar ve taşlar hakkında söylediklerini (yani sana hastalığın için söylemiş olduğu ilaçları) konusunda hemen onun tavsiyelerini ve emrettiklerini yerine getiriyorsun!

Ama beşerin Efendisi (s.a.v.) hazretlerinin sana haber verdiklerini ise, tasdik etmezsin! 0 yüce Resul (s.a.v.) hazretlerinin sana emrettiklerini veya onun fiillerini yerine getirmekte büyük bir tembellikle gevşek davranıyorsun!

Ve halbuki sen Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin âlemin bütün sırlarını ve hikmetlerini keşfeden ve bilen olduğuna hak veriyorsun! Efendimiz (s.a.v.) hazretleri kendi nefsinde haber verdiği gibi;

"Ben geçmişin ve geleceğin ilmini öğrendim" ²⁴¹

Esfel-i Sâfilinden Aiâ-i Illîyne Yükselmenin Yolu

Allâhü Teâlâ hazretleri, seni Adem Aleyhisselâm'ın sulbünden, "elestü" (yani ben Sizin Rabbiniz değil miyim) makamından seni çıkarttığında, seni esfel-i sâfiline gönderdi.

Sonra ondan (yani dünyadan) sen kendi çalışman, kendi didinmen ve uğraşman ile "a'lâ-i illîyn" mertebesine çıkarılman için davet olundun. Bu çalışmada sana takdir edilen şey; senin kabiliyetin hasebince (ihlas ve çalışmana) göredir. Bu ancak sana iki şeyle mümkün olur:

Birincisi: Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini sevmekle olur.

Senin, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sevgisini;

1- Kendi nefsin,

2- Ehlin,

3- Ailen

4- Ve malının üzerine tercih etmendir...

İkincisi: Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin emrettiği ve nehyettiği her konuda tam olarak ona tabi olmakla olur...

Bununla da senin, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine olan münâsebetin muhkem olur...

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tabi olmanın kemâliyle, kemâl zirvesine yükselmen senin için mümkün olur. ²⁴²

Efendimiz (s.a.v.)'in Sevmenin Alâmeti?

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini sevmenin alâmeti;

1 - Kur'ân-ı kerimi sevmek,

2- Kur'ân-ı kerimi okumayı sevmek,

Yoksa kişi, sülûkünde (manevî olarak ilerlemede) ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin yolundan yüz çevirenlerden olmuş olur. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin muhabbetinin tamam olması;

3- Fakrı tercih etmek,

4- Dünyada zühdü tercih etmekle olur... ²⁴³

Murdar Şeye Nasıl Talip Olunur?

Ne güzel buyurmuşlar:

-Bu cihan, cifedir. Murdardır ve değersizdir! Murdar ve değersiz olan bir şeye nasıl harîs olurum?"

Aliâhım bizleri, helak edici şeylerden koru! Bizleri yolların ve mesleklerin en hayırlısına girenlerden eyle!
(3/330) ²⁴⁴

Allah Ve Resulüne İcabet Etmek

Ey o bütün îmân edenleri Sizi kendinize hayat verecek şeylere davet ettiği zaman. Resûlüyle Allah'a icabet edin/dâvetlerini kabul edin. Ve bilin ki Allah, hakîkaten kişi ile kalbinin arasını gerer/kişi ile kalbinin arasına, mahiyetini ancak kendisinin bilebileceği bir tarzda girer, ve siz hakîkaten hep O'na toplanacaksınız.²⁴

Ve öyle bir fitneden sakının ki, hiç de içinizden yalnız zulmedenlere dokunmakla kalmaz... Ve bilin ki, Allah'ın azabı şiddetlidir... ²⁴⁵

²⁴¹ Keşfü'l-Hafâ: 2077,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/762-764.

²⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/764.

²⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/764.

²⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/765.

²⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/765.

Tefsîr-i Şerifi:

"Ey o bütün îmân

edenleri Resûlüyle Allah'a icabet edin/dâvetlerini kabul edin."

Yani itaat etmek suretiyle Allah ve Resulü (s.a.v.) hazretlerine icabet edin, demektir.

"Sizi davet ettiği zaman,"

Yani Resul (s.a.v.) hazretleri sizi çağırdığı zaman, demektir. Çünkü onun daveti Allâhü Teâlâ hazretlerinin davetidir. Çünkü onun daveti Allâhü Teâlâ hazretlerinin emriyledir.

Bundan dolayı "çağırdı" fiü müfred olarak geldi "Sizi kendinize hayat verecek şeylere,"

Kavi-/ şerifin başındaki lam (J) harfi jı manasındır.

Yani o sizi diriltir, demektir. O da çeşit çeşittir. Onlardan bir kısmı dinî ilimlerdir. Zira muhakkak ki dinî ilimler, kalbin ihyâsı (dirilmesi) ve cehalet ise kalbin ölümüdür...²⁴⁶

Câhil Ölüdür

Ne güzel buyurmuşlar:

-"Câhil insanların süsleri ve güzel elbiseleri senin hoşuna gitmesin!

Zira câhil insan (manen) ölüdür; onun elbisesi de bir kefendir..."²⁴⁷

Câhile İtibâr Etme

-"Câhil ancak ilim ile hayat bulur!

Yoksa iyi bil ki câhil ölüdür.

Onun meskeni defnedildiği kabridir

Onların cenazeleri

Hızlı yürüyen deve kervanlarıdır

Onun elbiseleri tenleridir.

Kefenlerinin yerine...."²⁴⁸

Tüm Kalbin Hayatıdır

Haberde varid oldu:

-"Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri ölü olan kalbi ilim ile elbette diriltir; ölü olan toprağı yağmur damlalarıyla dirilttiği gibi..."²⁴⁹

Dinî İlimler

Şer'î olan dinî ilimler;

1- Tefsir ilmi

2- Hadîs ilmi,

3- Usûl ilmi,

4- Fıkıh ilmi,

5- Ferâiz ilmi

6- Akâid ilmi

7-Ve amel (ahlak ve tasavvuf) ilmidir.²⁵⁰

Öğrenilecek Din ilimleri

-"Din ilmi, Fıkıh, Tefsir, Hadîs... Bunlardan başka şeyler okuyanlar gerçekten o yapmıştır; habîs..."²⁵¹

²⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/765-766.

²⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/766.

²⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/766.

²⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/767.

²⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/767.

²⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/767.

Akâid ve Amel

Din ilimlerinden biri de; Akâid ve kelâm ilmidir, Ameller (ilmihal, ahlak ve tasavvuf ilmi)

Gerçekten sağlam bir akâid ve ihlaslı bir amel daimî olan ebedî cennet nimetlerine kişiyi varis kılar...²⁵²

Cihâd Hayattır

Onlardan (insana hayat verenlerden) biri de;

1- Cihâd (ve mücâhede)dir...

Çünkü cihâd, hayatta kalmanın sebebidir. Eğer Müslümanlar cihâdî terk edecek olurlarsa; düşmanlar kendilerine galebe çalar ve onları öldürürler.

Şu kavî-i şerifte olduğu gibi;

"Hem kısasta size bir hayat vardır ey temiz aklı, temiz özü olanlar! Gerek ki korunursunuz!"²⁵³

Şehâdet Hayattır

Müslümanlara hayat olanlardan biri de;

2- Şehâdetdir.

Zira, muhakkaktır ki şehidler, Rablerinin katında diridirler. Şehidler, ister kâfirlerin kılıçlarıyla öldürülmüş olsunlar; ve isterse, zor olan riyâzât ve kuvvetli mücâdele kılıçlarıyla öldürülmüş olsunlar, müsavidirler....²⁵⁴

Ölüm Hayattır

Mesnevî'de buyuruldu:

"Ölüm tanesi bana tatlı oldu.

Zira; "Muhakkak ki onlar diridirler"²⁵⁵ kavî-i şerifi

ölümün ardında tecelli eder.

Öldürün beni! Ey güvendiğim kişiler!

Kınayarak öldürün!

Zira muhakkak ki benim gerçek hayatım;

Öldürülmemdedir...."²⁵⁶

Ölüm ve Hayat Nedir?

Ölüm, küllî varlıktan (bütün mahlûkattan) yok olmaktır. Hayat ise Allâhü Teâlâ hazretlerinin nuruyla bekâ'ya ermektir...²⁵⁷

Allah Kullarına Kalblerinden Daha Yakındır

"Ve bilin ki Allah,

hakikaten kişi ile kalbinin arasını gerer (kişi ile kalbinin arasına, mahiyetini ancak kendisinin bilebileceği bir tarzda girer.)"

Kamusta buyuruldu: İki şeyin arasını ayıran her şey onların arasına girmiş, demektir.

Bu kavî-i şerif, Aüâhü Teâlâ hazretlerinin kula gayet yakın olduğu hakikatini ifâde etmenin temsilidir.

Allâhü Teâlâ hazretleri, kula kendisinin kalbinden daha yakındır. Zira seninle bir şey arasına giren, o şeyden sana daha yakındır.

Yine bu kavî-i şerifte, kalbin sahibi kalbinden geçenlerden gafîl olduğu halde, Allâhü Teâlâ hazretleri, onun kalbinde geçen her şeye muttali olduğuna tembih, manası vardır.²⁵⁸

²⁵² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/767.

²⁵³ el-Bakara: 2/179,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/767-768.

²⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/768.

²⁵⁵ ÂI-ümrân:169,

²⁵⁶ Mesnevî-yi Şerif-i Manevî, Defter: 1, s, 153,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/768.

²⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/768-769.

²⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/769.

Hazret-i Ali'nin İstiğfarı

Hazret-i Ali (r.a.) dua ve istiğfar ettiler:

-"Allâhümî Beni mağfiret eyle! Senin benden sadır olduğun şeyleri benden bağışla!"²⁵⁹

Kalbi Arındırmak

Veya (bu âyet-i kerime) ölüm veya başka afetler sebebiyle Allâhü Teâlâ hazretlerinin kişiyle onun kalbinin arasına girmeden önce; kalblerin ihlâslı olmasına, kalbleri temizlemeye ve saflaştırmaya yönelmeye teşviktir. Sanki şöyle denildi:

-"(Ey insanlar!) Fırsat kaçmadan önce; gayibleri bilen Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından size gönderilen o yüce resule icabet etmek suretiyle nefisleri mükemmelleştirmeye ve kalblerinizi saflaştırmaya ve arındırmaya koşun!..."

Zira muhakkaktır ki, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendilerinde kalblerinin işlerini ıslah etmek için, diledikleri tarafa çevirmenin kula mümkün olmamasının sebeplerini ihdas ettiğinde; gerçekten kul bu fırsat kaçırdı. Bu fırsatı kaçırdığında ise kulun kalbi, Allâhü Teâlâ hazretlerine ve Mesulüne (s.a.v.) icabet etmeden ölür...²⁶⁰

Kalbleri Çeviren Allah'tır

ihimâl ki buradaki haylûlet (kul ile kalbinin arasına girmekten) murad, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kulun kalbine mâlik olması, kulun kalbine galebe çalması manâsında olması muhtemeldir.

Böylece Allâhü Teâlâ hazretleri, kulun azmettiği, kasedettiği şeyleri fesheder (dengi veya daha iyisiyle) değiştirir veya kulun niyetlerini ve maksatlarını gayriyle değiştirir. Böylece kul, kendi irâdesinin üzerine imza etmesi mümkün olmaz. Eğer Allâhü Teâlâ hazretleri, bir kulun saadetini dilerse o kul ile küfür arasına girer. Ve eğer Allâhü Teâlâ hazretleri, bir kulun şekaavetini dilerse, onunla imanın arasına girer...

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri çokça şöyle dua ederdi:

-"Ey kalbleri ve basiretleri (gözleri) çeviren (Allâhim!) Benim kalbimi dinin üzerine sabit kili!"²⁶¹

Allâhü Teâlâ hazretleri, korkuyu emniyet ile değiştirir. Zikir ile unutmayı değiştirir. Ve bunlara benzer fırsatların üzerine kaçırıldığı işleri diğeriyle değiştirir...²⁶²

Bidayet ve Hidâyet Ehiinin Kalbi

Keşfü'l-Esrâr'da buyurdu:

İlim, gönül ve kalbin diri ve hayatı olması; olan içindir..."²⁶³

"kalbi

İşte bunun işareti bu âyet-i kerimedir. Kalbin irfanı ise, "Allah, hakîkaten kişi ile kalbinin arasını gerer/kişi ile kalbinin arasına, mahiyetini ancak kendisinin bilebileceği bir tarzda girer..."²⁶⁴

O ibare başlangıçtadır.... O gönlün bidayeti çaresizliktir. Nihayette ise hicaplar ve perdelerdir... (3/331)²⁶⁵

Perdeler Gerildi

-"Çok ileriye dahi gönül kendisi gördü. Gönülde hicâblar oldu, perdeler gerildi; Önlerinde..."²⁶⁶

Kalbe Tecelli

Allâhü Teâlâ hazretleri, hakîkaten kişi ile kalbinin arasını gerer/kişi ile kalbinin arasına, mahiyetini ancak kendisinin bilebileceği bir tarzda girer. Allah'ın sıfatları kişi ile kalbinin arasında tecelli eder. Yani Allâhü Teâlâ hazretleri, bir kişinin kalbinin üzerine tecelli ettiğinde; Allâhü Teâlâ hazretleri, Cemal ve Celâl sıfatlarının nurlanıyla kişinin kalbinin aynalarının ve vasıflarının zulmetlerinin arasına girer...²⁶⁷

²⁵⁹ Riyâzu's-Sâlihîn: 1425, değişik ifâdelerle...

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/769.

²⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/769-770.

²⁶¹ Tirmîzi:2140,

²⁶² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/770.

²⁶³ Kaf: 50/37,

²⁶⁴ el-Enfâl: 8/24,

²⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/770-771.

²⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/771.

²⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/771.

Dönüş Allah'adır

"ve siz hakikaten," Ve yine iyi bilin ki, muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri,

"hep O'na," Sadece Allâhü Teâlâ hazretlerine, gayrisine değil...

toplanacaksınız Öldükten sonra diriltileceksiniz ve toplanacaksınız...

Ve amellerinize göre Allâhü Teâlâ hazretleri size karşılık verecektir. Eğer amelleriniz hayır olursa, hayır mükâfâtı ve eğer amelleriniz şer ise kötü ceza göreceksiniz...

Bundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretlerine itaat etmekte ve Resulü (s.a.v.) hazretlerine itaat etmekte acele edin; Allah ve Resulü (s.a.v.) hazretlerine icabet etmede mübalağa edin...²⁶⁸

İcabet Etmek

Bil ki: Muhakkak Allâhü Teâlâ hazretlerine icabet etmek sırlarla olur. Resul (i Ekrem Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine icabet etmek ise zahirlerle olur.

Ve yine Allâhü Teâlâ hazretlerine icabet etmek,

1 - Ruhların, şuhûdları ile icabet etmeleridir.

2- Kalblerin şehâdetleriyle icabet etmeleri,

3- Sırların icabeti müşahede ile,

4- Hafî'nin icabeti fena fillâh iledir...

Resul (i Ekrem s.a.v.) hazretlerine icabet etmek ise;

1- Sözlere,

2- Haller ve

3- Fiillerle olur...²⁶⁹

İcabetin Manâsı

Rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri Ebî (Saîd bin Muallâ²⁷⁰) r.a.

hazretlerine uğradı. 0 namaz kılıyordu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onu çağırды. 0 namazında acele etti. Sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ona;

-"Benim çağırma icabet etmekten seni alıkoyan nedir?" diye sordu. O;

-"Ben namaz kılıyordum!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri; -"Sen bana şu kavM şerifin indiğinden haberin yokmu?"

-"Sizi davet ettiğî zaman, edin/dâvetlerini kabul edin..."²⁷¹ buyurdu. ²⁷² Resûlüyle Allah'a icabet ²⁷³

Namazı Kesmek Caiz Değildir

Çağıran kişinin dâvetine icabet etmek için namazı kırmak (ve bozmak) konusunda âlimler ihtilaf ettiler.

Bazı âlimler buyurdular:

Bu, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine icabet etmeye mahsustur. Başkalarının davetlerine icabet etmek konusunda namazı bozmanın caiz olmadığını söylediler. Çünkü namazı kesmek, onu iptal etmektir. (Meşru bir sebep olmadan) bir ameli iptal etmek ise haramdır.²⁷⁴

Namazı Kesmenin Caiz Olması

Âlimlerin bazıları buyurdular:

Kendisini tehir etme ihtimali olmayan, her namaz kılan kişinin namazını bozması caizdir.

1- Bir kişinin duvardan düşmesinden korktuğî zaman,

2- Yangın çıkmasından korktuğî,

²⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/771-772.

²⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/772.

²⁷⁰ Parantez içine aldığım bu ibarenin her ne kadar Ruhü'l-Beyanda yok ise de Sahih-i Buhârînin metninde olduğu için parantez içinde buraya aldım. Mütercim.

²⁷¹ el-Enfâl: 8/24,

²⁷² Sahih-i Buhârî: 4370,

²⁷³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/772-773.

²⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/773.

3- Ateşin tutuşup bir kişiyi yakmasından korktuğu,

4- Bir kişinin suda boğulmasından korktuğu,

5- (Ve benzeri, kendisinin veya başkasının hayatı söz konusu olduğu ve namazını bozmakla hayat kurtarabilecek olan kimselerin) namazlarını kesmeleri vacip olur; farz namazı kılıyor olsa bile... Günyetü'l-Fetevâ isimli kitaptada böyledir.²⁷⁵

Nafile Namazları Kesmek

Kişi eğer nafile namaz kılıyorsa annesinin (mutlak olarak) kendisini çağırmasıyla nafile namazını kesmesi vacip olur. Babasının çağırmasında vacip değildir, yani namazını kesmesi vacip değildir. Ve mesela; "buyur, emrine amadeyim!" der.

Bu (Nafile namaz kılarken annenin çağırmasıyla namazı kesmek vacip ama babanın çağırmasıyla namazı bozmak vacip olmamasının sebep ve hikmeti) evlad üzerinde annenin meşakkat, zorluk ve hakkının, baba haklarından daha çok olmasındandır... Bundan dolayı, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;

"Cennet, annelerin ayakları altındadır..."²⁷⁶

Bu hadis-i şerifin manâsı, annelere tevazu etmek cennete girmeye sebeptir, demektir.²⁷⁷

Anne ve Baba Hizmeti

Bâzı meşâyih-i kiram hazerâtı buyurdular:

Saygı göstermede baba, anne üzerine takdim olunur. Hizmette ise anne (takdim olunur...) Hatta eğer ikisi (anne ve baba) bir anda kendisinin olduğu yere girseler; baba için ayağa kalkar. Davete icabet etmek ise, hizmetin galip olması yönündendir...²⁷⁸

Namazda Anne ve Baba Çağırırsa

Tahavî (r.h.) buyurdu:

Nafile namaz kılan kişiyi ebeveyni (anne ve DaDasından) hangisi çağırdığında; eğer anne ve babaları onun namazda olduğunu biliyorlarsa, kişinin namazını bozmayıp, anne ve babasına namazda cevap vermemesinden bir beis yoktur. Ama eğer anne ve babaları onun namazda olduğunu bilmiyorlarsa; onlara cevap vermelidir...²⁷⁹

Namaz Kesilmez

Eğer kişi, farz namaz kılıyorsa, anne ve babası kendini çağırırlarsa, namazını bitirmedikçe (namazını bozup onlara) cevap vermez. Ancak, büyük bir tehlikeden dolayı kendisinden yardım diliyorlarsa o zaman namazını bozar. Çünkü zaruret olmadan namazın kesilmesi caiz olmaz...²⁸⁰

Oruçları Bozmak?

Yine iftar da (orucunu bozmak da) böyledir. Nafile oruç tutan kişiyi, bir kişi kendisini orucunu bozmaya zorlarsa, öğleden önce orucunu bozması caiz olur.

Ama Öğle vaktinden sonra ise orucunu yemez. Ancak anne ve babalarının her ikisine veya ikisinden birine karşı gelmek olduğu zaman müstesna...

"Şerhut-Tuhfe", "el-Vikâye" kitablarında böyledir.

Ama kaza oruçları bozmak ise mutlak olarak mekruhtur.

"ez-Zâhidî" kitabında olduğu gibi...²⁸¹

Evliyâ'ya İcabet Etmek

Sonra iyi bil ki: Muhakkak Resul (i Ekrem s.a.v.) hazretlerine icabet etmenin altına;

Âlim, Edip, Emin, Mürşid-i kâmil, Hakikî evliyâ'ya icabet de (Efendimiz s.a.v. hazretlerinin icabetine davet

²⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/773.

²⁷⁶ Camlu's-SağTr: 8906,

²⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/774.

²⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/774.

²⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/774.

²⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/774-775.

²⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/775.

etmek emrinin) altına girer...

Zira muhakkak ki, bu (âlim, edip, emin ve mürşid-i kâmil) zatlar (peygamberlerin varisleridir. Onların tarikatları, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin yoludur.

Allâhü Teâlâ hazretlerine vasil olmak isteyen kişiye elbette bir mürşid-i kâmil sohbet etmek (ve bende olmak) gerekir.

Mürşid-i kâmiller, makamları, mertebeleri ve kendisine davet olunanları kabul etmeyi bilen arif kişilerdir. İster kendileri için sevilen şey olsun isterse olmasın. Çünkü bu akıl yolu değildir; bu keşif ve ilham yoludur...²⁸²

Mürşid-i Kâmil Şart

- "Ey Hâftz!

Eğer senin başında (gönlünde) visal hevesi varsa;

Nazar ehlinin (mürşidi kâmilin) dergahının toprağı olman gerek!"²⁸³

Tarikat Ehli Üç Sınıftır

Tarikat ehli üç sınıftır

1- Âbidler,

2- Murîdler,

3- Arifler...

Âbidlerin tarikat, çok ibâdet etmek zina (ve benzeri büyük günahlardan) ve dalâletten sakınmaktır.

Murîdlerin tarikatı, bânınlarını şaibelerden kurtarmak ve meşguliyetlerden nefret etmektir.

Ariflerin tarikatı, kalbi sadece ve sadece Allâhü Teâlâ hazretlerine hâlis kılmaktır. Dünya ve âhireti Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızâsı için harcamak ve tamamen saçmaktır.

Allâhım bizleri! Hak davete icabet edenlerden eyle! Geçekleşen hakkın sırlarının tadını tadan kişilerden eylel Amin²⁸⁴

Fitne Umûmîdir

"Ve öyle bir

fitneden sakının ki, hiç de içinizden yalnız zulmedenlere dokunmakla kalmaz..." (3/332)²⁸⁵

Sebeb-i Nüzul

Haddâdî (r.h.) tefsirinde buyurdular:

Bu âyet-i kerime Hazret-i Osman ile Hazret-i Ali (r.a.) hakkında nazil oldu.

Allâhü Teâlâ hazretleri, ikisinin (Hazret-i Osman ile Hazret-i Ali r.a.) sebepleriyle olacak olan fitneyi, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine haber verdi. "Senden sonra senin ashâbın fitneyle karşılaşacak; bu fitne zâlim ve mazluma isabet edecektir. Bu fitne husûsî olarak sadece zâlimlere olmayacaktır. Lâkin bu fitne umumîdir...."

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de bunu ashâbına haber verdi. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin vefatından sonra, Hazret-i Osman ve

Hazret-i Ali (r.a.) sebebiyle büyük bir fitne olmuştu. (Hâdiseler) kimseye gizli değildir. (Herkes biliyor.) Haddâdî nin sözleri bitti.²⁸⁶

Fitnelerin En Büyükleri

Bu âyet-i kerimenin manâsı şöyledir: Fitnenin isabet etmesi zararının dokunması, sadece fitnenin kendisine geldiği zâlime mahsus değildir. Fitne bizzat kendisine gelen kişiye dokunduğu gibi umûmîdir. Ona ve ondan gayri herkese isabet eder. (Bu fitneler;)

1 - İnkarcıların Müslümanların önünde inkârını izhâr etmesi,

2- Emr-i bi'l-maruf ve nehyi ani'l-münker (iyiliği emretmek ve kötülüğü yasaklamakta) yağcılığın olması,

3- (Hak) kelimenin bölünmesi, ı

4- Tefrikanın çıkması,

²⁸² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/775.

²⁸³ Divân-ı Hafız-ı Şirâzî

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/775-776.

²⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/776.

²⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/776.

²⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/776-777.

- 5- Bid'atların zuhur etmesi,
- 6- Cihâd konusunda tembellik etmek,
- 7- (Şeriat ilimlerinin tahsilinin terk edilmesi...) ²⁸⁷

Allah'ın Azabı

"Ve bilin ki, Allah'ın azabı şiddetlidir..."

Bundan dolayı, azab geldiği zaman, fitneye sebep olmayanlara da dokunur. Bu kavli-şerifte fitneye heyecanlanan kişilere büyük bir tahzir ve sakındırma vardır. ²⁸⁸

Fitneyi Ürkütmek

Hadîs-i şerifte vârid oldu:

- "Fitne, Allah'ın beldelerinde yayılmaktadır. Yularını (yere) koymuştur. Yazıklar olsun onu heyecanlandırıp ürküten kimeseye... ²⁸⁹

- "Fitne uykudadır; AHâhü Teâlâ hazretleri lanet etsin, onu uyandıran kimseye.... ²⁹⁰

Uyanan Fitneden Kaçmak Çok Zordur

Sa'dî (r.h.) buyurdu:

- "Onlarla birlikte oturan kişi, onlardan kaçmaya güç yetiremezsin! O uyumakta olan yılan "kalk ve sıçra" dedi...." ²⁹¹

Küfre Rızâ Küfürdür

Kurtubî (r.h.) buyurdular:

Sual: Eğer denilse ki: Allâhü Teâlâ hazretleri;

- "Vızır/ceza çekecek bir nefis başkasının vizirini/cezâsını çekmez." ²⁹²

- "Her nefis kazancına bağlıdır (rehindir)" ²⁹³

- "Allah kimseye vüs'undan/gücünden öte teklif yapmaz. Herkesin kazandığı lehine, yüklediği aleyhinedir. ²⁹⁴

Bütün bunlar (ve benzeri âyet-i kerimeler) bir kimsenin diğerinin günahlarının yerine tutulmamasını gerektirmektedir! Cezalandırmak ancak günah sahibini ilgilendirir ve taalluk eder.

Cevap: (Buna şöyle cevap verilir:) İnsanlar aşikâr olarak günah işledikleri zaman; onun kötülüğü işlediğini görenlere o kötülüğe mani olmak farzdır. Eğer kötülüğü gördüğü halde (hoşgörü ve müsamaha ederse) hepsi günahkâr olurlar. Çünkü şu adam o kötülüğü işlemiştir. Bu da o kötülüğün işlenmesine râzî olmuştur. (Onu hoşgörüyle karşılamış ve ona karşı müsamahalı davrandığı için) Allâhü Teâlâ hazretleri, inkâr ve isyan edenlere râzî olan kişileri de inkâr ve isyan edenlerin hükmüne koydu. (İnkâr ve küfre) râzî olan kişinin hükmü onunla amel eden kişinin hükmüdür. Böylece cezalandırmada onun nizam ve safındadır. İbni Arabî hazretleri de böyle buyurdu. Sözleri bitti. ²⁹⁵

Konevînin Şerhi

Hazret-i Şeyh Sadrüddîn el-Konevî (k.s.) hazretleri, "Şerhu'l-Elbaîn Hadis" kitabında buyurdular:

- "Bazen fâsîd amellerin sultanı (zorbalığı) ve saltanatı zahir olur. Öyle ki fasîd amellerin hükmü amel-i sâlih olan kişilerin üzerinde de görülür. Salih amel sahibi de (başkasının) fasîd amelleri sebebiyle zarar görür. Her ne kadar bu zarar Salih amel sahibinin amellerine zarar vermezse bile (kendisinin vücuduna ve bedenine) zarar verir. Bu hakikate şu âyet-i kerime işaret etmektedir:

- "Ve öyle bir fitneden sakının ki, hiç de içinizden yalnız zulmedenlere dokunmakla kalmaz... Ve bilin ki,

²⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/777.

²⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/777.

²⁸⁹ Keşfü'l-Hafâ: 18817,

²⁹⁰ Camiu's-Sağîr: 5975

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/777-778.

²⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/778.

²⁹² el-En'âm: 6/164,

²⁹³ el-Müddessir: 74/38,

²⁹⁴ Bakara:2/286,

²⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/778-779.

Allah'ın azabı şiddetlidir..."²⁹⁶

Bu kavli-i şerif, kendisinden tercüme edilen asıla yani;

"Vızır/ceza çekecek bir nefis başkasının vizrini/cezâsını çekmez."²⁹⁷ Ayet-i kerimesine muhalif değildir.²⁹⁸

Hüküm Ekseredir

Zira bu eser ve hüküm, yaygın olan kötülüğün içinde bulunan imtiyazlı (seçkin olan) sâlih amellere verilmez. Belki sabit olan (çok kötülük) sebebiyle ve ikisinin arasında bulunan birlik ve müşterekliğe göredir. İşte, -"Vızır/ceza çekecek bir nefis başkasının vizrini/cezâsını çekmez."²⁹⁹ Ayet-i kerimesi, kendisinde bulunan imtiyaza göre verilen hükmün galebe çalması lisanı ve ifadesidir.

Yine Hak Teâlâ hazretlerinin fiili vahdaniyetinin cenabından küllî olarak hâsıl olması, sadece fitnelere ve günahlara mahsus değildir. Belki tahsis tesiri kabul eden şeylerdir. Bu, hayır ve şer hakkında umûmidir. Ancak, -"Ve öyle bir fitneden sakının ki, hiç de içinizden yalnız zulmedenlere dokunmakla kalmaz..."³⁰⁰ kavli-i şerifinde şerrin umûmî olarak gelmesi zikredildi.

Hayrın umûmî olarak gelmesine Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin, Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretmek için toplanan cemaat hakkında varid olan hadis-i şeriftir.

Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretmek (hatim, rabıta, evrâd-ı şerif okumak ve benzeri ibadetler için) toplanan kişilerle Allâhü Teâlâ hazretleri meleklerle övgüyle söz eder. Ve buyurur:

- "Sizi şahid tutarım ki, gerçekten ben onları mağfîret büyürdüm"... Meleklerin bazıları;

-HYa Rabbi! Onların içinde bulunan falanca kişi, onlardan değildir! O sadece bir hacet ve ihtiyacı için onların yanına geldi!" derler. Noksan sıfatlardan münezze olan Allâhü Teâlâ hazretleri;

- "Ve onu da gerçekten mağfîret büyürdüm; onlar, öyle bir kavimdir ki, onların meclislerinde oturanlar şâkî olamaz!"³⁰¹

İşte bu (durum) Hak Teâlâ hazretleri tarafından verilen umûmî hükmün eseri ve küllî hükmüdür.

Fâsidede (kötü kişi üzerinde), sâlih hâlin eserinin bulunması, iyi hâl sahibi ve sâlih amelleri olanlara yakın olması ve onlarla beraber huzurda bulunması sebebiyle ve (zoraki de olsa) zikreder (görünmesi)dir...

Konevinin sözleri bitti. Mesnevf de buyuruldu:

- "Ne mutlu o kişiye ki:

Kadınlardan (kayıtlardan ve bağlardan) kurtulmuş!

Zinde (diri) vücûda bağlanmış!

Yazıklar olsun o kişiye ki!

Ölüyle arkadaş olmuş!

Kendisi de ölmüş ve hayatı yok olmuş!..."³⁰²

Kötü Arkadaş

- "Noksan sıfatlardan pak, temiz ve samed (hiçbir şeye muhtaç olmayan ve her şey kendisine muhtaç olan) Hak Teâlâ hazretlerinin zatı hakkı için (iyi bil ki):

Kötü arkadaş (zehirli) yılandan daha beterdir!

Çünkü kötü ve zehirli yılan sadece insanın canını alır.

Kötü arkadaş ise insanın (ahlakını ve hatta imanını bile alır ve) cehenneme gitme konusunda insana rehberlik eder..." (3/333)³⁰³

Vuslat Ehlinin Fitneleri ve Cezaları

Bu âyet-i kerimelerde şu işaretler vardır: "Ve sakının," Ey vâsıl olanlar! fitneden

Yani nefsin dünyevî ve uhrevî hazlarından herhangi bir şeyle nasiplenmesi ve mübtelâ olmasından sakınını hiç de içinizden yalnız zulmedenlere dokunmakla kalmaz...

Yani bu fitne sadece zâlim olan nefse isabet etmez. Belki onun zulmeti, nurânî ruhlara ve rabbânî kalblere de isabet eder. Ve onları kuds nazirelerinde ve üns bahçelerinde cezb edip, üns sıfatlarına çeker. Allâhü Teâlâ

²⁹⁶ el-Enfâl: 8/25,

²⁹⁷ el-En'fım: 6/164,

²⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/779.

²⁹⁹ El- enam :6/ 164,

³⁰⁰ el-Enlâf: 8/25,

³⁰¹ Rıyâzu's-Salihîn: 1447, Bu hadis-i şerif, müttefekun aleyhtir...

³⁰² Mesnevi-i şerif-i Manevî: Defter: 1, s. 62,

³⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/779-781.

³⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/781.

hazretleri buyurduğu gibi;

-"Ayetlerimizi tekzîb etmekte/yalanlamakta olanlar ise, biz onları bilemeyecekleri cihetten istidrac ile/yavaş yavaş yuvarlayacağız..."³⁰⁴

Ve bilin ki, Allah'ın azabı şiddetlidir...

Allâhü Teâlâ hazretleri, vâsıl olanları, mâ sivâ'ya (kendi zatından gayriye) iltifat etmeleri anında, inkıta (manevî derecelere yükselmelerini kesmek) ve istidrâc ile cezalandırır...

Te'vilât-i Necmiyyede de böyledir...³⁰⁵

Allah'ın Nimetlerini Hatırlayın

Yüce Meali:

Ve düşünün ki, siz bir vakit yeryüzünde hırpalanıp duran bir azlıktınız. İnsanların sizi çarpıvereceğinden korkardınız. Öyle iken O sizi barındırdı. O sizi nusretiyle/yardımla teyid buyurdu. O size temizlerinden rızıklar verdi ki şükredesiniz.^{Z6}

Ey o bütün îmân edenler! Allah'a ve Resûlü'ne hıyanet etmeyin ki; bile bile emânetlerinize hıyanet etmeyesiniz.^{Z7}

Ve iyi bilin ki mallarınız, evlatlarınız bir fitneden ibarettir. Allah yanında ise azîm/büyük ecirler vardır.³⁰⁶

Tefsîr-i Şerifi:

"Ve düşünün." Ey muhacirler!

"siz bir vakit bir azlıktınız."

Sizler sayı bakımından az olduğunuz vakti hatırlayın, ojen,»-.,»» "hırpalanıp duruyordunuz." /kincihaber'dir.

Yani Kureyşîilerin elleri (çoklukları) ve kahrılan altındaydınız.

"yeryüzünde" Mekke arzında, tâ "korkardınız."

Üçüncü haber'dir.

"İnsanların sizi çarpıvereceğinden..."

tutmak ve sür'atle kapıvermek ve çarpıvermek,

demektir. Onlar, korkuyorlardı. Kureyş kâfirlerinin kendilerini yakalamaları ve Mekke'den çıkarmalarından korkuyorlardı.

"Öyle iken O sizi barındırdı."

Allâhü Teâlâ hazretleri, sizin sığınıp kendisinde barınacağınız bir yeri size verdi. O da Hicret diyarı olan Medine-i münevvere şehridir.

"O sizi nusretiyle/yardımla teyid buyurdu." Kâfirlere karşı size yardım etti.

"Ve O size temizlerinden rızıklar verdi..."

Sizden daha önceki ümmetlere helâl olmayan ganimetleri size helal kıldı.

"Umulur ki şükredesiniz..."

Bu nimetlere karşılık şükredersiniz....³⁰⁷

Hikaye (Şükür)

Cüneyd-i Bağdadî (k.s.) hazretleri buyurdular:

Ben yedi yaşlarında iken büyük bir cemaatin yanındaydım. Onlar şükür hakkında konuşuyorlardı. Biri bana sordu:

-"Ey çocuk! Şükür nedir?" dedi. Ben de;

-"Allah'ın sana verdiği nimetlerle ona isyan etmemendirî" dedim. Bunun üzerine o kişi bana;

-"Allâhü Teâlâ hazretlerinden senin nasibin hiç şüphesiz dilindir!" dedi. O kelime üzerine o günden beri ağlarım...³⁰⁸

Osmanlı Devleti

Bil ki: Muhakkaktır ki Osmanlı devleti, son İslâmî devlettir. Osmanlı devleti başlangıç günlerinde çok zayıftı. Ehli de az idi. Fâris ve Rum'un elinin altında sayıları hırpalanmaktaydılar. Ta ki zamanla Allâhü Teâlâ hazretleri,

³⁰⁴ el-A'râf: 7/182,

³⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/781-782.

³⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/783.

³⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/783-784.

³⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/784.

kendilerini aded ve malzeme (savaşa hazırlık eşyasına sahip olmak) bakımından zengin kıldı. Allâhü Teâlâ hazretleri, düşmanlarına karşı Osmanlı devletine yardım etti. Osmanlı devleti, yeryüzünün doğusunu ve batısını fethettiler. Böylece Osmanlı devleti yeryüzünün" mümkün olan yerlerine yerleştiler, işin oluşundan ta bu duruma kadar geldiler...

Evet, bunların hepsi, cismî idi. Bu hâl (Osmanlı devletinin yükselişi ve zenginliği) elbette bir gün başladığı duruma (fakirlik, yoksulluk ve yokluğa) geri dönecektir. Çünkü İslâm dini garip başladı ve yakın bir zamanda yine garib bir hale dönecektir. Osmanlı devletinin fakir düşüp tarihe karışması ancak;

- 1- Gurur,
- 2- Nankörlük,
- 3- Burhan olmaksızın haklı olduğunu iddia etmek,
- 4- Neme lazım gibi haller buna yol açacaktır...³⁰⁹

Akıllı Kişi Allah'a Karşı Gelmez

Sa'dî (k.s.) hazretleri buyurdular:

- "O Allah ki sana, göz ve ağız verdi; ve kulak...

Eğer sen akıllı isen, Allah'ın emirlerinin hilâfına; (aksine) hareket etme!

Sana nimetleri veren Allah'ın nimetlerine şükretmekten başını çevirme!

Zira haşr gününde kıyamette neticesiz bir şekilde diriltilirsin..."³¹⁰

Ruh ve Kalbin Korkusu

Sonra bil ki: Ruh ve kalb, yaratılışın başında ve kalıba taallukları ve yine ikisinin sıfatları, nefsin kendilerine galebe çalmalarıyla

. müstaz'af (hırpalanmış ve zayıf kılınmışlar) idi...

Bu onların tarikatın edepleriyle terbiyeye muhtaç, yoksun ve aciz olmaları ve üzerlerinde şeriatın hükümlerinin cereyan etmemesindedir. Bu tâ bulûğ ve terbiye anına kadar bu müddet içinde nefsi ve sıfatları için olur. Bu, kalıba şeriat tekliflerinin abası (yükümlülük ve ağırlıklarını) yüklenme hükmünün verilmesinden dolayıdır.

Onların ikisi yani ruh ve kalb,

"korkardınız." Nefse ve sıfatlarına teslim olmaktan korkarlar. Şeytan ve onun aveneleri, kendilerini bozarlar.

"Öyle iken O sizi barındırdı." Sizi kuds hazîrelerinde barındırdı.

"O sizi nusretiyleyardımıye teyid buyurdu."

Rabbânî varidatlar ile size yardım eder...

"O size temizlerinden rızıklar verdi"

Hudûsün kirliliklerinden temiz mevhibelerle sizi rızıklandırır. "Gerektir ki şükredesiniz"

(Maddî ve manevî nimetlerin) daha ziyâde olmasına müstahak olursunuz..³¹¹

Şükür ve Nankörlük

- "Nimete şükretmek,

Senin nimetin daha ziyâde kılınmasına vesiledir.

Küfrân-i nimet (nankörlük) ise,

Senden nimeti alıp dışarıya götürür..."³¹²

Hayatın Temeli

Asıl temel,

- 1- Az yemek,
- 2- Çok şükretmek,
- 3- Çok taat etmek,
- 4- Çok ibâdet etmektir...³¹³

³⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/785.

³¹⁰ Bostan-ı Sa'dî: s.173,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/785.

³¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/785-786.

³¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/786.

³¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/786.

Yemekte Dört Şey Farzdır

Denilir ki, yemekte dört şey farzdır:

- 1- Ancak helâl'den yemek,
- 2- O nimetin Allâhü Teâlâ hazretlerinden olduğunu bilmek,
- 3- Yediklerine râzî olmak,
- 4- Allâhü Teâlâ hazretlerine asla isyan etmemektir; bu yemeğin kuvveti kendisinde olduğu müddetçe (o kuvvetle günah işlememektir...)

Yemekte dört şey sünnettir:

- 1- Yemeğin başında besmele çekmek,
- 2- Yemeğin sonunda Allâhü Teâlâ hazretlerine hamd etmek ³¹⁴,
- 3- Yemekten önce ellerini yıkamak ve yemekten sonra ellerini ve ağzını yıkamak, (3/334)
- 4- Yemekte otururken (eğer yer sofrasında ise) oturma esnasında, sol ayağını yere koyup sağ ayağını dikmektir... ³¹⁵

Yemeğin Edebleri Dörttür

Yemekte dört şey edeplendendir:

- 1 - Kendi önüne gelen taraftan yemek,
- 2- Lokmalarını küçük yapmak,
- 3- Yemekleri tam çiğnemek,
- 4- Yemek esnasında başkasının lokmalarına (ve ağzına) bakmamaktır... ³¹⁶

Yemekte Şifâ

İki şey şifâ'dır

- 1 - Sofraya dökülen ekmek kırıntılarını yemek,
- 2- Tabağı sünnet etmek... ³¹⁷

Yemekte Mekruh Olan Şeyler

Yemekte iki şey mekruhtur:

- 1 - Yemeği koklamak,
- 2- Yemeğe üflemdir. ³¹⁸

Sıcak Yemek

Yemeği sıcak olarak yememelidir. Ta yemeği soğutup öyle yemelidir. Muhakkak ki yemeğin lezzeti sıcaklıkta ve bereketi de soğuk olmasındadır... ³¹⁹

Akıllı Kişinin İşi

Aliâhü Teâlâ hazretlerinin rızasını talep etmek için çalışan akıllı kişiye düşen vazife;

- 1- Helal gıda tahsil etmeli,
- 2- Nimet ve fazileti veren Aliâhü Teâlâ hazretlerine çok şükretmeli,
- 3- (Ve asla unutmamalı ki) Aliâhü Teâlâ hazretlerinin kulun üzerinde, zahiri ve bâtinî bir çok nimetleri; gizli ve aşikâr bir çok lütufları bulunmaktadır... ³²⁰

³¹⁴ Her yemekten sonra mutlaka yemek duasını okumalıyız. Gerek kısa veya gerekse uzun olsun fark etmez. Ama mutlaka yemek duasını okumalıyız. Yemek duasını öğrenmeli ve çocuklarımıza öğretmeliyiz. Nüzhetü'l-Mecâlis" isimli mevze ve malumat deryası kitabda şöyle buyrulmaktadır:

Hazret-i Ebû Bekir Sıddîk (r.a.)tan Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden rivayet ettiler: -"Kim, yemekten boşaldıktan bir ihlâs sûresini okursa, Allâhü Teâlâ hazretleri o kişi için kırmızı yakuttan cennette bir şehir yaratır. Ve onun yemiş olduğu her lokma sebebiyle ona on hasen© yazar..." Nüzhetü'l-Mecâlis, c. 1, s. 28,

³¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/787.

³¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/787.

³¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/787-788.

³¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/788.

³¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/788.

³²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/788.

İhanet

"Ey o bütün îmân edenler? Allah'a ve Resûlü'ne hıyanet etmeyin..."
"ihânef'in aslı noksanlık, demektir.
"vefâ"nın aslı tamamlamak olduğu gibi...
"ihânef'in emânetin zıddı manâsında kullanılması, onun manasını tazammun ettiği içindir. Çünkü sen bir adama ihanet ettiğin vakit, ona noksanlık verirsin..."³²¹

Sebeb-i Nüzul

Rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Kurayza oğullarını yirmi bir gece muhasara etti. Onlar sulh istediler; kardeşleri Nadîr oğulları sulh istediği gibi; Şam bölgesinde bulunan Azruât ve Erihâ'da bulunan kardeşlerinin yanına gitmek üzere (sulha yöneldiler...)

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de, Sa'd bin Muaz (r.a.) hazretlerinin hakemliği olmadan kendileriyle sulh yapılmayacağını söyledi. Onlar, Sa'd bin Muaz (r.a.) hazretlerinin hakemliğini kabul etmekten kaçındılar. Ve;

"Sen bize Ebû Lübâbe bin Abdülmünzir'i gönderi" dediler. Ebû Lübâbe onlara nasihat eden ve onlara iyilik yapan bir kişiydi. Çünkü onun ailesi ve malı onların (Kureyza oğulları Yahudilerinin) elindeydi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Ebû Lübâbe'yi (elçi olarak) onlara gönderdi. Ebû Lübâbe onlara vardığında onlar sordular:

"Ne edersin Sa'd'ın hükmünün üzerine konaklayalım mı? (Sa'd'ın hükmünü kabul edelim mi?)"

Bunun üzerine Ebû Lübâbe, kendi boğazına kesilir işareti yaptı. Yani Sa'd'ın hükmü hepinizin kendi elinizle ve sabırla öldürülmeniz demektir.

(Halk arasında) bir kişi ta öldürülünceye kadar hapsedildiği zaman, oyu "falanca kişi sabırla öldürülmüştür!" denilir.

Ebû Lübâbe:

"(Ben onlara böyle konuştum ama) hemen Allah ve Resulüne (s.a.v.) hazretlerine ihanet ettiğimi anladım!'1 dedi.

Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, onlardan Sa'd'ın hükmünün üzerine karar kılmaları, Sa'd'ın hükmüne uymaları ve ona râzî olmalarını istemişti.

Ama Ebû Lübâbe ise (bazı mülâhazalarla) onları bundan sarfedip vazgeçirmişti. Bunun üzerine bu âyet-i kerime indi.

"Ey o bütün îmân edenleri Allah'a ve Resulüne hıyanet etmeyin..."³²²

(Yapmış olduğu bu hareketine pişman olan) Ebû Lübâbe kendisini Mescid-i Nebevî'nin direklerinden bir direğe bağladı. Ve:

"Vallahi! Bir yemek tatmayacağım! Bir su içmeyeceğim, tâ ki ben ölünceye kadar veya Allâhü Teâlâ hazretleri tevbeni kabul edinceye kadar hep böyle kalacağım!" dedi.

Yedi gün öyle kaldı.

(Açlık ve susuzluktan) halsiz düşüp bayıldı.

Sonra Allâhü Teâlâ hazretleri, onun tevbesini kabul buyurdu. Ona;

"Tevben kabul olundu. Kendini çöz artık!" dediler. Ebû Lübâbe;

"Hayır! Vallahi ben kendimi çözmem! Ta ki Resûlüllah (s.a.v.) hazretleri, gelip beni çözünceye kadar!" dedi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, gelip onu çözdü. Serbest bıraktı. Bunun üzerine Ebû Lübâbe,

"Tevbemin tamam olması, bana bu günah isabet eden kavmin içinde bulunan evimden ve yurdundan hicret etmem ve mallarımın hepsinden sıyrılıp kurtulmam ve onları terk etmemledir!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri kendisine; ot buyurdu⁹⁷.

"Malının üçte birini tasadduk etmen sana kâfidir!"³²³ buyurdu³²⁴

Emânete İhanet

"emânetlerinize hıyanet etmeyiniz..."

Kendi aranızda...

³²¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/788.

³²² El enfal: 8/ 27,

³²³ İbni Kesir tefsiri: c.2, s, 491,

³²⁴ Bizi günaha sokan, mal, mülk, makam, mevkim, maddî ve manevî bütün imkanlar, konusunda bizim düsturumuz bu hadis-i şerif olmalıdır.

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/789-790.

Bu kavî-i şerîf, v "emânetlere ihanet etmeyin" demektir.
Birinci kavî-i şerîfin özerine matuf olmakla meczûm 'dur.
"Bile bile,"
Siz ihanet ettiğinizi bilir olduğunuz halde ihanet etmeyin! Yani ihanet sizden bilerek ve kasden sadır olmaktadır; sehven ve yanılarak değil...³²⁵

İhanetin Sebepleri

Bu âyet-i kerime ihaneti nehyettiğinde, ihanete yol açan ve kişiyi ihanete sevk eden sebepleri de uyardı. Onlar;

1 - Mal sevgisi,

2- Evlâd sevgisidir...

Görmüyor musun ki, Ebû Lübâbe'yi bu ihanetine iten sebep onun Kureyza oğulları içinde bulunan, malı, ailesi, evlâdı idi. Çünkü Ebû Lübâbe onların içinde bulunan ailesi, malı ve evlâdı için onlara nasihat edip, Müslümanlara ihanet etti.³²⁶

Mal ve Evlâd Fitnedir

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

bi'în ki mallarınız,

evlatlarınız bir fitneden ibarettir."

"Fitne" kelimesi, bazen âfet ve belâ manasında kullanılır. Bazen de, mübtelâ olmak ve imtihan manâsında kullanılır.

Birincisine "Fitne" kelimesinin âfet ve belâ manâsında olduğu duruma göre âyetin manâsı şudur: Sizin mallarınız ve evlatlarınız, sizi dünyada ma'siyetleri irtikap etmeye ve hataya düşüren ve âhirette de uhrevî azaba düşmenize sebep olan âfet ve belâlardır.

İkincisine yani, "Fitne" kelimesinin mübtelâ olmak ve imtihan manâsında olduğu duruma göre âyet-i kerimenin manâsı şöyledir: Mal ve evlâd, kulun Allâhü Teâlâ hazretlerinin mihnetinin ve seçmesinin sebeplerindedir. Zira evlâd ve mâl sebebiyle Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızasını tercih edenler ile kendi hevâ-ü heveslerine tabi olanlar ayırt edilir.³²⁷

Allah'ın Rızasını Tercih Etmek

"Allah yanında ise azîm/büyük ecirler vardır."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızasını tercih edenler ve Allah'ın hududlarına riâyet edenler, ona bağlananlar için büyük ecir vardır...³²⁸

Mal ve Evlâdın Fitne Olması

Ahmed Antâkî (r.h.) buyurdular ki: Noksan sıfatlardan münezze olan Allâhü Teâlâ hazretleri mal ve evlâd için fitne buyurdu. Tâ ki şahsı fitnessiz görelim. O fitne, Allâhü Teâlâ'nin hükümlerinin aksine onları kullanmak ve sarf etmektir...

-"Genç ve İhtiyar kim olursa olsun, mal ve evlada bağlı olanlar; Akıllı değiller ki, çocuklar akıl sahibi değillerdir... (Çünkü fitne insanın aklını başından alır...)" (3/335)

Seleften bazıları buyurdular:

Seni, noksan sıfatlardan münezze olan Allah Subhânehû ve Teâlâ hazretlerinden meşgul eden, mâl, evlâd'tan her şey, meş'ûmdur, uğursuzdur... Onlardan kendini sakındır!

Amma dünyadan (eşyalardan) seni Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaştıran ve senin Allâhü Teâlâ hazretlerine ibâdet etmende sana yardımcı olan her şey, her insan için her mahbûbun (sevgilinin) dili üzere gerçekten mahmûd (övülen) şeydir...³²⁹

Dünya Nedir?

Mesnevide buyuruldu:

³²⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/790.

³²⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/790-791.

³²⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/791.

³²⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/791.

³²⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/792.

"Dünya nedir? Hüdâ Teâlâ hazretlerinden gafflettir bil! Servetini, malını, mülkünü, evlâdını, ıyâlini ve haşmetini dünya sanma!

Din yolunda harcanan mal için; kâinatın Efendisi (s.a.v.) hazretleri;

-"Sâüh mal ne güzeldir!" buyurdu. Su geminin içine girerse gemi batar.

Ama gemi, altında ve dışında bulunan su nimetiyle hareket eder.

Mal ve mülkü kalbten, gönülden çıkarttığı için;

Süleyman Aleyhisselâm miskinlik ve fakirliği tercih ettiği için şöhreti yayıldı her tarafa....." ³³⁰

Lanet

Hadis-i şerifte varid oldu:

-"Allâhü Teâlâ hazretleri dünyaya lanet etsin!" dediği zaman; dünya;

-"Allâhü Teâlâ hazretleri, Rabbine isyan edenlere lanet etsin!" der... ³³¹

Dünyaya Lanet

Akıllı kişiye düşen vazife dünyaya küfretmek ve dünyaya lanet okumakla meşgul olmamaktır. Belki akıllı kişi, kendi nefsinin kınar, (öz eleştiri yapar, kendisini hesaba çeker) ve dünya sevgisi hakkında kendi nefesine lanet okur... ³³²

Hikaye (nefse hitab)

Ebû Yezid (k.s.) hazretleri buyurdular:

Ben bütün fikrimi, topladım. Kalbimi hazır kıldım ve nefsimi, Rabbimin önünde durmuş bir şekilde temsil ettim ve Rabbim bana;

-"Ey Ebû Yezîd hangi şeyle bana geldin?" dedi. Ben;

-"Dünyadan zühd ile sana geldim!" dedim. Allâhü Teâlâ hazretleri, bana;

-"Ey Ebâ Yezîd! Dünya benim katımda sineğin kanadı kadardır. Sen onun neresinde zühd ettin ki?" buyurdu. Ben;

-"Ey ilâhım! Efendim! Rabbim! Bu halden sana istiğfarda bulunuyorum! Ben sana tevekkül ile geldim!" dedim. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

-"Ey Ebâ Yezîd! Senin için tazmin etmiş olduğum şeylerde ben sana güvenilir ve dayanak değil miyim ki, hatta sen bana tevekkül ediyorsun?" dedi. Ben de;

-"Ey ilâhım! Efendim! Rabbim! Bu iki halden de sana istiğfarda bulunuyorum! Ve ben sana, sana muhtaç bir halde geldim!" dedim. Allâhü Teâlâ hazretleri;

-"İşte şimdi bunun (fakr-u zaruret ve muhtaç olmanın) yanında seni kabul ettik!"

Bu hâl, ariflerin, Allâhü Teâlâ hazretlerini bilenlerin hâlidir.

Onlar, Allâhü Teâlâ hazretlerini (ve rızasını) talep etme konusunda ahidlerini yerine getirenlerdir. Allâhü Teâlâ hazretleri, arifleri, esrarına emin kişiler kıldı... ³³³

Hıyanetin Çeşitleri

Bil ki; Hıyanet birkaç çeşit üzeredir:

1- Farzlara,

2- Sünnetlere,

3- Allâhü Teâlâ hazretlerinin edasını muhafaza etmeleri, hududlarına ve haklarına riâyet etmeleri için kullarının üzerine emânet etmiş olduğu amelleredir....

Kim bunları zayi ederse, o kişi, onlar hakkında gerçekten Allâhü Teâlâ hazretlerine ihanet etmiştir. Emanetler:

1- Vucûd,

2- Ona bağlı olan bütün a'zalar ve Kuvvet,

3- Kişinin ehli, Ailesi, Evlâdi, Mâlî,

4- Cariyeler, Köleler ve hizmetçiler,

5- Saltanat, Vezirlik, İdarecilik, Belediyecilik, Hakimlik,

³³⁰ Mesnevî-i şerif-i Manevî: Defter: 1, s. 40,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/792-793.

³³¹ Feyzü'l-Kadîr:1967,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/793.

³³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/793.

³³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/793-794.

6- Fetva,

7- Dinî hizmetler ve bunlara bağlı olan bütün vazifeler birer emânettir...³³⁴

Torpil İhanettir

- "Her kim, ondan daha layık (ve daha ehil) biri dururken bir başkasına insan işlerinden ve millet vazifelerinden birini birini verirse, gerçekten o (torpili yapan ve yaptıran) kişi;

1- Allah'a ihanet etmiştir,

2- Resûlullah (s.a.v.) hazretlerine ihanet etmiştir.

3- Müminler cemaatine (bütün devlet ve millete) ihanet etmiştir...³³⁵

Köpeğe, Kemik Verilir

Sa'dî (k.s.) hazretleri buyurdu:

- "Kendi Efendisiyle kavgalı olan kimselerin, Eline taş, değnek ve dikenler verme! - "Köpek kim oluyor ki, önüne sofraya kurulsun? Sen emret onun önüne kemik atınsınlar." ³³⁶

Ortaklık

Hadis-i (kudsî) vârid oldu:

(Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:)

- "İki ortağın üçüncüsü benim! Onlardan biri sahibine (arkadaş ve ortağına) ihanet etmedikleri müddetçe (benim yardımım ve rahmetim onlarla beraberdir...) İhanet ettiği zaman ise ben aralarından çekilirim. O zaman şeytan onların arasına girer...³³⁷

Emin Olmak

Bütün bunlarda, kulun emin olması gerekir; hâin değil... Yoksa (eğer kişi hâin olursa) Allâhü Teâlâ hazretlerinin gadab ve azabına maruz kalır. Ve bundan da Allâhü Teâlâ hazretlerine sığınırız...

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdular:

"Emin bir köpek, hâin bir arkadaştan daha hayırlıdır!" ³³⁸

Hikaye (Hâin Arkadaş)

Haris bin Sa'sa'nın bazı arkadaşları vardı. Onlardan ayrılmazdı. Onlara karşı şiddetli bir muhabbet ve aşırı bir sevgisi vardı. Arkadaşları beraberinde olduğu halde, bazı gezilerine çıktı. Onlardan biri geride kalmıştı. O geride kalan arkadaş, Haris bin Sa'sanın eşinin yanına vardı. Onunla sohbet etti. Beraber yediler içtiler. Sonra adam onun eşiyile beraber yattı ve uyudular. Köpek de gelip onların üzerine çullandı ve onları parçaladı. Haris evine döndüğünde, eşini ve arkadaşını (kötü bir vaziyette) öldürülmüş gördü. İşin mâhiyetini anladı ve şu şiiri mırıldandı:

- "Köpek benim zimmetimde olanı korur. Bana sâdik ve benden ayrılmaz. O ırzımı muhafaza eder. Dostum ise ihanet eder.

Haremim (eşimle) beraber olmayı kendisine helâl gören dosta gerçekten hayret ediiiir! ' Şaşılacak bir hâli vardır (hain dostun)! Köpeğe de şaşılır! Nasıl korudu (namusumu)! ³³⁹

İşârî Manâlar

Bu âyet-i kerimelerde şu işaretler vardır: Ey o bütün îmân edenler!

Ey iman nuruyla nurlanan ve irfan saadetiyle mes'ûd olan ruhlar ve kalbler!

³³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/794.

³³⁵ Ed-Dirâye: c.2, s. 165,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/794-795.

³³⁶ Bostan-ı Sa'dî s. 98,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/795.

³³⁷ Camiu's-Sağîr: 1924,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/795.

³³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/795-769.

³³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/796.

Allah'a hıyanet etmeyin

Size vermiş olduğu hibelere ihanet etmeyin! 0 ilâhî mevhibeleri, dünyayı kazanmak için bir şebeke ve dünya ehlini avlamak için bir ağ ve tuzak olarak yaparak; Allah'a ihanet etmeyin. (3/336)

ve Resulüne Sünneti terk etmek ve bid'atleri işlemek suretiyle Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ihâhet etmeyin!

"Ve emânetlerinize hıyanet etmeyesiniz

Emânet, muhabbetullah'tır. (Allah sevgisidir...) Ona hıyanet ise, onu mahlûkatın sevgisiyle değiştirmektir. Bu kavî-i şerîf işaret eder ki: Erbâb-ı kulûb (kalb erbabı) ve seyr ü sülûk ashâbı taat ve yakınlığın en yüce mertebesine ulaştıkları zaman; sonra (dönüp) dünya ve dünyanın ziynetlerinden herhangi bir şeye iltifat ettiklerinde ve tasannu'dan (yapmacık hareketlerden, yani evliya olmadığı halde sanki evliya imiş gibi davranmaktan) bir şeyle Allâhü Teâlâ hazretlerine ihanet etti ve bid'atlerden bir şeyi yapmakla da Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ihanet etti. Tabi olmayı terk etmek ise, hıyanetin ve âfetlerin başı olan muhabbet emanetine tecâvüz etmesiyle olur... Bu durumda, (onların sahip oldukları maneviyat) tedricî olarak onlardan alınır.

Böylece onların meylî dünyaya olur. Onların sükûnu ise evladlarına olan hırsları (aşırı sevgileri) dünya malını toplamak olur...

"Ve sizler bilir halde..."

Siz dini dünya ile sattığınızı ve Mevlâ Teâlâ hazretlerini de gayri ile değiştirdiğinizi bildiğiniz halde, demektir.

"Ve ivi bilin M mallarınız. evlatlarınız..."

O kendisi için, Allâhü Teâlâ hazretlerinden yüz çevirdiğiniz şeyler; &i "bir fitnedir."

Allâhü Teâlâ hazretleri o şeyler sebebiyle sizi imtihan ediyor! (Amellerine) muvafık olan ile münâflık'ı, sıddık ile zındık'ı birbirinden ayırtmak için... Kim dünya ve dünyanın içinde olduğu şeylerden yüz çevirirse; işte o kişi gerçekten Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızasını talep etmekte sâdik davranmıştır.

"Allah yanında ise azîm/büyük ecirler vardır."

Kim kendisinin yanında olanı (dünyayı), Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında bulunanla (rızâ ve sevabla) talep etmek için terk ederse; onu kendisinin yanında bulur. Veya Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında büyük bir ecir vardır..

"azîm" hakikatte, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisidir. 0 kişi, Allâhü Teâlâ hazretlerini görür.

Te'vilât-i Necmiyyede de böyledir...³⁴⁰

Ze Furkan Verdi

Yüce Meali:

Ey îmân edenler! Allah'a takva ile korunursanız, 0 size bir furkan verir ve tarafınızdan seyyiatınızı/günahlannızı örter. Sizin için mağîret de eder. Allah azîm/büyük fâzîl sahibidir.²⁹

Hani bir vakitdi... O kâfirler seni tutup bağlamaları veya Öldürmeleri veya sürüp çıkarmaları için -sana tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kurarlarken, Allah da karşılığını kuruyordu. Öyle ya, Allah tuzakların hayırlısını kurar.³⁰

Ve onlara âyetlerimiz okunacağı zaman:

-"Artık işittik. Dilesek bunun gibisini biz de söyleriz. Bu eskilerin efsanelerinden başka bir şey değil." diyorlardı.³

Bir vakit de:

"Ey Allah! Eğer bu senin tarafından gelmiş hak kitâb ise, durma üzerimize gökten taşlar yağdır veya bize daha elîm/gayet acı bir azap ver." demişlerdi.

Halbuki sen içlerinde iken, Allah onlara azap edecek değil idi. İstiğfar ettikleri halde de Allah onlara azap edecek değil...³³³⁴¹

Tefsîr-i Şerifi:

"Ey îmân edenler! Allah'a takva ile korunursanız,"

Sizin yaptığınızı ve yapmasını geciktirdiğiniz her şeyle Allah'tan korunun!

sizin İçin kılar (size verir)" Bunun sebebiyle, s "bir furkan"

Kalblerinize hidâyet... Onun sayesinde hâk ile bâtılın arasını tefrik edip ayırtırsınız.

Veya hak üzere olan ile bâtıldaki olanların arasını tefrik ederek yardım verdi; (savaşta) mü'minleri aziz (güçlü ve muzaffer) kılmak ve kâfirleri de zelil, hakir ve mağlûp kılmakla...

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi;

-"ve o furkan günü, o iki cemiyetin çarpıştığı gün, kulumuza indirdiklerimize îmân eylemiş iseniz, bunu böyle bilin..."³⁴²

³⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/796-798.

³⁴¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/799-800.

³⁴² el-Enfâl: 8/41,

Bununla, mü'minlerin izzet ve şeref bulduğu kâfirlerin de mağlûp ve rezil oldukları günü murad etti...
"ve tarafınızdan seyyiatınızı/ günahlarınızı örter..."³⁴³

Seyyie ile Hata nm Farkı?

"seyyie " (kötülük) ile "hata "nm arasında şu fark vardır.
"seyyie" (kötülük) ile bazen zat sebebiyle kasd edilen şeyler hakkında söylenir, (seyyie zatın yaptığıdır.)
"hata" ise, kendisiyle çoğu kere arazlar kasd olunur. Çünkü bu hata 'dan doğar... (Hata azaların yaptığıdır)³⁴⁴

Mağfiret

"Sizin için mağfiret de eder."
Günahlarınızı³⁴⁵ affetmek ve onlardan geçmek suretiyle sizi mağfiret buyurur...
"Allan azîm/büyük fazl sahibidir..."
Allâhü Teâlâ hazretleri, kullarına karşı fazl u keremi çok büyüktür.
Bu kavî-i şerif, mâ kabli (kendisinden önceki cümlelerin) talilidir.
Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendilerine vaad buyurduğu takvanın fazilet ve ihsan olduğuna tembihtir. Yoksa takvâ'yi icâbettiren şeylerden değildir. Bu, bir efendinin kölesine (işçisine) bir işi tamamlamak üzere ona vaad'te bulunması gibidir...³⁴⁶

Takavâ'nın Mertebesi

Bu âyet-i kerimede bazı işler vardır:
Birincisi: Takvâ'dır. Takva şeriat metresinde kendisine şu âyet-i kerimeyle işaret edildi:
-"Onun için gücünüz yettiği kadar, Allah'a takva ile korunun, dinleyin, itaat edin, infak edin, kendileriniz için hayır yapın! Her kim de nefsinin hırsından korunursa, işte onlar felah bulanlardır!"³⁴⁷
Hakikate göre ise takvâ'ya şu âyet-i kerimeyle işaret edilmektedir:
-"Ey o bütün iman edenler! Allah'a nasıl takva ile korunmak gerekse öyle takva ile korunun. Hakiyle müttekî (imanlı, amelli, ihlâslı) olun ve mutlaka müslim olarak can verin. "³⁴⁸

Müttekî Kimdir?

Müttekî o kimsedir ki, Hak Teâlâ hazretlerinden (yasaklarından, haram ve hatta mekruhlardan) nefsini koruyan ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin;

1- Zât,

2- Sıfat,

3- Ef âline giriftar olan kimsedir.

Fiil veya fiillerinde fâni olmak ve onun sıfatlarının karşısında da helak olmaktır...

-"Güneşin nurunun gölgesi eksik oldu.

Ya çamurlukta olan gülün kokusu olur mu?"³⁴⁹

Takva Ehli

İbni Mübarek (r.h.) hazretleri buyurdular: Süfyân-i Sevrî (k.s.) hazretlerine; -:
-"(Hakîkî) insanlar kimlerdir?" diye sordum. Buyurdular: -"Âlimlerdir!" Sordum: -"Eşraf kimlerdir?" dedim.
Buyurdu: -"Müttekîler (takva ehli) olanlardır!" Sordum: -"Melikler kimlerdir?" Buyurdu: -"Zâhidlerdir!" ve sordum:

-"Süs, görüntü, gürültü ve sokak adamları kimlerdir?" buyurdu:

-"Kıssacılar!"³⁵⁰ Onlar kelâmları (sözleri, görüntü ve

³⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/800.

³⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/800-801.

³⁴⁵ Ruhü'l-Beyan tefsirinin metninde burada "günahlarımız" kelimesi sanki Kur'ân-ı kerimin metnindenmiş gibi matbaa hatası olarak yazılmıştır. Mütercim.

³⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/801.

³⁴⁷ Et-Tegâbün: 64/16,

³⁴⁸ oeÂl-İlmrân:3/102,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/801-802.

³⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/802.

kendilerinin uydurmuş oldukları hikâyelerle) insanların mallarını yiyen kimselerdir!" Sordum:
-"Sefiller kimlerdir?" Buyurdu: -"Zâlimlerdir!"³⁵¹

Allah'ın Kendi Zâtı İçin Seçtiği Kullar

İkincisi (bu âyet-i kerimede beyan edilen ikinci şey şudur:) Muhakkak ki takva, muhataplara isnat olundu; furkân ise Allâhü Teâlâ hazretlerine kılındı. Allâhü Teâlâ hazretleri, kullarından birine hayır yapmayı murad ettiği zaman, onu kendi zâtı İçin seçer. Allâhü Teâlâ hazretleri, insanlar arasında kendi zâtı için seçmiş olduğu kulunun kalbine kudsîyetinin nurundan bir kandil koyar. İşte kul o nur ile hak ile bâtılın arasını tefrik eder; vucûd (varlık) ile adem (yokluk), hudûs ile kadîm'in arasını ayırır... Ve ona kendi nefsinin ayıpları gösterilir...³⁵²

Hikâye

Hikâye olunduğu üzere, Ahmed bin Mukaddesî hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

İbrahim Edhem (k.s.) hazretleriyle sohbet ettim. Ve ona işinin başlangıcını ve ona fânî meliklikten bakı melikliğe intikâl etmenin sebebinin ne olduğunu kendisine sordum. O, bana:

-"Ey kardeşim! Ben bir gün mülkümün en yüksek sarayında oturuyordum. Özel hizmetçiler önümde ayakta duruyorlardı. Sarayımın balkonundan fakir bir adamı gördüm. Sarayın bahçesinde oturmuştu. Elinde kuru bir ekmeğin parçası ve önünde su vardı. O kuru ekmeği ezme tuz ile yiyordu. O yemeğini bitirinceye kadar ben ona baktım. Yemekten sonra sudan biraz içti. Bu yemeğinden dolayı (yemek duası okuyup) Allâhü Teâlâ hazretlerine hamd ü senalar etti. Köşkün avlusunda uyudu. Bunun üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri, onun hakkında fikretmek ve düşünmeyi içime ilham etti. (3/337)

Hizmetçilerimin bazılarına;

-"Şu fakir uykusundan uyandığında onu yanıma getirin!" dedim.

O, adam uykusundan uyandığında, hizmetçim, ona;

-"Ey fakir! Bu sarayın sahibi seninle konuşmak istiyor?" dedi. Adam;

-"Bismillah! Allâhü Teâlâ hazretlerine tevekkül ettim! Havi (çevirme gücü) ve kuvvet, ancak Allâhü Teâlâ hazretlerindedir!" dedi. Ve ayağa kalktı.

Adam huzuruma girdi. Yanıma dâhil olduğunda bana selam verdi. Ben onun selâmına karşılık verdim. Ona oturmasını emrettim. O kişi oturdu. Mutmain olup rahatladı. Ben ona;

-"Ey fakir! Sen kuru ekmeği yedin ve aç olduğun halde doydun mu?" dedim. O kişi;

-"Evet!" dedi. Ben;

-"Sen iştahın varken su içtin, susuzluğunu giderdin mi?" dedim. O kişi;

-"Evet!" dedi. Ben ona;

-"Sen gam, keder, üzüntü ve düşünce olmaksızın uyudun ve istirahat ettin (değil mi?)" dedim. O kişi;

-"Evet!" dedi.

Bunun üzerine ben, kendi kendime (kendi nefsim):

-"Ben kendi nefsimde ve kendi nefsimi azarlayarak şöyle dedim:

-"Ey nefis! Sen dünya ile ne yapıyorsun? (Ey) nefis! gördüğün ve işittiğinle kanaat etmiyor musun?"

Ve hemen Allâhü Teâlâ hazretlerinin huzurunda kesin ve hakikî bir tevbe ile tevbe ettim. Gün batıp, gece olduğu zaman, yünden bir cübbe giydim ve yünden bir sarık sardım. Ve yayan olarak, Allâhü Teâlâ hazretlerine yürümek için seyahate çıktım.

Bu rivayet, İbrahim Edhem hazretlerinin işinin (tevbe edip tasavvuf ehli olması) hakkında rivayet edilen rivayetlerden biridir.³⁵³

Mağfîret

Üçüncüsü: (bu âyet-i kerimede beyan edilen işlerden ve hükümlerden üçüncüsü şudur:) mağfîret, Allâhü Teâlâ hazretleri katından insanlara verilen büyük bir fazilettir. Fazilet konusunda mutlaka kul, Allâhü Teâlâ hazretlerine güzel zan beslemelidir... Çünkü mağfîret ve tevbe (kapısı) henüz kesilmiş ve kapanmış değildir...³⁵⁴

³⁵⁰ Kıssacılar, genelde hikâye anlatan demektir.

³⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/802-803.

³⁵² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/803.

³⁵³ İbrahim Edhem hazretlerinin işinin başlangıcı yani tevbe edip, meikiikten tasavvufa geçmesi hakkında bir çok rivayetler vardır. Bunların hepsi de doğrudur. Hepsinin de farklı zamanlarda meydana gelmesinin birikimiyle İbrahim Edhem hazretlerinin tevbe ettiği bir gerçektir. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/803-804.

³⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/804.

Beş Nasihat

Denildi ki:

Allâhü Teâlâ hazretleri, Musa Aleyhisselâm'a vahyetti: -(Ey Musa!) Sana beş kelime öğreteceğim ki, onlar gerçekten, dinin direğidirler: ³⁵⁵

Taât ve İbâdeti Terk Etme

(Birincisi:) Sen benim mülkümün zail olduğunu (yok olduğunu) bilmediğin müddetçe; bana taat ve ibâdet etmeyi asla terk etme.

-"Taht (saltanat) ve mülklerin hepsi zevali kabul eder. Ancak, lâ yezâl (asla mülkü ve saltanatı sonra ermeyecek) olan Melikin mülkü sona ermezi ³⁵⁶

Rızık için Üzülme

(İkincisi:) Benim hazinelerimin tükendiğini bilmediğin müddetçe, rızkın için, asla mahzun olup üzülme! Bizim kısmet dairemizde, teslim noktası; Lütuf senin vergindir; Hükümde senin emrettiğindir..." ³⁵⁷

Şeytanı Hep Düşman Bil

(Üçüncüsü:) "Düşmanını, ölmediğini kesin olarak bilmedikçe yani şeytan sağ olduğu müddetçe onun sana aniden saldırmalarından emin olma ve onunla savaşmayı asla terk etme..."

-"Nereye başımızı kaldıralım;

0 şeytanın âr ve utançlarından ki,

Onunla sulh edersem; Hak İle savaşmış olurum!" ³⁵⁸

Günahkârları Ayıplama

(Dördüncüsü:) "Ve seni bağışlayıp, bağışlamadığımı tam öğrenmedikçe asla günahkârları ayıplama!"

-"Sarhoş ve mest olduğumda benim defterimi kınamayla karalama! Zira bunu takdir buyuran Allah bundan haberdardır; o başıma yazdı!" ³⁵⁹

Mekr-i İlâhîden Emin Olma

(Beşincisi:) Cennetime girdiğini kesin bilmedikçe, mekrim'den (hilelerimden) asla emin olam!

-"Sağ amel defterine sevap yazdıran zâhid!

Sakın oyuna gayret etme!

Zira mabedin yolu, ateşperestlere çok uzaktır!

Hepsi bir değildir!..." ³⁶⁰

Te'vilât-i Necmiyyeden

Akıllı kişiye düşen vazife, ömrünün sonuna kadar çalışmalı (hayır hasenat edip, Allah yolunda uğraşmalı, vermeli) tâ ki, Allâhü Teâlâ hazretleri, onun günahlarını silsin, (iyilikleri kötülüklerine keffâret etsin), onun fânî olan vücudunu, cemâl ve celâlinin nurlarıyla örtsün...

"Allah azîm/büyük fazl sahibidir..." Allâhü

Teâlâ hazretleri, kendisinin yanında bulunan (dünyevî ve uhrevî mülâhazalardan) geçip; Allâhü Teâlâ hazretlerinin yanında bulunanlara (Allah'ın rızâsına rağbet edenlere karşı gerçekten büyük bir fazl-u kerem sahibidir...

"azîm/büyük fazl," Fenâfillah'tan sonra bekâbillâh mertebesine nail olmaktadır...

Te'vilât-i Necmiyyede de olduğu gibi... ³⁶¹

³⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/805.

³⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/805.

³⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/805.

³⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/805-806.

³⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/806.

³⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/806.

³⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/806-807.

Kureyşin Mekri

"Hani bir vakitdi... 0 kâfirler sana hazretleri daha oldukları tuzağı tuzak kuruyorlardı. Bu âyet-i kerimede. Efendimiz (s.a.v.) Mekke'de iken, Kureyşlilerin kendisine yapmış hatırlatmaktadır. Müşriklerin Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine yapmış oldukları tuzakları ve onların mü'minlere olan istilâlarından, Allâhü Teâlâ hazretlerinin mü'minleri kurtarma nimetine, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şükretmesi içindir...³⁶²

Hicrete Mani Olmak İstediler

tbni İshâk (r.h.) buyurdular:

Müşrikler, kendilerinin dışında ve kendi memleketlerinin haricinde, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin kendisine bir takım (yeni) taraftar ve yeni yeni ashabının olduğunu gördüler. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin muhacir olarak, diğer mü'minlere gitmek üzere Mekke'den çıkacağını anladılar. Mü'minlerin yeni bir yurtta konakladıklarını ve yakın bir zamanda genişliğe kavuşacaklarını iyice Dildiler. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hicret etmesini kendileri açısından çok sakıncalı gördüler. Çünkü, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin, kendileriyle savaşmak için bir ordu toplayacağını Dildiler.

(Bunun önüne geçmek için) Efendimiz (s.a.v.) hazretleri için "Dâru'n-Nedve" de toplandılar.

Dâru'n-Nedve, Kusay bin Kilâb'ın Mekke'de bina etmiş olduğu bir yerdi. Kureyşliler, bir iş hakkında karar vermek için burada toplanırlardı. Burada toplanmadan bir iş hakkında kesin karar vermezlerdi. Buna "Daru'n-Nedve" adı verildi. Çünkü bu evde toplanıyorlardı. Yani kendisinde toplumun işlerini görmek ve istişare için toplandıkları yerdir.

kelimeleri, kavmin (bir toplumun ve milletin) meclisi ve toplanıp işlerini konuştukları yer demektir. Eğer kavim oradan ayrılmış olsalardı ona CjJ adı verilmezdi. Zarfa kâse adı verilmediği gibi; kendisinin içinde içilecek bulunmasa bile...

Müşrikler, orada Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin işi hakkında istişare ettiler.

Ebû Rebia'nın iki oğullan, Utbe ve Şeybe,

Ebû Cehil,

Ebû Süfyân,

Nadr bin Haris,

Ebû'I-Buhterî bin Hişâm,

Übey bin Halef,

Zum'a bin Esved,

Ve onlardan başka Mekke'nin reisleri ve büyükleri vardı. (3/338)

Şeytan da, yaşlı ve büyük bir adam suretinde onların yanına gitti. Üzerinde eski bir elbise vardı. Şeytan içeriye girip, onların arasına oturdu. Onlar;

-"Ey şeyh (yaşlı) adam! Sana ne oluyor (sen de kimsin ki) bizim iznimiz olmadan gelip halvetimize (gizli oturumumuza) girdin?" diye sordular. Şeytan:

-"Ben Necd memleketinin adamlarından biriyim! Mekke'ye geldimî Sizin yüzünüzde bir güzellik, efendilik, olgunluk ve güzel koku gördüm. Ve sizin konuşmalarınızı iştirmek için yanınıza geldim; ki sizden hayır ve iyilik alayım! Eğer siz benim, meclisinizde bulunmamı hoş karşılamıyorsanız, kalkıp gideyim! Benim buraya gelmem, ancak sizin burada toplandığınızı işittiğim içindir! Sizinle beraber bir mecliste hazır olmak istedim! Lütfen benden hiçbir görüşünüzü, nasihat ve fikrinizi gizlemeyin!" dedi.

Bunun üzerine onlar kendi aralarında konuşmaya başladılar. Önce Amr bin Hişâm söz aldı:

-"Benim görüşüm şudur: Muhammedi tutalım, onu bir eve koyalım, evin kapısını Muhammed'in üzerinden örelim, onun kelepçe ve bukağılarını kuvvetlice sıkalım! O evde küçücük bir pencere açalım. Yemeğini ve suyunu oradan verirsiniz! Ve böylece Muhammed ölünceye kadar sizin elinizin altında hapiste olmuş olur!" dedi. Şeytan;

-"Şeytan bu ne kötü bir görüştür!" dedi. Amr sordu:

-"Neden?" Şeytan:

-"Onun kavmi ve sahabelerinden birileri çıkar gelir; sizinle savaşır ve onu elinizden kurtarır!" dedi. Oradakiler;

-"Doğru söyledi! Vallahi şeyh (şeytan) haklıdır!" dediler.

Sonra Ebû Buhterî konuşma aldı:

-"Benim görüşüm şudur: Onu bir deveye yükleyin, devenin üzerinde sıkı sıkıya bağlayın! Kelepçelerini takın! Sonra onu toprağınızdan çıkarın! Tâ ölünceye kadar öyle devam etsin! Ya da başka bir memlekete gitsin!" dedi.

-"Şeytan, bu ne kötü bir görüştür!" dedi. Sordular:

-"Neden?" Şeytan:

-"Sizin cemaatinizi (topluluğunuzu) bozmayı kast eden ve sizden büyük bir topluluk kendisiyle beraber olmuş,

³⁶² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/807.

kendisine iman etmiş olan bir adamı tutmuş; dışarıya atıyorsunuz hâ?! Toprağımızdan başka memleketlere sürgün ediyorsunuz? Bu olacak şey değil! Zira o gittiği şehirlerde de halkı ifsâd eder; halk onun güzel sözlerini, tatlı dilini ve iyi konuşmasını görür; Araplar onun çevresinde toplanırlar; onun güzel sözlerini işitirler; sonra da onunla beraber sizinle savaşmak için gelirler. Sizi memleketinizden çıkarırlar. Sizin eşrafınızı (soylularınızı) öldürürler!" dedi. Oradakiler;

"Doğru söyledi! Vallahi şeyh (şeytan) haklıdır!" dediler

Bunun üzerine Ebû Cehil söz aldı:

"Benim görüşüm şudur: Sizden (Mekke müşriklerinden) her bir batından (oymak ve kabileden) bir adam alalım! Onlar ellerine kılıçlarını alırlar. Topluca Muhammed'e bir adamın vuruşu gibi birden kılıçlarını vururlar! Böylece onun kanı bütün kabileler arasında dağılmış olur! Artık onun kavmi (ailesi ve taraftarları) kimin kendisini öldürdüğünü bilemezler! Onlar bütün Kureyşlilere karşı da harp etmek üzere kıyam edemezler. Eğer onlar, bizden diyet isterlerse, biz de hemen diyetini öderiz! Ve rahata kavuşuruz!" dediler. Bunun üzerine şeytan;

"Bu şeyh (Ebû Cehil) gerçekten doğru söyledi! Bu adam (Ebû Cehil) sizin en akıllı ve görüşü en iyi olanınızdır! Görüş onun görüşüdür! Onun görüşünden daha güzel bir görüş göremiyorum!" dedi. Kureyş müşrikleri, Ebû Cehilin görüşünün üzerinde ittifak ederek; evlerine gitmek üzere ayrıldılar. Hemen Cebrail Aleyhisselâm indi. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine durumu haber verdi. Ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine evindeki yatağında yatmamasını emretti. Ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine Medine'ye hicret etme emrini tebliğ buyurdu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) ile beraber hicret etti. Mağaraya sığındılar.³⁶³

Mekr Nedir

"mekr", bir adamın helak edilmesi, bir işin ifsadı (bozulması) için gizli yürütülen hile ve tedbirlerdir. Öyle ki bu gizli iş yani mekr (tuzak ve hile) ancak vuku bulduğu, meydana geldiği zaman bilinir. Âyet-i Kerimenin manâsı şöyledir: Ey habibim (s.a.v.)! müşriklerin sana hile ve tuzak kurdukları vakti hatırla!"³⁶⁴

Kureyşlilerin Fikirleri

"seni tutup bağlamaları,"

Kelepçe ve hapisle... Çünkü bir şeyin ispatı ve tespiti, o şeyi bir yerde beklemeye mecbur kılmaktır. Bağlayan kişi, sabit kılmalıdır. Çünkü o bağlanan hareket etmeye güç yetiremez. Bu kavli şeriften murad, Amr bin Hişâm'ın sözleridir.

veya öldürmeleri,"

Her kabileden değişik kılıçlarıyla seni öldürmeleri...³⁶⁵

"veya sürüp çıkarmaları İçin,"

Mekke'den kendi aralarından başkalarına (gitmen üzere) seni çıkartmak... Bu, Ebu'l-Buhterî'nin fikriydi.³⁶⁶

Hile ve Tuzak Ve Allah (c.c.)

"Onlar tuzak kurarlarken, Allah da karşılığını kuruyordu."

Onların tuzaklarını onlara çevirir. Bu ve benzeri fiiller, Allâhü Teâlâ hazretlerine isnad edilmezler; ancak mukabele ve müşâkele yoluyla isnâd edilirler. Hile ve tuzak manâsını içerdiği için, onunla başlamak güzel olmaz. Zira hile ve tuzak, Allâhü Teâlâ hazretlerinin azametine yakışmaz.

"Öyle ya, Allah tuzakların hayırlısını kurar..."

Onlar, hile yaptıkları zaman, onların hilelerini kendilerine geri çevirmekten aldırış etmez.³⁶⁷

Müşriklerin Hileleri Zulümdü

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretlerinin onların tuzaklarını onlara geri çevirmesi, bir hak ve doğruluk iledir; müşriklerin hileleri ise bâtl ve zulüm iledir...³⁶⁸

³⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/807-810.

³⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/810.

³⁶⁵ Darü'l-lhyâ-ul-Turâsî'l-Arabî'nin baskısında bu cümleler yoktur. Dizgi hatası olarak dizmemişler...

³⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/810.

³⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/810-811.

³⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/811.

Halk ve Hakmın Mekri

Bil ki: Halkın mekri olduğu gibi, Hak Teâlâ hazretlerinin de mekri vardır.

Halkın mekri, hile ve acizliktendir.

Halik Teâlâ hazretlerinin mekri ise, hikmet ve kudrettendir. Halkın mekri, Hak Teâlâ hazretlerinin mekrinin karşısında, bâtil ve yok olucudur. Hak Teâlâ hazretlerinin mekri hak ve sabittir.³⁶⁹

Mucize

Hafız (k.s.) buyurdu:

-"Sihir, mu'cizeye asla mukabele edemezi Sâmirinin sahip olduğu kimya ilmi; (Musa Aleyhişşelâmın) Yedi beyzâ (beyaz el) mucizesi karşısında sustu kaldı.³⁷⁰

Serçe ile Kartalın Savaşı

-"Her ne zaman ki, Serçe Kartal ile savaşırsa, Kendi kanından verir; Kanatlarına renk...." (3/339)³⁷¹

Düşmanların Çokluğu

Ebû'l-Aynâ (r.h.) buyurdular:

-"Çok zâlim bazı hasımlarım vardı. Onları Ahmed bin Ebî Davud (r.h.) hazretlerine şikâyet ettim. Ve:

-"Düşmanlarım birbirlerine arka çıktılar ve tek bir el (yumruk)

hâlinde bana geldiler!" dedim, 0 da bana;

-" Allah*ın (kudret) eli onların elinin üstündedir.." ³⁷² dedi Ben de;

-"Onlar için mekr vardır. Allâhü Teâlâ hazretleri şöyle buyurmaktadır:

-" Halbuki fena düzen ancak sahibinin başına geçer.." ³⁷³

Ben;

-"Onlar çoktur," dedim. 0 buyurdu:

-"Nice az bir cemiyet, çok bir cemiyete Allah'ın izniyle galebe çalmışlar, Allah sabırlılarla beraberdir!" ³⁷⁴

Şeytan İnsanı Baş Aşağı Eder

-"Her kimin ikbâli (açık) rehber olursa; Onun düşmanı olan şeytan çabucak onu baş aşağı etmeye çalışır....." ³⁷⁵

Altından Değerli Öğütler

İskender'in hatıralarında altın ile şöyle yazılı olduğu bulundu:

-"Gayelerin en büyük gayesi, Allâhü Teâlâ hazretleri olduğuna göre, ma'rifetullah, ibâdetlerin en parlağı ve en değerlisidir!

Ölüm hak olduğuna (ve her canlı ölümü tadacağına) göre, dünyaya meyletmek gurur ve aldanmaktır!

Kader hak olduğuna göre, dünyaya haris olmak bâtildir (boş bir çabadır)!

Nefislerde (kişilerde) vaadinden dönmek, tabî olduğuna göre, (Allah'tan gayri) herhangi birine güvenmek, acizliktir!

Allâhü Teâlâ hazretleri hükümlerinde âdil olduğuna göre; insanların kendilerinin elleriyle yaptıklarından dolayı cezaya çarpılmaları da bir hakikat ve gerçektir!..." ³⁷⁶

³⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/811.

³⁷⁰ Divin-ıHafız-ıŞifâzî: 1.116,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/811.

³⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/811.

³⁷² Fetih: 10,

³⁷³ -Fatr:43,

³⁷⁴ Bakara: 249.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/811-812.

³⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/812.

³⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/812-813.

Ebû Cehîl

Ebû Cehil, öldürmekle Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine zarar vermeyi kastedtiğinden dolayı, Allâhü Teâlâ hazretleri "Bedir" gününde onu öldürmek suretiyle cezalandırdı. Ve Allâhü Teâlâ hazretleri, Ebû Cehîl'in şerrini Müslümanlardan uzaklaştırdı... İşte bu sırf ilâhî bir adalettir.³⁷⁷

Bu Günkü Kâfirler

Kureyşin hâline bakî İbret alî Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine verilen büyük mu'cize ve âyetleri müşahede edip gözleriyle gördükleri halde-, mu'cize ve âyetler, ancak onların küfürlerini, inatlarını ve düşmanlıklarını çoğalttı. Gerçekten onlar, bu konuda insanların en şiddetlisidirler.

Eğer bu gün kâfirlerden biri, bir evliyanın kerametini görse; o kâfir hemen eziyet etmekten kendisini tutar ve onu tebrik etmeye koşar...³⁷⁸

Hikâye (Keramet)

Hikâye olunduğu gibi: Bazı kâfir sultanları (kralları) bazı v.Müslüman ülkeleri istilâ ettiler. Müslümanların kanlarını akıttı, mallarını talan etti, mülklerini yağmaladı ve bazı fakirleri (sofuları ve) şeyhleri öldürmek istedi. (O memleketin) şeyhi, kral ile bir araya gelip onu bundan nehyetti. Kral onlara (şeyhlere):

- "Eğer sizler (Müslümanlar) hak üzere iseniz; haydi bana bir keramet gösterini" dedi.

Şeyh orada bulunan, deve pislîği kümesine işaret etti, hepsi cevher oldu. Parladı ve aydınlık verdi.

Şeyh hazretleri orada bulunan bir yer küpüne işaret etti. Küp, sudan bomboştu. Küp havaya kalktı, havada kaldı.

İçine su doldu. Küp baş aşağı olduğu halde içinden bir damla su akmadı. Bunun karşısında kral dehşete kapıldı.

Kralın meclisinde bulunanlardan bazıları krala;

- "Efendim! Bunu gözünüzde çok büyütmeysin! Bu bir sihirdir!" dediler. Bunun üzerine kral:

- "Bundan başka şeyler bana göster!" dedi.

Şeyh, ateş yakılmasını emretti. Fakirlere (müritlere de) semâ etmelerini emretti. Fakirlerin arasında vecd ve coşku tamamen yayılınca; şeyh onlarla ateşe girdi. Ateş gerçekten büyüktü. Sonra şeyh, kralın oğlunu da kapıverdi. Onunla beraber ateşe daldı. Sonra onunla gaip oldu. Onun nereye gittiğini bilemediler. Kral da orada hazır idi. Kral oğlunun ateşte kayıp olmasından acı duymaya başladı. Sonra bir saat geçince, ikisi ateşten çıktılar. Kralın oğlunun bir elinde elma diğer elinde de nar vardı. Kral oğluna sordu:

- "Neredeydin?" oğlu;

- "Ben bir bostan ve bahçenin içindeydim. Bu iki meyveyi o bahçeden kopardım! Ve çıktım!" dedi.

Kral bundan hayret etti. Şaşış kaldı. Orada bulunan kötü arkadaşları ona;

- "Bu bâtil bir amel ile yapılan yapmacık bir iştir!" dediler.

Bunun üzerine kral, şeyh'e;

- "Senin bu izhâr ettiklerinden birini tasdik etmem tâ ki, sen şu bardakta olanı içinceye kadar; sana inanmam!" dedi.

Kral emretti, bir bardak zehir getirdiler. Bir damlası bile derhal öldürücü olan zehîr dolu bardağı şeyh'e verdiler.

Şeyh, müridlere sema'yı emretti. Tâ ki hâl'e vasil oldular. O anda şeyh, zehir dolu bardağı eline aldı ve içinde olan zehirin hepsini içti.

Şeyh üzerindeki elbiseleri yırttı... O'na başka elbiseler verdiler. Şeyh o elbiseleri de yırttı. Sonra başkasını, sonra başkasını... Bu defalarca devam etti. Sonra şeyh büyük bir ter döktü. Elbisesi üzerinde kaldı. Ondan sonra elbisesini yırtmadı. Kralda da onu serbest bıraktı. Ona saygı ve tazimde bulundu. Ona değer verdi. Bunun üzerine Müslümanları öldürmekten ve fesat çıkartmaktan vazgeçti. Ve hatta belki Müslüman oldu.

Her şeyin doğrusunu Allah bilir!³⁷⁹

Efsâne ve Masal

"Ve okunacağı zaman:"

Rivayet olundu:

Abduddâr oğullarından Nadr bin Haris, tüccar olarak; Fars, Rûm (Bizans) ve Hîre taraflarına değişik seyahatler yapardı. Onlardan "Rustem" ve "tsfendiyâr"³⁸⁰ ve Acem'in uydurma masallarını duyardı.

³⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/813.

³⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/813.

³⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/813-815.

³⁸⁰ Rustem, Zâl ve isfendiyâr"ın hikâyeleri hakkında geniş malûmat için Tarih-i Tabeî'nin birinci cildine

Hatta "Kelile ve Dimne"³⁸¹ kitabının sözlerini ve masallarını satın aldı.

Nadr bin Haris Yahudilere ve Hıristiyanlara da uğrardı. Onları, Tevrat ve İncil okurken de görürdü. Onlar rükû eder ve secde yaparlardı. Bu zat Mekke'ye geldiğinde Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini de, namaz kılar ve Kur'an-ı kerim okurken buldu. Kendisi de koştu, gitti, Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle istihza eden ve İslâm dinini alaya alanlarla beraber oldu, onların meclislerine oturdu ve onlara, eskilerin efsâne, hikâyeye ve masallarını okumaya başladı. Yani onların (Yahudî, Hıristiyan ve Acemlerin kitaplarında bulunan eski ümmetlerin hayat hikâyeleri ve isimlerini anlatmaya başladı. Kendisinin anlattığı şeylerin, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine Kur'an-ı kerimde haber verilen peygamberlerin hayat hikâyelerinin bir benzeri olduğunu zannettiler. Bunun üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"Ve okunacağı zaman:"

"Onların üzerine..."

Nadr ve ona tabi olup, onu dinleyenlere.... "âyetlerimiz," Kur'an-ı kerimin âyetleri...

"Artık işittik," dediler..."

Bu sözleri.

"Dilesek bunun gibisini biz de söyleriz."

Bu durum gördüğün gibi; kibirlenmenin gayet yüksek mertebesi ve inat etmenin nihayetidir... Nasıl hayır! Eğer bundan bir şeye güçleri yetseydi; elbette kendilerinden bazılarını bunu getirmekten men edemezlerdi. Kur'an-ı kerim (inzal olma esnasında) bunlara tam on yıl meydan okudu. (Haydi bir benzerini getirin! diye...) Ama onlar, bu konuda ifrat derecesinde çalıştıkları halde Kur'an-ı kerime saldıramadılar (bir âyetinin bile bir mislini getiremediler.) Kur'an-ı kerime galebe çalamadılar. Hususiyetle fesahat ve beyâna taalluk eden konularda tamamen âciz kaldılar. Müşriklerin Kur'an-ı kerimin bir benzerini getiremeyecekleri hakikaten anlaşılınca da onların kibir ve inatları daha da şiddetlendi. Ve onlar, Kur'an-i kerimin efsâne ve masal olduğunu iddia etme safsatasına sarıldılar...

(Ve müşrikler, dediler ki:)

Ol "Değildir," Hayır, değildir;

"Bu eskilerin efsanelerinden başka bir şey değil."

Eskilerin düzmüş oldukları kıssalar ve hikâyelerdir, dediler. "Efsâneler" kelimesi, kelimesinin cemiidir. Bu da kitaplarda yazılı olanlar, demektir....³⁸²

Te'vilât-i Necmiyyeden

Te'vilât-i Necmiyyede buyuruldu:

"Artık işittik," dediler..." Halbuki onlar hakikaten işitmemişlerdi. Çünkü Kur'an-ı kerim (gerçekten kendisini dinleyen ve işitenleri) rüşde hidâyet buyurur. Cinler, işitip hemen iman ettikleri gibi...Onlar (müşrikler) ise, (Kur'an-ı kerimi değil de) geçmiş milletlerin efsâne ve hikâyelerini dinlediler. Bundan dolayı söyledikleri sözleri söylediler. Çünkü onlar; efsâne, masal ve hikâyelerin mislini söylemeye güçleri yetiyordu. Lakin, Kur'an-ı kerimin bir benzerini söyleyemiyorlardı. Çünkü Kur'an-ı kerim Allah'ın kelâmı ve O'nun kadîm sıfatıdır. Onların söyleyebildikleri (masal, efsâne ve tarihi hikâyeler ise) onu uyduran ve düzen kişilerin sözleridir. Bundan dolayı bu sözler; Suret, manâ, hakikat, esrar ve nurlar bakımından asla Kur'an-ı kerimin bir misli olamazlar.

İnsan Halik Teâlâ hazretlerinin kadîm sıfatı olan Kur'an-ı kerimin bir benzerini söylemeye kadir olamaz. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi:

Deki:

"Yemin ederim, eğer ins ve cin, bu Kur'an'ın mislini/benzerini getirmek üzere toplansalar, onun bir mislini getiremezler.... Birbirlerine zahîr de olsalar/yardım etseler bile..."⁸⁸³⁸³

Kitâbullah ve Muarızları

Mesnevî'de buyurdu:

Kitâbullah nazil olduğunda da

Kâfirler onu kınadılar. Kabul etmediler.

Allah'ın kitabı için;

-"Bunlar esatir, efsâne, masal ve geçmişlerin hikâyeleridir!" dediler.

Kur'an-ı kerimdeki sözlerin hakikatından mahrum kaldılar.

Kur'an-ı kerimi küçük çocuklar da okur;

---

bakınız. Mütercim.

³⁸¹ Kelile ve Dimne, hayvanlar diliyle İnsanlara öğüt veren kitaptır.

³⁸² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/815-816.

³⁸³ isrâ 17/88

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/816-817.

Ama onlar Kur'ân-ı kerimin emir ve yasaklarını olduğu gibi kavramaya güç yetiremezler!
Yûsuf Aleyhisselâm'ın zikri, büklüm büklüm saçları!
Hazret-İ Yakûb ve Zelihanın dertleri!
Bunları ve zahir olanları herkes anlar!
Akılları mest eden güzel beyan nerede dediler.
Cenâb-ı Hak buyurdu ki:
-"Eğer bu sana kolay geliyorsa; haydi sen de bir benzerini getir!"
İnsanlar ve cinlerin en fesih olanlarını çağırın da,
Onlar sizin kolay gördüğünüz âyetlerin bir benzerini söylesinler!³⁸⁴...

Kur'ân-ı Kerim

"Bir vakit de dediler."

Yani Nadr ve ona tabi olanların sözlerinin vaktini hatırla, demektir. Rivayet olundu: Onlar,
-"Bu eskilerin efsanelerinden başka bir şey değil."³⁸⁵ dedikleri zaman; Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de;
-"Yazıklar olsun sana! Muhakkak ki Kur'ân-ı kerim, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kelâmıdır!"³⁸⁶

Beddua

Ve şöyle beddua etti:

"Ey Allah!" Ey Allâhü Teâlâ hazretleri,

"Eğer bu ise," Kur'ân-ı kerim,

Zamir-l fasıl olup, i'râb 'tan mahalli yoktur. "Hak..." İndirilmiştir.

"senin tarafından"

Fârisî olarak "Hak..." kelimesinin manâsı, doğru ve dürüst demektir..

"durma üzerimize taşlar yağdır,"

"gökten,"

Üzerimize bir azap ve ceza olarak inen... Sen, Lut Aleyhisselâm'ın kavmine ve ashâb-ı fîTe gökten taş indirdiğin gibi...

"veya bize daha elîm/gayet acı bir azap ver."

Kendisiyle (eski) ümmetlerin azab olunması, müsâvidir... Bundan (Kur'ân-ı kerimi) küçümsemek ve hâşâ onun kesinlikle tam bâtil olduğunu yakîni olarak İzhâr etmek manâsı vardır.³⁸⁷

Nadr Bin Harisin Sonu

Denildi ki: Nadr bin Haris hakkında on kadar âyet-i kerime nazil oldu. Ve onun istediği azab. Bedir günü onun başına geldi. Zira Efendimiz (s.a.v.) hazretleri. Bedir günü Kureyşten üç kişiyi hapsederek öldürdü. Ve onlar; Tuaya bin Adiy, Ukbe bin Ebî Muayt ve Nadr bin Haris idi...

Nadr bin Hâris'i (sahabeden) Mikdâd bin Esved (r.a.) hazretleri esir aldı. Onun gayet büyük dalâleti ve zır cehaletinden dolayı, söylediği sözleri söyledi. O kötü sözlerinden dolayı şöyle demedi. (Halbuki şöyle söylemeliydi:)

-"Ey Allâhım! Eğer bu Kur'ân-ı kerim senin tarafından gönderilmiş hak kitab ise; bizi ona 'hidâyet buyur! Ve ondan faydalanmayı bize nasip eyle! Onu kalblerimize şifâ et! Göğüslerimizi onunla nurlandır!"...

Buna benzer sözler söyleseydi. Kur'ân-ı kerim hakkında böyle konuşan ile şu şekilde konuşan kişinin hâllerinin arasında ki fark nasıl olurdu?³⁸⁸

Âlemlere Rahmet

"Halbuki Allah," Dileyen değildir;

sen içlerinde iken, onlara azap edecek değil..."

Çünkü azab, indiği zaman umûmî olur. Allâhü Teâlâ hazretleri, bir ümmete ancak onların içlerinden peygamberlerini ve mü'minleri çıkarttıktan sonra azab eder. Bu kavl-i şerifte, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine

³⁸⁴ Mesnevî-i Manevî-i yi Şerif: Defter: 3, s. 161-162,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/817-818.

³⁸⁵ el-Enfâl: a/31,

³⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/818.

³⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/818-819.

³⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/819.

ta'zîm ve onun hürmetini muhafaza etmek manâsı vardır. Zira Allâhü Teâlâ hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini âlemlere rahmet olarak gönderdi. (3/341)
Rahmet ve azab, birbirlerine zıttırlar. Asla bir arada toplanmazlar. ³⁸⁹

Emân

Denildi ki:

-"Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, en büyük emân'dir; kendisi yaşadığı ve sünnet-i seniyyesi daimî olduğu müddetçe... ³⁹⁰

Efendimiz (s.a.v.)'ın Değeri

Bu âyet-i kerime, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin yüksek şereflerine ve onun Allâhü Teâlâ hazretleri katında olan ihtiram ve değerine delâlet eder. Allâhü Teâlâ hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini kullarının (her türlü görünür ve görünmez, musîbet belâ, sıkıntı ve kötülüklerden muhafazasına) sebep olan bir emân (emniyet sebebi) kıldı. Ve azabın inmemesine sebep kıldı.

Bu âyet-i kerimelerde şu işaret vardır:

Kişi, sâlih ve takva ehline yakın olduğu (ve evliya ile beraber olması) sebebiyle, Allâhü Teâlâ hazretleri kendilerinden azabı kaldırır. ³⁹¹

Âlemlerin Tılsımı

Meşhur Üftâde Efendi (k.s.) hazretleri buyurdu:

Bütün nizâm ve intizâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şerefli vucûdları sebebiyledir. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Zâtın mazhan ve âlemlerin tılsımıdır... ³⁹²

Efendimiz (s.a.v.)'in Mübarek Cesedi

Hatta İsa Aleyhisselâm cesediyle beraber semâya yükseldiği halde; Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin mübarek ve şerefli cesetlerinin yeryüzünde kalmasının sebep ve hikmetleri hakkında denildi ki: Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin temiz cesetlerinin yeryüzünde kalması, cesetler âlemini ıslâh etmek, âlemin nizâm ve intizâmı içindir.... ³⁹³

Rahmet

Şeyh Atâ (k.s.) hazretleri buyurdu:

-"Kendisi, arasâtın hace-i Efendisi (s.a.v.) hazretleri buyurdu:

-"Muhakkak ki ben ancak, (âlemlere) rahmet olunmuş bir hediyeyim!" ³⁹⁴ buyurdu.

Allâhü Teâlâ hazretleri, bize Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şefaatinin nasip etsin! ³⁹⁵

İstiğfar

" İstiğfar ettikleri halde

de Allah onlara azap edecek değil..."

Bu istiğfardan murad, mü'minlerden geride kalan ve onlarla hicret etmeye gücü yetmeyen zayıflar hakkındadır.

Denildi ki: Manâsı, onların sulhlarından tevbe ve istiğfar edenler, demektir.

Denildi ki: Manâsı, onlardan işlerini küfürden istiğfardan etmeye tevîl olunur. ³⁹⁶

tiki Emniyet Kaynağı

³⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/819-820.

³⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/820.

³⁹¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/820.

³⁹² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/820.

³⁹³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/821.

³⁹⁴ Camiu's-Sağîr: 2583,

³⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/821.

³⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/821.

Mü'minlerin emri, Ali Murtezâ (r.a.) hazretleri buyurdu: -"Yer yüzünde iki emân (emniyet kaynağı) vardı. Biri, kaldırıldı. Diğeri de kaldı.

Yeryüzünden kaldırılan, Efendimiz (s.a.v.) hazretleriydi. Yeryüzünde kalan ise istiğfardır. Ve sonra bu âyet-İ kerimeyi okudu:

"Sen içlerinde iken, Allah onlara azap edecek değil...İstiğfar ettikleri halde de Allah onlara azap edecek değil..."³⁹⁷

"Nefâisü'l-Mecâlis" isimli kitab'ta buyuruldu:

imanında sâdık olan (hakikî iman sahibi) mü'minlere; Allâhü Teâlâ hazretleri âhirette azap etmeyecektir. Çünkü peygamberi, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri âhirette mü'minlerin arasında olacaktır. Allâhü Teâlâ, o yüce Resul (s.a.v.) hazretleri, ümmetinin arasında olduğunda, onun ümmetine azap etmemek konusunda yemin etti.³⁹⁸

Tevbe Kurtuluştur

Tevbede sâdık ve samimî olmak, kişiyi kurtuluşa götürür. Tevbe, pişmanlıktır; o işten kopmakla beraber...Tevbe sadece dil ile olmaz.

Avâm'm istiğfarı, günahlardan tevbe etmektir.

Havassın istiğfarı, amellerini görmekten tevbe etmektir. Minnet, ilâhî fazl u keremi görmekten tevbe'dir.

Büyüklerin istiğfarı ise, mâ sivâ'yı görmek yani Allâhü Teâlâ hazretlerinden gayri bir şeyi görmekten tevbe etmektir.

Hak Teâlâ hazretleri, öğreterek buyurdu, talep etmeyi. Talep etmek bağışlanmanın sebebidir.

Her günahın hemen ardından sonra istiğfar iste. Günahın sonra tevbe etmek kuvvetlice yükselmeye sebeptir.³⁹⁹

Müşriklerin Kötü Halleri

Yüce Meali:

Şimdi ise Allah'ın kendilerine azap etmemesi için neleri var?.. Mü'minleri Mescid-i Harâm'dan menediyorlar. Halbuki hizmetine ehil de değiller. Onun hizmetine ehil olanlar ancak, müttekilerdir ve lâkin çokları bilmezler.⁴⁰⁰

Beytin huzurunda namazları ise ıslık çalıp, el çırpılmaktan başka bir şey değil. O halde küfür ve küfrâmızdan dolayı tadın azabı...⁴⁰⁰

Tefsîr-i Şerifi:

"Şimdi ise Allah'ın kendilerine azap etmemesi için neleri var?..."

Kendilerinden azabın kaldırılması için hasıl olan şey; yani onların bundan asla bir nasipleri yoktur. (Onlardan azab kaldırılmaz) ve onlar mutlaka azab olunacaklardır. Bundan sonra azaba mani olmaya ve gidermeye mahal yoktur. Onların azabı mucîp olmaları (Kendilerine azabın gelmesinin vacip olmasının sebebi) onların zikredilen iki emri terk etmelerindedir. Onlar nasıl azab olunmasınlar ki???

"Ve onlar,"

"menediyorlar."

Resul (s.a.v.) hazretlerini ve mü'minleri men ediyorlar, onlara engel oluyorlar.

Mü'minleri Mescid-İ Harâm'dan,"

Allâhü Teâlâ hazretleri, şerefini arttırsın; Ka'beyi tavaf etmekten men ediyorlar.

Hudeybiye senesinde olduğu gibi... Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ve mü'minleri, Kâbeyi tavaf etmekten men edenler, onları hicrete zorlayanlardı. Ve şöyle diyorlardı:

-"Bizler, Beytullah'ın ve Harem'in velileriyiz! Dilediğimize engel oluruz; dilediğimizi de sokarız!"

Allâhü Teâlâ hazretleri, onların velisi olmadığını şu kavlı-şerif ile reddetti:

"Halbuki (onun velisi ve) hizmetine ehil de değiller."

Onlar şirkleriyle beraber, Mescid-i haramın işlerini görmeye müstehak kişiler değiller.

"Onun hizmetine ehil olanlar ancak, müttekilerdir..."

Şirkten korunanlardır; onlar ki, Mescid-i Haramda, Allah'tan gayriye asla ibâdet etmezler.

"ve lâkin çokları bilmezler."

Onların mescid-i haram üzerinde hiçbir velayetlerinin olmadığını çokları bilmez.

Bu kavlı-şerifte şu duyuru vardır: Onlarda bunu bilen varsa da, lakin onlar, inat ediyorlar.

³⁹⁷ el-Enfâl: 8/33,

³⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/821-822.

³⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/822.

⁴⁰⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/823.

Denildi ki: Bununla onların çokları murad edildi. Azlık ile yokluk murad edildiği gibi....⁴⁰¹

Tevilât-i Necmiyyeden...

Te'vilât-i Necmiyyede buyuruldu:

"Halbuki (onun velisi ve) hizmetine ehil de değiller." Kavı-i şerifinde şu işaretler vardır:

Evliya, mâ sivâ'dan (Allah'tan gayri şeylerden), Allah'tan takva eden kimsedir.

"ve lâkin çokları bilmezler."

Evliyâ'dan çoğu, kendilerinin velayet ehli olduğunu bilmezler. Bu âyet-i kerime şu hakikate işaret etmektedir: Muhakkak ki evliyâ'nın bazılarının kendilerinin evliya olduğunu bilmemeleri caiz olur. Lakin evliyadan çoğu da kendilerinin evliyâullah olduğunu bilmezler.⁴⁰²

Müşriklerin Namazları

" namazları İse değil." Yani müşriklerin duaları, "Beytin huzurunda/1 Beytullah'ın huzurunda, o da Kabe'dir. "ancak ıslık çalmaktır..." kelimesi, babından gelir. ıslık çaldığı zaman böyle denir. (3/342)⁴⁰³

Islık Kuşu

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

"Mukâ" Hicaz bölgesinde bulunan beyaz bir kuştur ki, ıslık çalar. Bundan dolayı ıslık bu kuşun ismiyle yani "Mukâ" diye isimlendirildi.⁴⁰⁴

Alkış

"Ve el çırpılmak..."

Alkış çalarak dua ederler. Yani bir eli (kuvvetlice) diğer elin üzerine koyarak ellerden çıkan sese (el çırpılmak) demektir. Bunun aslı ses uydurmak ve çıkartmaktır. Bu aslında katı ve boş olan mekânlardan sesin geri yansımadır. Bu kelimenin tasrifinde babından); şeklinde çekilir.⁴⁰⁵

ibâdet Akıl ile Bilinmez

Müşrikler, ıslık çalmak ve alkış (el çırpılmak) ile Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaşacaklarını zannediyorlardı. Bunu (ıslık çalmak ve el çırpılmayı) Beytullah'ın yanında dua ve tesbih'in yerinde yaparlardı. Bunu da bir çeşit ibâdet ve dua sayıyorlardı⁴⁰⁶.

Kureşlilerin Kâbeyî Tavaf Usulleri

İbni Abbâs (r.a.) hazretlerinden rivayet olunduğu üzere; İbni Abbâs (r.a.) buyurdu:

-"Kureşliler, kadın ve erkeği Ka'beyi çıplak olarak tavaf ederlerdi. Parmakları birbirlerine kenetlenmiş bir halde, ıslaklar çalarak ve alkışlar tutarak Beytullah'ı tavaf ederlerdi.

Ayet-i kerimenin sevk olunduğu mana, onların (müşriklerin) azabı hakettiklerini beyan etmek ve onların Mescid-Haram'a velayetlerinin olmadığını beyan etmektir. Çünkü onların bu şekilde dua etmeleri Mescid-i haram'a yakışır bir davranış değildir...⁴⁰⁷

Müşriklerin Gürültü Çıkartmaları

Mukâtil (r.h.) hazretleri buyurdu:

⁴⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/823-824.

⁴⁰² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/824-825.

⁴⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/825.

⁴⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/825.

⁴⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/825.

⁴⁰⁶ Günümüzde de özellikle cenazelerde el çırpılmaları ve ıslık çalanları görüyoruz. Bu hareketler, câhiliyet Mütercim" d'n'yle İİ9'Sİ y°ktUr Ve haKa 'Slâmm davranışlardır'

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/826.

⁴⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/826.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri Mescid-i Haram'da namazdalar iken, Abduddâr oğullarından iki adam ayağa kalktılar. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sağında ve solunda iki kişi ayağa kalktılar. Mukâ (ıslık kuşunun) ıslık çalması gibi ıslık çalıyorlardı. Elleriyle alkış çırpıyorlardı. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin okumasını ve namazını karıştırıp; (halkın Efendimiz s.a.v. hazretlerine kulak vermelerine mani olmak istediler...) Müşrikler, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine iman edenlere de namaz kılmalarında yine böyle yapıyorlardı. Bu takdirde namazdan murad, emredilen ve mü'minlerin kılmakla mükellef oldukları namazdır...⁴⁰⁸

Küfür Azabı Gerektirir

" o halde tadın azabı..."

Bedir gününde öldürülme ve esir edilme azabı ve cezasını... Denildi ki bundan murad kıyamet gününde kendilerine denilecek olan şu ilâhî ihtardır:

" o halde tadın azabı..."

"küfür ve küfrânınızdan dolayı..."

l'tikâd ve amel cihetinden kâfir olmanızdan dolayı...⁴⁰⁹

Tevbe

Küfür ve ma'siyet, azaba düşmeye sebeptir. Tevbe ve istiğfar ise, Vehhâb olan Allâhü Teâlâ hazretlerinden rahmete ve feyze (kurtuluş ve nura) kavuşmaya vesiledir.

Tevbe ve istiğfar, günahların sabunudur. Şu cihetle, bütün müslümanların yapmaya salâhiyetli olmadığı tevbe yoktur, temizlik yoktur. Çünkü Mescidin işi, kalbten gelir. Onun velayetine layık olan kişi, kalbi her türlü meşguliyetlerden boş olan, alâkalardan (her türlü ilgilerden) yüz çeviren ve ayıplardan tertemiz olup, (manen arınan) kişiler, ancak mescidin velayetine yakışırlar.⁴¹⁰

Tecellilere Eren Evliyâullah

Allâhü Teâlâ hazretleri, evliyalarını yüce tecelli cennetlerine, manevî zevklere art arda gelen hallere soktuktan sonra asla azab etmez. Çünkü bu evliyâullah, ateşe muzâf olan ve oduna benzeyen vücûdta kurtulmuşlardır. Hakkânî kalbin evini aydınlatan ilâhî nurdan başka bir şey, onların içinde kalmadı.

Allâhü Teâlâ hazretleri, rahmetine hazırlanmayan ve müsait olmayanları da adaletiyle azab eder. Veya sâlih bir ameli başka kötü bir amel ile karıştıranlara azab eder ki, bu kirlerden kurtulsunlar diye...⁴¹¹

Sünnete Tabi Olmak

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tabi olmak, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine gelen ilâhî hükümleri ve şeriati kabul etmektir. Bu, kişiyi kurtuluşa götürür. Ve tasfiyeye (kalbin arınmasına) sebeptir.

Sana bu yolu (yani ilâhî hüküm ve şeriati) tercih etmeni ve günahlardan (küfür ve isyandan) uzaklaşmayı tavsiye ederim.

Çünkü bu ikisi, farzdırlar.

Takvanın hakikati ise bu ikisinden ibarettir.

Ve (bazen) terletmekle hasta iyileşir.

Hasta olan kalbleri ilaçlamak, bütün işlerden daha mühimdir. Ve akıllı bir kul için her şeyden daha önemlidir. Bu ise tâkvâ ve kâinatın Efendisi (s.a.v.) hazretlerinin sünnet-i seniyyesini ihya etmekle olur.⁴¹²

Sünnet-i İhya

Hadis-i şerifte varid oldu:

-"Kim, benim sünnetimi ihya ederse, o kişi gerçekten beni ihya etti. Ve beni ihya eden gerçekten beni sevmiştir. Ve beni seven ise, kıyamet gününde cennette benimle beraber olur..."⁴¹³

Yine hadis-i şerifte varid oldu:

-"Kim benim sünnetimi muhafaza ederse (sünnetimle amel eder ve hasseten unutulmuş bir sünnetimi ihya ederse);

⁴⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/826.

⁴⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/827.

⁴¹⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/827.

⁴¹¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/827.

⁴¹² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/828.

⁴¹³ Camuî's-Sağır: 8346,

Allâhü Teâlâ hazretleri kendisine dört hasletle ikramda bulunur:

- 1- İyi insanların kalblerine muhabbet,
- 2- Fâcîr (kâfir ve kötü insanların) kalblerine heybet,
- 3- Rızıkta genişlik,
- 4- Dinde sîka (sağlam bir dînî malûmat ve akaide sahip olmak...)" ⁴¹⁴

Sünnet-i Seniyye ile Sohbet

Eğer (sen). Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle sohbet etmek ve ona sahabe olma fırsatını kaçırdıysan; fakat onun sünneti ve siyreti üzerine yaşama ve sünnetiyle sohbet etme imkânın vardır.

Ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sünnetini sevenlerin sohbetine katılma imkanın vardır. Ve bu imkân tâ kıyamet sabahına kadar devam edecektir.

Büyüklerin sohbeti ve müttekînlere yakın olmak, (Sâdıklarla beraber olmanın) büyük bir tesiri vardır. Hak Teâlâ hazretlerinin ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin kelâmını işitmenin tâm bir menfaat ve faydası vardır.

Lâkin bütün bunlarda umde (asıl mesele) Allâhü Teâlâ hazretlerinin tevfiği ve hidâyetidir...

Allâhü Teâlâ hazretlerinden bizim garazlarımızı sahih kılmasını, sâlih amellerimizi, bedellerimizi çoğaltmasını isteriz. Allâhü Teâlâ hazretlerinden bizi kitabullah ve resûlullah (s.a.v.) hazretlerinin sünnetiyle nuruyla kuvvetlendirmesini ve desteklemesini isteriz! Allâhü Teâlâ hazretlerinden bizi cennette yüce derecelerle müşerref kılmasını isteriz! ⁴¹⁵

Küfür Yolunda Harcamak

lafzı müennes (dişi)dir. Eğer müzekkerini murad ederse;

"bu deve" dersin...

Yüce Meali:

Şüphe yok ki, Allah yolundan menetmek için, mallarını sarf eden kâfirler, onu yine sarf edecekler. Sonra bu kendilerine yürek acısı olacak. Nihayet mağlup olacaklar. Ve küfürlerinde ısrar edenler toplanıp cehenneme sevk edilecekler.³⁶

Ki, Allah murdarı temizden ayırsın ve murdar kısmı birbirinin üzerine bindirip, hepsini teraküm ettirsin/yığsın da topunu cehenneme koysun. İşte bunlar, o hüsrân ve ziyan içinde kalanlar... ⁴¹⁶

Tefsîr-i Şerifi:

"Şüphe yok ki, o kâfirler ki,"

Bu âyet-i kerime, "Bedir günü" yemek yedirenler hakkında nazil oldu. Onlar on iki adam idiler. Kureyş'in eşrafından ve ileri gelenleriydiler. Onlardan her biri günde on deve kesiyorlardı.

"mallarını sarfederler..."

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine düşmanlık üzerine...

"menetmek için," (3/343)

İnsanları men ediyorlar.

"Allah yolundan..."

Allah'ın dininden ve Resulü (s.a.v.) hazretlerine tabi olmaktan insanları men etmeye çalışıyorlar. Çünkü o, onun sevabının yolu ve onun emrettiği yola girenler için cennetinde daimî kalmanın yoludur.

"menetmek için," kavM şerifindeki lâm sayruret lamıdır. Bu âkibet ve meal lamıdır. ⁴¹⁷

Küfür Yolunda Harcanan

"onu yine sarf edecekler."

"develer" kelimesi"deve" kelimesinin cemiidir. O da "deve" demektir. İster dişi olsun ve isterse erkek olsun...

Ancak,

Onu tamamıyla infak ederler. Belki birincisi onların infaklarını haber vermektedir. O da "Bedir gün" onların yapmış oldukları harcamalardır.

⁴¹⁴ Şu lafızlarla hadis-i şerifte buyruldu:

-"Kim benim sünnetimden kırk hadis-i şerifi ümmetimin üzerine hıfzederse; kıyamet gününde onu şefaatiyle cennete koyarım." Câmiu's-Sağir; 8637,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/828.

⁴¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/829.

⁴¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/830.

⁴¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/830-831.

İkincisi ise, onların ileride yapacakları intaklardır. O da Uhud savaşında yapacakları infaktır. İkişyle murad edilen infakın bir harcama olması da muhtemeldir. Onların sürekli yenilenecek diğer intaklardır. Ve böylece "onu yine sarf edecekler." Kavi-i şerifinde ki "sin" harfi, te'kid için olmuş olur. Tavsif (istikbâl ve gelecek) manâsı için değil...

Buna göre infakların ikisi bir olmuş olur.

Ancak birincisinin mesâkı onların infaklarının maksatlarını beyan içindir, ikincisinin mesâkı ise, akıbetini beyân içindir...

"Sonra olacak..."

"kendilerine yürek acısı (hasret)"

Bu mallar,

Pişmanlık, gam ve keder olacak olanların maksatlarının husulü olmaksızın, onların kalblerine ve yüreklerine...

Çünkü onların mallarını küfür yolunda infak etmelerinin sonu, yüreklerinde acı, pişmanlık ve hasret oldu. Bundan dolayı mal sahipleri, mübalağadan dolayı sanki hasretin kendisi kılındılar.⁴¹⁸

Hasret

Haddâdî (r.h.) buyurdu:

"Hasret" kelimesi, keşf manâsından alınmıştır. Açılıp keşf olduğu zaman "başı açıldı" denilir. "Hâsir" başını açandır.

Buna göre manâsı: Sonra kendileri için hasret olan şeyler, onların başına açılır.⁴¹⁹

Kâfirler Mağlup Olurlar

"Nihayet mağlup olacaklar,"

işin sonunda mağlup olurlar. Daha önce savaş, tarafların bir lehine bir aleyhine geliyordu,

"Ve o küfredenler," Küfür üzerine ısrar edenler.

"Toplanıp cehenneme sevk edilecekler..."

Allâhü Teâlâ hazretlerine sevk olunurlar: başkasına değil...

"Allah ayırsın içindir..1

Bu kavli-i şerifteki, "haşr olunurlar" fiiline taalluk eder. "Nihayet mağlûp olacaklar, "fiiline taalluk eder. "ayırma" kelimesi Farisi olarak; "birbirinden ayırtmak" demektir.

"Habîsi (murdarı)" Kâfirler gurubunu ayırsın, o "temizden," Mü'minler gurubundan...

"Ve kılınsın," Gurubu,

"birbirinin üzerine

bindirip, hepsini teraküm ettirsin/yığınsın topunu..."

Onları toplar, bazılarını bazılarına ekler. Hatta yığılırlar ve izdiham olunurlar.

"yığmak," mutlak cem etmek (bir araya toplamak) demek değildir. Belki eşyanın arasını toplamaktır. Bazıları bazılarının üzerine yığılırlar.

"Teraküm etmiş/birbiri üzerine yığılmış bir bulut"⁴²⁰ "Onu cehenneme koysun." Hepsini... "işte bunlar," Habîs fırka.

"o hüsrân ve ziyan içinde kalanlar..."

Tam bir hüsrâdadırlar. Çünkü onların, malları ve nefisleri hüsrânda ve zarardadırlar.⁴²¹

tşârî Manâlar

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

Allâhü Teâlâ hazretleri, ruhu nurânîyi, yüce olarak yarattı. Nefsi de zulmânî süflî (aşağılık) olarak yarattı. Sonra ikisinin arasında bir müşterek (ortaklık) verdi, ikisinin sermâyelerini;

Fitri istidad kıldı. Kurbette kemâl ve Marifet kıldı... Zarar ve noksanlık verdi...

Kim ticâret yapar; (bu ticâretinde), iman eder, nefsiyle mücâhede yapar, Allâhü Teâlâ hazretlerinin yoluna eğilir, malını Allah yolunda infak eder ve böylece balığ olan erlerin vardıkları makamlara nail olursa; gerçekten bu kişinin ruhu ve nefsi topluca kâr etmişlerdir.

Kim, Allah ve Resulü (s.a.v.) hazretlerine iman eder; lakin kendisinde noksanlık ve şeriata muhalefet bulunursa; bu kişinin gerçekten ruhu kâr etmiş ve nefsi hüsrânda olup zarar etmiştir.

Kim, Allah ve Resulüne (s.a.v.) iman etmez ve ikisini inkâr eder ve küfrü tercih ederse, o kişinin ruhu ve nefsi

⁴¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/831-832.

⁴¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/832.

⁴²⁰ et-Tûr: 52/44,

⁴²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/832-833.

toplucu zarar etmişlerdir...⁴²²

Hikaye (Nefs)

(Büyükler tarafından) denildi ki: Vefatı ânında İmam Şiblî (r.h.) hazretlerinin huzuruna varıldı. Kendisi;
-"Caiz olur! Caiz olur!" diyordu. Ona denildi ki:
-"Senin "Caiz olur" sözünün manâsı nedir?" Buyurdular:
-"Allâhü Teâlâ hazretleri, ruh ve nefsi yarattı. Ruh ile nefsin arasına ortaklık koydu, ikisi çalıştılar. Ve bir çok yıllar ticâret ettiler. Sonunda muhasebe yaptılar. Bir de baktıklar ki, ikisi de zarardadır. Beraberlerinde hiçbir kâr yok. Bunun üzerine ikisi hemen ayrılmaya azmettiler. Ve bende diyorum ki;
-"Bir şirketin hiç kâr etmemesi de caiz olur! Böyle bir şirketin iki ortağının arasına ayrılığın düşmesi de caiz olur!"⁴²³

Tevbe Et

Sa'dî (k.s.) buyurdular:
-"Ecel eli, göç davuluna vurdu. Hey gözlerim, Veda edin başıma... Hellallaşım, ey el ayam, Ey bileğim ve, kolum! Bundan sonra, düşmanın dileğince, Ben düşkünün mezarına gelin! Bilmezlikle geçti vaktim! Ben gûnahtan çekinmedim; Siz çekinin dostlarım!"⁴²⁴

İyi ve Kötü Mal Nedir?

Akıllı kişiye düşen vazife, ölüm gelmeden önce çok çalışmalıdır. Ticaretinde kâr etmelidir. Nefsini ve malını Allah yolunda dağıtmalıdır. Malın en iyisini ve en temizini dağıtmalıdır. Malın tayyibi (mal'dan en temizini) talebelere harcanmak üzere Allah yolunda infak edilen maldır. Habis yani murdar mal ise, hacet ve zarurî ihtiyacı olmaksızın talibin (Allah rızâsını arayan kişinin) kendisine iltifat ettiği maldır. Bu mal o kişiyi, Allah'tan meşgul eder. Ve böylece onun yolu kesik olmuş olur. (3/344)⁴²⁵

Sahibine Azab Olan Mal

Rivayet olundu. Allâhü Teâlâ hazretleri, cehennemde, habis (murdar) malın bir kısmını diğer kısmın üzerine yığar ve hepsini bir araya toplar. O malın erbabına azab eder. Şu kavî-i şerifte olduğu gibi.
-"O gün ki, bunların üzeri, cehennem ateşinde kızdırılacak da kendilerinin alınları, böğürleri, sırtları bunlarla dağlanacak:
-"İşte bu! Sizin nefisleriniz için derib/toplayıp tıktıklarınız. Haydi tadın bakalım ne derip tıkiyordunuz."* diye..."⁴²⁶

Kureşin Paralı Askerleri

Rivayet olundu. Ebû Süfyân Uhud savaşında Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine (ve Müslümanlara) karşı savaşması için iki bin asker kiralamıştı. Arablardan gönüllü olarak asker olanların dışında... Onlara kırk ukıyye infak etti. Bir ukıyye kırk iki miskâl'dir...
Kamusta buyuruldu: ukıyye, yedi miskâldir.
Kâfirlerin cesaretlerine bak! Onların Allah'ın yoluna mani olmak ve fâsid yolları ve maksatları için ne kadar para harcadıklarını gör! İbret al!"⁴²⁷

Mal ve Allah Rızâsı

⁴²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/833-834.

⁴²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/834.

⁴²⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/834.

⁴²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/834-835.

⁴²⁶ et-Tevbe:10/35.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/835.

⁴²⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/835.

Müslümanlardan azın en azı bir mal, Allah yolunda infak edilse, elbette kalbleri çeker, insanları cezp eder, (kişilerin İslâm dinine ısınmalarına ve dinî hizmetlerin yapılmasına vesile olur ve böylece kişiyi) Mahbûb'un rızasına vâsıl kılar. Kişi mutlaka nefsinin ülfet ettiği mal sevgisinden koparmalıdır...⁴²⁸

Tasavvufun Kaynağı

Cüneydî (k.s.) hazretlerinin sözlerindedir:

- "Biz, tasavvufu kîyl-u kâl (sözlerden) almadık! Lakin biz tasavvufu;

- 1- Aç kalmak, Dünyayı terk etmek,
- 2- Ülfetleri kesmek (nefsin alışkanlıklarını terk etmek),
- 3- Güzel görülenlerden ilgiyi kesmekle tasavvufu aldık.⁴²⁹

Faziletli Kişi Kimdir?

Ebû Saîd el-Hudrî (r.h.) buyurdular:

- "Adamın biri, (geldi) ve sordu:

- "Ya Resûlallah (s.a.v.)! insanların hangisi daha faziletlidir!" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdu:

- "Allah yolunda, canı ve malıyla cihâd eden ve savaşıdır!" buyurdu. (Adam yine sordu):

- "Sonra kim?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Adam ki, toplumun içinde uzlete çekildi. Rabbine ibâdet ediyorî İnsanları kendi şerrinden koruyan (insanlara asla bir zararı dokunmayan) kimsedir!"⁴³⁰

Uzlet

Bu hadis-i şerifte uzletin faziletine delil vardır.

- 1 - Zaman bozulduğu,
- 2- İhvanlar değiştiği,
- 3- Müslümanlar başkalaştığı,
- 4- Haller (iyiden kötüye) çevrildiği,
- 5- Fitneler vaki olduğu,
- 6- Mihnetler, insanların üzerine yığıldığı,
- 7- (Fesat yayıldığı) zaman uzlete çekilmek müstehaptır. Sahabelerden büyük bir cemaatin böyle yaptıkları gibi... Efendimiz (s.a.v.) hazretleri,
- 1- Hallerin değişmesi,
- 2- Adamların ihtilâfi,
- 3- Kîyl-u kâl (dedi-kodular) çoğaldığında;
  - a) uzlete çekilmeyi,
  - b) evlerine kapanmayı emreder,
  - c) kılıcı kırmayı, öyle durumlarda (caydırıcı olması ve kimseye de zararının dokunmaması için),
  - d) hurma sapından
  - e) ve tahtadan kılıç edinmeyi emrederdi.⁴³¹

Uzletin Tercih Edilmesi

İmam Gazâlî (k.s.) buyurdular:

Selef-i Sâlihîn hazerâti, kendi zamanlarından ve ehlinden korunmak üzerine icmâ ettiler. (Söz birliğine vardılar.) Uzleti tercih ettiler. Bunu emrettiler. Uzleti tavsiye ettiler. Hiç şüphesiz, onlar nasihat etmek (insanların iyiliğini istemek) sadedindeydiler. Onlardan sonra da zaman hayra dönüşmedi. Zaman onların olduğu durumdan daha iyi olmadı. Belki daha kötü ve daha acı oldu.

Hafız (k.s.) hazretleri buyurdular:

- "Sen Ömrüne sabırlık iste, Zira hokkabazın çarhı oynamakta. Bundan daha acâib bin türlü oyunu, BİR anda oynamaktadır...."⁴³²

⁴²⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/836.

⁴²⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/836.

⁴³⁰ Sahih-i Buhârî: 2634,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/836-837.

⁴³¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/837.

⁴³² Divân-ı Hafız-f Şîrâzi: 79,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/837-838.

Ölüye Ağlanılmayan Zamanlar

- "Eğer bu hep devam ederse;
Onun için gayri (ondan daha iyisi) meydana gelmezse,
Ölüye ağlanılmaz, Ve yeni doğana da sevinilmez (olur)..."⁴³³

İslâm Geçmişi Siler

Yüce Meali:

De o küfür edenlere ki:

"Eğer vazgeçerse, geçmişteki günahları bağışlanır. Yok yine isyana dönerlerse, kendilerinden evvelki ümmetlere tatbik edilen kanun-i ilâhî geçmişti... Artık onu beklesinler!...3S

Siz de, ortalıkta bir fitne kalmayıp, din tamamıyla Allah'ın dini oluncaya kadar, onlara cihad edin. Eğer vazgeçerlerse, her halde Allah amellerini görür.39

Yok, vazgeçmezlerse, artık bilin ki Allah sizin mevlâniz. Ne güzel mevlâ, ne güzel nasır/yardımcı...40⁴³⁴

Tefsîr-i Şerifi:

"De o küfür edenlere ki:"

Lâm ta W içindir.

Yani onlar için, demektir. Bundan murad, Ebû Süfyân ve onun ashabıdır.

"Eğer vazgeçerse,"

İslâm dinine girmekle, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine düşmanlık etmekten vazgeçerlerse...

"geçmişteki günahları bağışlanır..." İslâm'dan Önce yapmış oldukları bütün günahları bağışlanır.

"Yok yine isyana dönerlerse,"

Eğer onlar, yüce Resul (s.a.v.) hazretlerini (ve ona iman edenleri) öldürmeye dönerlerse; biz de onlardan intikam alırız ve onları helak ederiz...

"kendilerinden evvelki ümmetlere

tatbik edilen kanun-i ilâhî geçmişti.."

Peygamberlere karşı birleşmek ve savaşmak için tedbir arayan ve asker donatanların başına gelenler... Bedir savaşına katılan kâfirlerin başına gelenler gibi... Bunun gibi âkibetlere düşerler...⁴³⁵

Geçmiş Günahların Silinmesi

Bazıları şöyle bir şiir söylediler:

- "Af ve bağışlanması vacip olur; o genç adam ki, yaptıklarını itiraf ettiği zaman;

Sonra da yaptıklarını terk edip bırakarak kendisini düzeltirse; şu kavli-i şeriften dolayı:

- "De o küfür edenlere ki: Eğer vazgeçerse, geçmişteki günahları bağışlanır...."⁴³⁶

Savaş Fitneye Son Vermektir

"onlara cihad edin."

Mü'minlerin kâfirlere karşı yapacakları iş; "Tâ ki," Şu vakte kadar ki,

"Olmaz,"

Onların içinde bulunmaz, Scsî "Fitne,ehli...

Şirk bulunmaz... Yani müşrik kalmaz, putlara tapan ve kitap

"Ve din tamamıyla Allah'ın dini oluncaya (kadar),"

Bütün bâtil dinler izmihlale uğrar. Yok olur. O dinlerin ehli olan gayri Müslimlerin hepsinin helak edilmeleriyle...Veya öldürülme korkusundan dolayı hepsi dinlerinden İslâm'a geçerler...

"Eğer vazgeçerlerse,"

Küfürden... "her halde Allah amellerini görür."

Onların küfürden vazgeçip, İslam dinine girmeleri üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri, kendilerini mükâfatlandırır...

⁴³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/838.

⁴³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/839.

⁴³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/839-840.

⁴³⁶ el-Enfâl; 8/38,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/840.

Allah'ın Nusreti Gelirse

"Yok, vazgeçmezlerse," Kâfirler, hakkı kabullenmekten yüz çevirirlerse, "artık bilin ki Allah sizin mevlânız." Sizin yardımcınızdır. Ona güvenin! Kâfirlerin düşmanlıklarına aldırış etmeyin!

"Ne güzel mevlâ,"

Kendisine güvenen ve kendisini Mevlâ bilenleri asla zayi etmez.

ne güzel nasîr/yardımcı

Allâhü Teâlâ hazretlerinin yardım ettiği kişiyi kimse mağlûb edemez! (3/345) ⁴³⁸

Cihâdın Fazileti

Bu âyet-i kerimede cihâda teşvik vardır. Hadis-i şerifte şöyle buyruldu:

-"Allah yolunda bir an (düşmana karşı) durmak, kadir gecesini, hacrül-esvedin yanında kıyam ile geçirip ihya etmekten daha hayırlıdır..." ⁴³⁹

Beş Şey

Ve Muâz bin Cebel (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular: -"Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bizden ahid (söz) aldılar. Kim beş şeyden birini yaparsa, o kişi Allâhü Teâlâ hazretlerinin tazmininde olmuş olur:

1- Kim bir hastayı ziyaret ederse,

2- Kim bir cenazeye beraber çıkarsa,

3- Allah yolunda gazaya çıkarsa,

4- Bir imamın (devlet başkanı veya idarecinin) huzuruna girip; bununla ona tazirde bulunmak veya tevkîr (imama yardımda bulunmayı) murad ederse...

5-Veya evinde oturur... Kendisi insanlardan selâmet bulup, zarar görmez ve insanlar da ondan zarar görmezlerse..." ⁴⁴⁰

Allah Yolunda Ölenler

Ebû Hüreyre {r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdu: Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdu:

-"Kim hacca gitmek üzere çıkar da (daha haccetmeden) vefat ederse, o kişi için kıyamete kadar haccın ecri ve sevabı vardır!

Kim umre yapmak için (evinden) çıkar da, (umre yapmadan) vefat ederse, o kişi için kıyamete kadar umre sevabı vardır.

Kim Allah yolunda savaşmak üzere, evinden çıkar da (daha savaşa girmeden) vefat ederse, o kişi için tâ kıyamete kadar gâziîk sevabı vardır." ⁴⁴¹

İslâm Dinine Yardım Etmek

Akıllı kişiye düşen vazife, kendisi için mümkün olan sebeplerle, din-i mübîn-i İslâm'ın ihyâsı {islâm dininin insanlar arasında yayılması ve yaşanması) için çalışmaktır. Erbabın Rabbi tarafından vaad edilen nusret İslâm dinine yardım etmekle vaki olur. Onda asla mahlûka iltifat etmemelidir;. Çünkü bunlar, aciz kapısında akarlar. Hususiyetle istidadı fisk tarafından olduğu zaman... Bu zamanın vali ve idarecilerinin yaptıkları gibi.; Zira heyır, hayır ehline, şer ehlinden ve düşmanlardan bile gelir. Ne güzel söylemişler:

Din yolunda hizmet eden kişi, Dinsizlerden meded isteme! Batan balık, Sabahlığın ışıklarını istemektedir... ⁴⁴²

⁴³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/840-841.

⁴³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/841.

⁴³⁹ Kenzul-Ummâl: 10570, bu manada hadis-i şerifte varid oldu:

Allah yolunda savaşmak için bir saat savaş saffında kıyam etmek (ayakta durup savaşmak) altmış yıl geceleri kıyam ile {sabaha kadar nafile ibâdetle geçirmekten) daha hayırlıdır." Câmîus-Sağîr: 6165,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/842.

⁴⁴⁰ Camiu's-Sağîr; 3960,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/842.

⁴⁴¹ Mecmeu'z-Zevâid: 5274,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/842-843.

⁴⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/843.

Nefse Karşı İlâhî Yardım

Sonra bil ki: (Hakikaten en büyük) nusret (ve ilâhî yardım) en büyük düşmanın olan nefesine karşı Allâhü Teâlâ hazretlerinin, senin nefsinin nevasını kahretmesi ve iştahlarını bastırması suretiyle sana yardım etmesidir. Zira nefislerde (iç âlemlerde) mülk kapısının açılmasına (kurtuluşa) sebeptir ve âfâkta (hariçte de) mülk kapılarının açılmasının yoiudur. Melekütte de böyledir...

- "Dostum, nefsin hevâ-ü hevesinden geçî

Hak Teâlâ hazretlerini talep eden gönül adamları, Hep nefissiz olarak ilerlediler..."⁴⁴³

İşârî Manâlar

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

"Ve siz de, onlara cihad edin,"

Nefis kâfirlerine ve hevâ-ü hevesine karşı sıdk-u samimiyet kılıcıyla savaşın...

"ortalıkta bir fitne kalmayınca kadar,"

Nefis ve hevâ-ü heves kalmayınca kadar... Nefis ve onun hevâsi, sizin hakikî âleme vâsıl olmanıza mânidirler.

"Ve din tamamıyla Allah'ın dini

oluncaya..."

Vücûdü kaplayıp mevcudu kaybetmek, cömerdin delilidir.

"Eğer vazgeçerlerse,"

Nefsin muamelelerinden, vasıflarının değişmesinden vazgeçer, kalbler ve ruhlar taat ve uygun hareket eder ve nefis, hükümlerin altında mutmain olmakta olurlarsa.

"her halde Allah amellerini.

Onun ubudiyetinde (ona kulluk etmekte) ve onu sıdk-u samimiyetle istemekte olduğunuz amellerinizi,

"basîr'dir, (görür)

Ona hiçbir şey gizli kalmaz. Hatta bir çekirdek içi, miskâli zerre kadar olan çalışmalarına bile sevap verir.

"Yok, vazgeçmezlerse,"

Eğer onlar haklardan yüz çevirir, şehvetlere yönelir ve haz almaya başlarsa,

"artık bilin ki,"

Ey kalbler ve ruhlar

"Allah sizin mevlânız."

Hidâyette ve nefsi kahretmek ve . hevasını bastırmak konusunda size yardım eder...

"Ne güzel mevlâ,"

Sizin veliniz olan sizin kendisine hidâyet bulmanızı sağlayan Allah ne güzel mevlâdır...

ne güzel nasîryardımcı...

Sizi kendisinden kesen ve koparan her şeyi def etmekte size yardım eder..

Bil ki: isimler ve sıfatların manâlarından istifâde edilen hakikatlerin nurları, nefis, hevâ, şeytan ve benzerlerine karşı mukabelede bulunan kalbin askerleridir. Tıpkı zulmetin, hevâ-ü heves ve ona ait olan alçak manâlardan istifâde edilen manâlardan olduğu gibi... Kalb, o nurla kendisini nefsin eserlerinden korur. Harp iki toplumun arasında değişir. (Bazen o, bazen de bu kazanır...)

Allâhü Teâlâ hazretleri, kuluna yardım etmeyi murad ettiği zaman, ona nur askerleriyle imdatta bulunur. Her ne zaman zulmet, onun üzerine hücum ederse, onun için nur kıyam eder; o zulmeti giderir... Ondan zulmetin ve ağyarın maddelerini keser. Bu durumda hevâ için bir mecal, şehvetler, kötü ahlak için bir mekâl (herhangi bir söz) ve hâl kalmaz.

Te'vilât-ı Necmiyyede de böyledir.

Şerh-i Hikem-i Atâiyyede de böyledir.

Allâhü Teâlâ hazretlerinden bize meded kılmasını, hayırlı kullarına imdâd buyurduğu şeylerle, feyzinin nurlarının dalgalan ve yağmurunu yağdırmasını temenni ederim...

Dokuzuncu cüz, binyüzbir (1101) senesinin Rabiul-evvel ayının ortalarında tamam oldu.

Bu dokuzuncu cüz'ün tercümesi,

Allâhü Teâlâ hazretlerinin, inayeti,

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şefaati,

Pirân-i izam (k.s.) hazretlerinin himmetleri

ve mü'minlerin dualarıyla 12 Ağustos 2005 tarihinde mübarek Reğâib kandilinde tamam oldu...

Darağun köyü- Siverek- Şanlıurfa

Tashihin Bitişi: 15 Ağustos 2005, Receb-i şerif 10 1426 A.D.⁴⁴⁴

⁴⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/843-844.

⁴⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/844-845.